

T.C. BAŐBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

DOKUZUNCU 2007
KALKINMA 2013
PLANI

DEVLET YARDIMLARI

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2007

T.C. BAŐBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

YAYIN NO: DPT: 2730 - ÖİK: 682

DOKUZUNCU 2007
KALKINMA
PLANI 2013

DEVLET YARDIMLARI

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2007

ISBN 978 - 975 – 19 – 4095-7 (basılı nüsha)

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Bu yayın 750 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

ÖNSÖZ

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Türkiye Büyük Millet Meclisinde 28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsat ve risklerin arttığı bir dönemde Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçeveye kavuşturan temel bir strateji dokümanıdır.

Toplumun tamamını ilgilendiren kalkınma planları, gerek hazırlık gerekse uygulama aşamasında, ilgili tüm kesimlerin katkısını ve sahiplenmesini gerektirmektedir.

Kalkınma planlaması alanında ülkemizin katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Özel İhtisas Komisyonları, bu deneyim içinde kurumsallaşmış bir katılımcılık mekanizması olarak ön plana çıkmaktadır. Kamu, özel kesim, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan Özel İhtisas Komisyonları, 2007-2013 dönemi kapsayan Dokuzuncu Plan hazırlıklarında da son derece önemli bir işlev görmüştür. Bu bağlamda, 5 Temmuz 2005 tarihinde 2005/18 sayılı Baş-bakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde geniş bir konu yel-pazesini kapsayacak biçimde toplam 57 Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuş, alt komisyonlarla birlikte bu sayı 66'ya ulaşmıştır. Bu komisyonlarda toplam 2252 katılımcı görev yapmıştır. Komisyonların oluşturulmasında ise ülkemizin kalkınma gündemini yakından ilgilendiren temel konular belirleyici olmuştur.

Özel İhtisas Komisyonlarında yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, planların hazırlanmasına ışık tutmakta ve plan metnine yansıtılmaktadır. Ayrıca, bu kapsamda ortaya çıkan raporlar birer referans doküman olarak, çeşitli alt ölçekli planlama, politika geliştirme ve araştırma ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Bu anlamda, Özel İhtisas Komisyonu raporları sadece plana katkıda bulunmamakta, müstakil olarak da basılan ve çeşitli kesimlerin istifadesine sunulan birer kaynak niteliği taşımaktadır.

Sahip oldukları birikimi katılımcı bir ortamda toplumun genel yararı için özveriyle paylaşan Komisyon üyelerinin, ülkemizin kalkınma sürecine önemli katkılar verdikleri inancıyla, emeği geçen herkese Teşkilatım adına şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu raporlarının ve raporların ışığında hazırlanan Dokuzuncu Planın ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Dr. Ahmet TIKTIK
Müsteşar

Başkan: Feridun BİLGİN (Hazine Müst.)

Raportörler: İsmail ÇİLOĞLU (Hazine Müst.)

Dr. A. Mete ÇAKMAKÇI (TTGV)

Koordinatör: A.Latif TUNA

Ç. Emrah ÖNGÜT

Komisyon Üyeleri

TEDAŞ	Muhammet Maden
TÜBİTAK	Deniz Bayhan
TÜBİTAK	Ercan Orhan
Çevre ve Orman Bakanlığı	Mürsel Gürbüz
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Gürsel Gündoğdu
KOSGEB	Mete Bilgiç
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Hakan Kızırtıcı
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Ayşegül Demir
Hazine Müsteşarlığı	Feridun Bilgin
Hazine Müsteşarlığı	Saadet Deniz
Hazine Müsteşarlığı	Cihangir Başeğmez
Hazine Müsteşarlığı	İsmail Çiloğlu
Hazine Müsteşarlığı	Cihangir Başeğmez
Türkiye Kalkınma Bankası	Esin Eren
Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı	Dr. A. Mete Çakmakçı
Sanayi ve Ticaret Bak.	Hüseyin Baykal
Sanayi ve Ticaret Bak.	Birol Hasdemir
Maliye Bakanlığı	Hüseyin Gösterici
Maliye Bakanlığı	Burhan Ormanoğlu
Eximbank	Asuman Erkan
Kredi Garanti Fonu AŞ	Burçin Acar
Gelir İdaresi Başkanlığı	Orhan Bilge
Türkiye İş Kurumu	Erhan Fındık
Rekabet Kurumu	Murat Çetinkaya
Rekabet Kurumu	Ali Demiröz
TÜSİAD	Dr. Ümit İzmen
TOBB	Naci Akın
TOBB	Murat Peksavaş
Gaziantep Sanayi Odası	Muhammet Öğücü
İstanbul Sanayi Odası	Korkmaz Yıldırım
Otomotiv Sanayicileri Derneği	Selçuk Öncer
ASELSAN	Dr. Ahmet DEMİR
Otomotiv Sanayicileri Derneği	Selçuk Öncer
Türkiye İhracatçılar Meclisi	Ali Kahyaoğlu
Türkiye İhracatçılar Meclisi	Seda Lafçı

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. DURUM ANALİZİ.....	4
2.1 Dünyada Genel Durum ve Eğilimler.....	4
2.2 Türkiyede Uygulanan Devlet Yardımlarının Envanteri	8
2.2.1 Genel Nitelikli Düzenlemeler.....	8
2.2.2 Yatırımlara Yönelik Destek Programları	15
2.2.3 İşletme Dönemi Destekleri.....	20
2.2.4. Ar-Ge Destekleri	53
2.2.5. Bölgesel Yardım Programları.....	57
2.3 Diğer Ülke Uygulamaları	59
2.4 Devlet Yardımları sistemimizin Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	63
2.5 Devlet Yardımlarının Etkinliği.....	63
3. ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLERİMİZ VE AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ.....	71
3.1 Uluslararası Yükümlülüklerimiz	71
3.2 Avrupa Birliğinde Devlet Yardımı Kuralları	73
3.3 Türkiye'nin AB Devlet Yardımları Müktesebatına Uyum Yükümlülüğü	75
3.4 Türkiye'deki Devlet Yardımlarının AB'ye Uyumunu Kapsamında Yapılması Gerekenler	79
4. GELECEĞE YÖNELİK STRATEJİ	83
4.1 Vizyon	83
4.2 Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar	83
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	84
5.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi	95
5.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar.....	98

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Gerçekleştirilen GSYARGEH'in sektörel dağılımı.....	7
Tablo 2: Yatırım Teşvik Sisteminin Son Beş Yıllık Performansı	17
Tablo 3: KOBİ Yatırım Teşviklerinin Son Beş Yıllık Performansı.....	20
Tablo 4: Fuar Destekleri.....	22
Tablo 5: Desteklenen Çevre Maliyetleri	23
Tablo 6: Pazar Araştırması Yardımı.....	23
Tablo 7: Eğitim Yardımı	24
Tablo 8: İstihdam Yardımı	25
Tablo 9: 2005/4 Sayılı Tebliğ'in Yayınlanmasıyla Yürürlükten Kalkan 97/9 Sayılı Tebliğ Kapsamında Yapılan Ödemeler	27
Tablo 10: AR-GE Yardımları.....	28
Tablo 11: 2003/3 sayılı "Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ" Kapsamında Yapılan Ödemeler	29
Tablo 12: Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği	32
Tablo 13: Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği.....	33
Tablo 14: Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	34
Tablo 15: Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği.....	35
Tablo 16: Tanıtım Desteği.....	36
Tablo 17: Markaya Yönlendirme Desteği.....	36
Tablo 18: Danışmanlık ve Eğitim Destekleri	37
Tablo 19: Girişimciliği Geliştirme Destekleri.....	38
Tablo 20: İş Geliştirme Merkezi Desteği	39
Tablo 21: Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri.....	41
Tablo 22: Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri	43
Tablo 23: Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri	45
Tablo 24: Bilişim Destekleri	46
Tablo 25: Yıllar İtibariyle Türk Eximbank'ın İhracat Sektörüne Verdiği Destek	51
Tablo 26: Türk Eximbank'a Hazine Tarafından Yapılan Kaynak Aktarımları.....	51
Tablo 27: Türk Eximbank'ın Döviz Kaynaklarının Yapısı.....	52
Tablo 28: Yıllar İtibariyle Tahsis Edilen Kaynak ve Kullanım Tutarı (2000-2005 yılları).....	56
Tablo 29: Türkiye'de Devlet Yardımlarının AB-25 ile Karşılaştırılması.....	65

1. GİRİŞ

Ekonomik literatürde “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanır. Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Burada en önemli husus, teşvikler ile ulaşılmak istenilen hedeflerin neler olduğu ve bunlara karşılık ne gibi ödümler verileceğidir. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı uyguladıkları ekonomik sisteme göre değişmekle birlikte temel hedef, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.

Teşvikler yada devlet yardımlarının diğer ekonomi politikalarına göre en önemli avantajı, vergi muafiyet ve istisnaları, düşük faizli kredi yada hibe yardımları, enerji indirimleri, arsa tahsisi, devletin sermayeye katılımı ve finansman kolaylıkları gibi kullanabileceği çok çeşitli enstrümanlara sahip olması ve ekonomiye doğrudan enjekte edilebilmesidir. Bu şekilde uygulamaların etkisinin daha kısa sürede ortaya çıkması ve hızlı tepki alma imkanı, uygulamaların oldukça geniş bir alanda kullanılmasını sağlamaktadır.

Uluslararası piyasa koşulları, globalleşme hareketleri ve sosyal devlet anlayışının gelişmesi, özel kesime kaynak transferi yöntemi olarak görülen ve rekabeti bozduğu ve ekonomide verimsizlik yarattığı dolayısıyla ciddi ölçüde kısıtlanan devlet yardımlarının görev alanını değiştirmiş ve yeni sorumluluklar getirmiştir.

Teşvik sistemleri ülke sanayisinin tesis edilmesi, korunması ve rekabete hazır hale getirilmesi aşamalarında destekleyici ve koruyucu işlevler üstlenmektedir. Özellikle uluslararası gelişmelere ve değişimlere ülke ekonomisinin adapte edilmesi ve kalkınma stratejilerine uygun gelişme sağlanmasının temini için değişen koşulları kapsayan ve değişimlere anında uyurlanabilen bir teşvik sistemi gelişmekte olan ülkeler için kaçınılmaz olarak görünmektedir. Teşvik sistemlerinin katkıları ile ekonominin kalkınma stratejilerine uygun gelişim içinde olması sağlanabilmekte ve teşvikler istikrar sağlayıcı görev üstlenmiş olmaktadır. (konjonktürel dalgalanmaların şiddetinin azaltılması ve süresinin kısaltılması)

Teşvik sistemlerinin bir diğer görev alanı ise, dış ticaretin ülke ekonomisinde önemli yer tutmaya başlamasından sonra öncelikli hale gelen, ülke ekonomisinin dış rekabete karşı yapısal uyumunun sağlanmasına yönelik uygulamalar ile yerli üretimin dış pazarlarda desteklenmesidir. Bu destekler, teknolojik gelişmelerin teşviki ve gerekli makine

modernizasyonu faaliyetlerinin desteklenmesi yolu ile kaynakların etkin kullanımının sağlanması şeklindedir. Kaynakların etkin kullanımının fiyatta ve kalitede iyileşmeler yaratacağı, dolayısı ile dış piyasada yerli üretimlere avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında teşvik sistemleri ile, uluslararası piyasada oluşan dumpingli ve sübvansiyonlu fiyatların ülke ekonomisine zarar vermesi de engellenebilecektir (koruyucu etkisi).

Ekonomik ve sosyal problemlerin çözümünde kullanılan önemli kamusal müdahale araçlarından biri olan “Devlet Yardımları”, özellikle sosyal devlet anlayışının gelişmesi ile çok önemli sosyal sorumluluklar da üstlenmiştir. Bu anlamda teşvik uygulamaları, ekonomik istikrar ve büyüme gibi ekonomik amaçlar yanında bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, işsizlik, göç, çevre v.b. gibi bazı sosyal sorunların çözümünü de hedeflemektedir. Temelde piyasa mekanizmasına müdahale niteliğinde olan ve belli kesime yönlendirildiğinden (belli sektör, yöre ve firma gurubu) haksız rekabet yaratan bu kamu politikasını haklı hale getiren neden ise sağlanan dışsal faydalardır.

Tanımından da anlaşılacağı üzere devlet yardımları, görev alanı olan büyüme, bölgesel farklılıkların giderilmesi, işsizlik gibi konularda izlenen ana politikaları destekleyen ve bu politikaların olumlu etkilerini artıran uygulamalardır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak en önemli hata ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasına yönelik politikaların tümüyle “devlet yardımları” üzerine kurulmasıdır. Devlet yardımları sadece konjonktürel dalgalanmaların ve istikrarsızlığın yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan dalgaların boyunu ve süresini kısaltabilecek uygulamalardır. Kısaca teşviklerin, sadece ekonomik ve sosyal sorunların tahribatını azaltabileceği ama asla sorunları ortadan kaldıramayacağı düşünülmektedir.

Tanımı, temel fonksiyonları ve uygulama alanları kısaca özetlenen devlet yardımlarının izlenen dışa açık ekonomi politikaları paralelinde ülke ekonomisinin uluslararası rekabete hazır hale getirilmesi, verimliliğin artırılması ve yıkıcı dış rekabetten koruyucu işlevler üstlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yardım uygulamalarının diğer gelişmiş ülkelerde de olduğu gibi;

- Uluslararası piyasada talep görebilecek mal ve hizmet üretimini hedef alan,
- Yönlendirme gücüne sahip,
- Selektif ve süreli uygulamalara geçiş imkanı veren,
- Kamuya maliyeti ve sağladığı kamusal fayda yönünden muhasebe edilebilen,
- Şeffaf bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Bu noktada Özel İhtisas Komisyonu çalışmalarının temel hedefi, ekonomik ve sosyal alanda ulaşılması zor bir çok hedefi olan ülkemizin bu alanda kullanılabilecek en önemli kamusal müdahale ve yönlendirme aracı olan devlet yardımı uygulamalarının etkinliğinin artırılması konusunda yapılması gerekli, idari, teknik ve hukuki düzenlemelerin tespitidir.

2. DURUM ANALİZİ

2.1 Dünyada Genel Durum ve Eğilimler

Dünya ekonomisinde 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan ve ülkelerin sahip oldukları karşılaştırmalı üstünlüklerden yararlanılması halinde dünya ticaretinin tüm ülkeler yararına gelişebileceğine yönelik görüşlerin hakim olması (Globalleşme) dünya ticaret hacminde ve uluslararası sermaye hareketlerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu kapsamda DTÖ Kuralları, AB Rekabet Hukuku ve Serbest Ticaret Anlaşmaları gibi uluslararası ticareti düzenlemeye yönelik bir çok ikili ve çok taraflı anlaşma yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bilindiği üzere uluslararası ticareti düzenlemeye yönelik ikili ve çok taraflı anlaşmalarda temel alınan hedef, uluslar arası ticareti tüm üye ülkeler yararına geliştirmektir. Bunun için, ülkeler arası ticareti engelleyen tüm kısıtlamaların kaldırılması ve rekabet ortamının tesisi üzerinde çalışılmaktadır. Bu anlaşmaların hükümleri ağırlıklı olarak rekabet piyasasının yaygınlaştırılması olduğundan, gümrük vergileri, kotalar ve tarife dışı engeller yanında rekabeti bozucu etkisi olan tüm yardımlar da bu manada yasaklanmış ya da sınırlanmıştır.

Dünya ticaretinde yaşanan gelişmeler ve globalleşme hareketleri neticesinde 1980 yılında dünya GSMH'sının % 5'i civarında olan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının payı 1998'de % 16 seviyelerine kadar gelmiştir. Yine aynı dönemde yabancı sermaye yatırımlarının miktarı da 200 milyar ABD \$'ından, 1 trilyon ABD \$'ına kadar yükselmiştir. Bu durum, hemen her yıl milliyet unsuru taşımayan ve coğrafi sınırlamalara tabi olmayan yaklaşık 1 trilyon ABD \$'ının yüksek getiri sağlayabilecek güvenli alanlara yöneldiği anlamı taşımaktadır. Konuyla ilgili bir diğer husus ise, uluslararası sermaye hareketlerinin % 91' inin ekonomik istikrara sahip ve pazar potansiyeli büyük olan gelişmiş ülkelere yönelik olmasıdır.

Özetle, dünya ticaretinden ve uluslararası sermayeden daha fazla pay alabilmenin koşulları, ekonomik ve sosyal istikrar, uygun yatırım iklimi, yüksek getiri ve düşük risktir. Bu kapsamda, en az 10-15 yıllık bir projeksiyon gerektiren sabit sermaye yatırımlarının artırılmasında; ekonomik istikrarın sağlanması yoluyla ileriye yönelik belirsizliklerin ortadan kaldırılması, üretim faktörlerinin verimliliğinin artırılması ve genel nitelikli vergilerde indirim yapılması suretiyle üretim maliyetlerinde düşüş, spesifik destekler ile de proje karlılığının artırılması sağlanmalıdır. Son on yıllık dönem içinde yabancı sermaye girişinde ciddi artışlar

kaydeden Çin ve Polonya gibi ülkeler, potansiyel pazar, işgücü maliyetleri ve istikrar gibi konularda gelişmekte olan diğer ülkelere göre daha önde bulunmaktadır.¹

İrlanda ise, vergi oranlarının düşürülmesi, spesifik yardım programları ve AB üyeliği sonrası sağladığı ekonomik ve sosyal istikrar ile mali imkanlarının artması sayesinde AB içi ve dışından ciddi sabit sermaye yatırımı çekmiş ve kısa bir süre içinde ekonomik yönden AB ortalamasının üstüne çıkmayı başarmıştır.

Ekonomi politikasını dışa açık büyümeye göre şekillendiren ve bu kapsamda, Dünya Ticaret Örgütü(DTÖ)'ne üye olmak yanında bir çok ülke ile Serbest Ticaret Anlaşma(STA)'ları imzalamış olan Türkiye'nin dış ticaret hacmi ve sermaye hareketlerinin boyutu dikkate alındığında (sermaye girişi yönünden dünya toplamının % 0,2'si), ülkemizin uluslararası pazar açısından tam rekabet piyasasında faaliyet göstermekte olduğu ilk etapta ifade edilebilecek hususlardandır. Bu manada uluslararası mali piyasalar, hammadde fiyatları, sermaye hareketleri, teknolojik gelişmeler ve ticareti düzenleyen anlaşma hükümleri ülke ekonomisini etkileme potansiyeli olan değişkenlerdir. Bu nedenle ülkemiz ekonomi politikalarının uluslararası ekonomik gelişmeleri veri olarak kabul eden ve ülke ekonomik yapısını buna göre şekillendiren unsurlardan oluşması zorunluluğu mevcuttur. Dolayısıyla, uluslararası pazarda talep görebilecek kalite ve fiyatta mal ve hizmet üretimini mümkün kılacak üretim yapısı (kullanılan üretim teknolojisi, optimum üretim kapasitesi v.b) ile uluslararası piyasada kabul edilebilir bir idari ve hukuki yapının kurulması Türkiye'nin ekonomik hedeflerine ulaşabilmesinde en önemli unsurlardır.

1970'li yıllarda nispeten dışa kapalı olan Türkiye ekonomisi daha çok ana hammadde girdisi olan petrol fiyatlarındaki değişiklikler ve dış kredi imkanlarından büyük oranda etkilenirken, 1990'lı yıllarda petrol ihtiyacının önemli bir kısmı halen dış piyasadandan sağlanmakta olmasına rağmen, bu hammaddenin dış ödemeler dengesindeki ağırlığı azalmış ve ekonomik yapı daha çok, benzer mal ve hizmet ihracatı yapan ülkelerin durumu ile dış pazarlarda meydana gelen dalgalanmalardan etkilenir hale gelmiştir. Geline yer itibarı ile ülkemiz ekonomisi uluslararası pazara entegre olduğu ölçüde uluslararası mali piyasalar, hammadde fiyatları, sermaye hareketleri ve ticareti düzenleyen anlaşmalardan etkilenir olmuştur. Ekonomik anlamda entegrasyon ve globalleşme hareketleri gelişmeyi hızlandırmış olmakla birlikte ekonomi üzerinde etkili olan faktörlerin artması ekonomik gelişmeyi istikrarsız hale getirmiştir. Bir önceki on yılda % 4,5 olan ortalama büyüme oranının 1990-2000 yıllarına bakıldığında % 2 civarında olduğu görülmektedir. Büyüme oranında yaşanan

¹ Demircan HAYRETTİN, Dünyada ve Türkiyede Yabancı Sermaye Yatırımları ve Stratejileri, S 10

bu düşüşün, iç ve dış piyasada mevcut hastalıklara karşı ülkemiz ekonomisinin direnç kazanma mücadelesinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Ekonominin iç ve dış kaynaklı olumsuzluklara karşı direncinin artırılması ve ekonomik büyümenin temini açısından, ekonomik istikrarın kalıcı olarak tesisi ve ülke kaynaklarının sağlanacak uygun destek ve özendirme yoluyla verimli alanlara yönlendirilmesi önem taşıyan hususlardır. Son dört yılın istatistiki verilerine bakıldığında, kamu maliyesi alanında yürütülen çalışmalar, faiz ve enflasyonda yaşanan düşüş ile ekonomik istikrarın sağlanabilmesine yönelik izlenen kararlı tutum, teşvik belgesi talebinde ciddi oranlı yükselişlere sebep olmuştur. Örnekleme gerekirse, Yatırım Teşvik Sisteminde yatırımcılara yönelik ilave bir destek sağlanmamış olmasına rağmen, son dört yıllık dönemde yatırım teşvik belgesi talebinde ortalama % 25 oranında artış yaşanmıştır. Bu şekilde, katma değer yaratan, istihdam sağlayan ve mal ve hizmet ihracında bulunan yatırımcılar üzerinde oluşan bu olumlu beklentilerin korunabilmesi ve istikrara yönelik programların aksatılmadan sürdürülebilmesi halinde önümüzdeki dönemde de yatırımlara yönelik yükselme trendinin devam edeceği düşünülmektedir. Bu manada ekonomik istikrarın olmadığı ülkelerde ne oranda yardım sağlanırsa sağlansın ciddi bir yatırım ya da üretim artışı olması mümkün değildir. Bu açıdan yatırımlar için en büyük destek istikrarın tesisi ve belirsizliklerin ortadan kalkmasıdır.

Uluslararası rekabette bir diğer önemli husus ise teknolojidir. Teknoloji günümüzde malın fiyatı içinde en fazla katma değeri yaratan üretim faktörüdür. Bu nedenle, teknoloji sahibi ülkeler, Ar-Ge çalışmalarına yoğunlaşarak üretimin diğer aşamalarını başka ülkelere devretme meyline girmişlerdir. Teknoloji dışında kalan üretim faktörleri ise, dünya pazarında göreceli olarak bol olduğundan değer yitirmiştir. Bu genellemeden yola çıkıldığında dışa açık bir ekonomide, ülke içinde yaratılan katma değer artmasının ülkede teknoloji alanında sağlanan gelişmelere bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten dünya ticaretinde yaşanan gelişmeler ve globalleşme hareketleri uluslararası pazarda fiyatların düşmesini sağlamıştır. Buna göre, örneğin; çiçek üretiminde teknolojik üstünlüğe sahip Hollanda teknolojisini, Türkiye de iklim şartlarını kullanarak verimliliğe ulaşmışlardır. Yine benzer şekilde üretim, vasıflı emeğin yoğun olduğu ülkelerde yaratılan teknolojinin, vasıfsız ama ucuz olan emeğin olduğu ülkelerde kullanılması suretiyle yapılmaktadır. Bu şekilde dünya ölçeğinde verimlilik sağlanmış olmaktadır.²

² Çiloğlu İsmail, Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü, Hazine dergisi, 2000

Bilindiği üzere, teknolojik gelişmeler Ar-Ge çalışmalarıyla doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla ülkede yaratılan katma değer artırılması ve teknolojik üstünlüğün ele geçirilmesi için Ar-Ge çalışmalarına ağırlık verilmesi, yenilikçi ürün ve yeni üretim tekniklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bugün itibarıyla yapılan Ar-Ge harcamalarına bakıldığında teknolojik üstünlüğe sahip olan ülkelerin bu üstünlüğü nasıl elde ettiği kolayca görülebilmektedir. Ülkemizde Ar-Ge harcamaları GSMH'nin % 0,7'i iken, bu oran Amerika'da % 2.7, Japonya'da % 2.9, Almanya'da % 2.4, Fransa'da % 2.3, İsveç'de % 3.9, İspanya'da yüzde 1.03, İtalya'da yüzde 1.11, Kore'de % 2.9, OECD ülkelerinde: yüzde 2.3, AB –25 'de: yüzde 1.8'dir. Gerçekleştirilen GSYARGEH'in dağılımı ise :

Tablo 1: Gerçekleştirilen GSYARGEH'in sektörel dağılımı

Ülke	Özel Sektör	Kamu	Yüksek Öğretim
AB-15	64.4	13	21.4
EU-25	63.6	13.7	21.5
OECD	68	11	18.1
ABD	68.9	8.8	16.8
Japonya	74.4	9.5	13.9
G.Kore	74.9	13.4	15.4
İspanya	54.6	15.4	29.8
Türkiye	28.7	7	64.3

Dünya pazarında yaşanan gelişmeler ve ülkemiz ekonomisinin durumu göz önüne alındığında, ciddi ve kalıcı bir büyümenin sağlanabilmesi için izlenecek makro ekonomik politikalar yanında, seçicilik taşıyan ve yönlendirme gücü olan devlet yardımlarına da ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle ülke sanayinin dünyaya entegrasyonunun sağlanması ve uluslararası pazara girişi kolaylaştırmak amacıyla, maliyetleri minimize eden ölçekte üretim tesislerinin oluşturulması (komple yeni ve tevsi yatırımlar), sanayi üretiminin kalitesini artırmaya yönelik yeni sabit yatırım harcamalarının desteklenmesi (yenileme, modernizasyon, Ar-Ge) ve maliyet artırıcı unsurlar taşıyan ama uyum için zorunlu olan çevre yatırımlarının desteklenmesi yanında ticarete yönelik bilgi eksikliğinin giderilmesi ve firma idari sisteminin daha etkin hale getirilmesi (uluslararası ticaret, modern yönetim bilgileri, marka, patent ile ilgili kayıtlamalar, v.b) için çeşitli bilgi edinme imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu alanda çok çeşitli teşvik tedbirlerini bünyesinde barındıran, kaynağı tahsis edilmiş ve seçicilik taşıyan teşvik programları önemli işlevler görebilecektir.

2.2 Türkiye’de Uygulanan Devlet Yardımlarının Envanteri

Yukarıda ele alınan kriterler çerçevesinde devlet yardımı statüsünde olan ülkemiz uygulamaları ile firmalarımıza destek niteliğinde olan ancak firmalar arası ayırım yapılmadığı için genel nitelikli olan düzenlemelerin, yasal dayanakları, kapsamaları, teşvik tedbirleri ve uygulama sonuçları ile ilgili özet bilgiler şu şekildedir.

2.2.1 Genel Nitelikli Düzenlemeler

Türkiyenin yatırım ve işletme dönemi faaliyetlerini etkileyen ve proje karlılığı üzerinde etkili olabilecek genel nitelikli düzenlemeler bu bölümde ele alınmaktadır.

1. Vergi Avantajları

• Kurumlar Vergisi

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 2. maddesinde Kurumlar Vergisi mükellefleri, “Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, eshamlı Komandit, ve Limited Şirketler ile aynı mahiyetteki yabancı kurumlar sermaye şirkettir.” şeklinde tanımlanmış olup, Kurumlar vergisi oranı % 30’dur. Ancak, önümüzdeki dönemde Kurumlar Vergisi oranının %20’ye indirilmesi öngörülmekte olup, bu husustaki çalışmalar halen sürdürülmektedir.

Yatırım yapan yerli ve yabancı işletmeler açısından Kurumlar Vergisi matrahında indirim sağlayan unsurlar şunlardır.

• Amortisman

İşletmede bir yıldan fazla kullanılan ve yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayri menkuller ile gayrimenkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetler üzerinden kullanıldıkları süre zarfında yıpranma payı “amortisman” ayrılır. Yatırım kapsamında inşa edilen binalar ile makine ekipmanları üzerinden ayrılan amortisman indirimi sabit kıymetin değerine ulaşana kadar yapılır.

Vergi Usul Kanununun (313-314) ilgili hükümleri gereği amortisman oranı % 20’dir. Dileyen işletmeler amortisman giderlerini azalan bakiyeler yöntemi ile hesaplayabilecek olup, bu oran normal amortisman nispetinin iki katını geçemez. (% 40)

• Eğitim ve Öğretim İşletmelerinde Kazanç İstisnası

01.01.2004 tarihinden itibaren faaliyete başlayan özel okulların işletilmesinden elde edilen kazançlar beş vergilendirme dönemi gelir vergisinden istisnadır. İstisna, ticari kazanç

mükelleflerinin 625 sayılı Kanun kapsamında işlettikleri okul öncesi eğitim, ilköğretim, özel eğitim ve orta öğretim özel okullarından elde ettikleri kazançlara uygulanacaktır.

İstisnadan yararlanmak isteyenlerin, faaliyete geçmelerini müteakiben Maliye Bakanlığına yazılı olarak başvurmaları gerekmektedir. (GVK m. 20; GVGT 254) (5228 s. Kanun Geçici m. 1)

- **Yatırım İndirimi**

Yatırım İndirimi, Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 09.04.2003 tarih ve 4842 sayılı Kanunun uygulamasına ilişkin olarak yayınlanan "Seri No:249 Gelir Vergisi Genel Tebliği" ile "Seri No:80 Kurumlar Vergisi Genel Tebliği" çerçevesinde yürütülmektedir.

Anılan uygulama Tebliği;

“6 Milyar Türk Lirasından az olmayan amortismanına tabi iktisadi kıymetler teşvik belgesi düzenlenmesine gerek olmadan iktisadi kıymetin %40'ı oranında yatırım indirimi istisnasından yararlanabileceklerdir. iktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz eden iktisadi kıymetler haddin aşılmış aşılmadığının tespitinde bir bütün olarak dikkate alınacaktır.” hükmü ile yukarıdaki şartları taşıyan yatırım harcamalarının % 40'ının Kurumlar Vergisi matrahından düşülmesine imkan tanınmaktadır.

- **Katma Değer Vergisi**

Yatırım finansmanında işletmelerin makine ekipman temininde Finansal Kiralama yöntemini tercih etmeleri durumunda, % 18 olan KDV, % 1 olarak tahsil edilmektedir.

Deniz, hava ve demiryolu araçlarının, yüzer tesis ve araçların kiralanması ve çeşitli şekillerde işletilmesi faaliyeti ile işgal eden mükelleflere bu amaçla yapılan:

- deniz, hava ve demiryolu taşıma araçları teslimleri
- yüzer tesis ve araçların teslimi
- bu araçların imal ve inşası ile ilgili olarak yapılan teslim ve hizmetler
- bu araçların tadili, onarımı ve bakımı hizmetleri

katma değer vergisinden istisnadır. (KDVK m.13/1-a, KDVG 48)

Altın, gümüş ve platin ile ilgili arama, işletme, zenginleştirme ve rafinaj faaliyetleri ile Petrol Arama Kanunu hükümleri gereğince, petrol arama faaliyetlerini yürütenlere yapılan hizmetler ve mal teslimleri katma değer vergisinden istisnadır. (KDVK m.13/1-c, KDVG 16,19,93)

- **Damga Vergisi ve Harçlar**

24.04.2003 tarihinde 25088 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 09.04.2003 tarih ve 4842 sayılı Kanun ile,

- bir yılı aşkın vadeli yatırım kredilerinin alınması ve geri ödenmesi
- ve sermaye artırımını

sırasında doğacak Damga Vergisi ve harçlar, istisna edilmiştir.

2. Sanayi Altyapısının Kurulması ile İlgili Düzenlemeler

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

Teknoloji yoğun faaliyet gösteren işletmelere yönelik altyapının kurulması ve geliştirilmesi ile işletmelerin bu alanlarda faaliyet göstermelerinin özendirilmesidir.

1. Uygulamanın Yasal Dayanağı

4691 sayılı “Teknoloji Geliştirme Bölgeleri” Kanunudur.

2. Sistemin İşleyişi

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin kurulması için gerekli arazi temini, alt yapı ve idare binası inşası ile ilgili giderlerin Bölge yönetici şirketince karşılanamayan kısmı, yardım amacıyla bütçe imkanları ölçüsünde karşılanmaktadır. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri tarafından hazırlanan hak ediş raporları, görevlendirilen teknik elemanlar tarafından mahallinde incelenmekte ve tanzim edilen raporlar doğrultusunda Bölgelere ödeme yapılmaktadır.

3. Teşvik Tedbirleri

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri yönetici şirketleri, Kanunun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaf tutulmakta olup, teknopark işletme faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlar da 31.12.2013 tarihine kadar vergiden müstesnadır.

Bölgede faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, münhasıran bu Bölgedeki yazılım ve Ar-Ge' ye dayalı üretim faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları ile bölgede çalışan araştırmacı, yazılımcı ve Ar-Ge personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri 31.12.2013 tarihine kadar vergiden müstesnadır.

Bu süre içerisinde münhasıran bu bölgelerde geliştirilerek üretilen ürünlerin satışından elde edilen kazançlar da katma değer vergisinden müstesnadır.

Bölgede görevlendirilen öğretim üyelerinin Bölgede elde edecekleri gelirler üniversite döner sermaye kapsamı dışında tutulduğu gibi, Üniversite Yönetim Kurulunun izni ile yaptıkları araştırmaların sonuçlarını ticarileştirmek amacı ile bu Bölgelerde şirket kurabilir, kurulu bir şirkete ortak olabilir veya bu şirketlerin yönetiminde de görev alabilmektedirler.

Ayrıca, yabancı özel hukuk tüzel kişileri 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde gerekli izinleri almak kaydıyla, teknoloji

geliştirme bölgelerinin yönetimi ve işletmesinden sorumlu olarak anonim şirket statüsünde kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri yönetici şirketlerine iştirak edebilmektedirler.

4. Sonuçları :

Yıllar İtibarıyla Tahsis Edilen Kaynak ve Kullanım Tutarı (2000-2005 yılları): 2003 yılında Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin yapmış oldukları ödenek talepleri dikkate alınarak 2004 yılı bütçesine 3.000.000.YTL ödenek konulmuştur. Bunun yanında, Hükümetin bütçede öngörülenin üzerinde yapılan harcamaları telafi etmek amacıyla bazı bütçe ödeneklerinde % 13 oranında kesintiye gidilmesi yönündeki ilgili kanun hükmündeki iradesiyle bu ödenek miktarı 2.610 trilyon TL'ye düşmüştür.

31.12.2004 tarihi itibarıyla Teknoloji Geliştirme Bölgelerince intikal ettirilen hak ediş raporlarının, görevlendirilen teknik elemanlar tarafından mahallinde incelenmesi sonrası tanzim edilen raporlar doğrultusunda 2.610.000.- YTL ödeme yapılmıştır.

2004 yılında Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin yapmış oldukları ödenek talepleri dikkate alınarak 2005 yılı bütçesine 3.500.000.- YTL ödenek konulmuş olup bu ödeneğin kullandırılma işlemleri raporun hazırlanma döneminde devam etmektedir.

Uygulama Sonuçları: 2001 yılından itibaren uygulamaya konulan 4691 sayılı "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri" Kanunu kapsamında Eylül 2005 ayı itibarıyla 20 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulmuş bulunmaktadır. İlan edilen Teknoloji Geliştirme Bölgelerinden %50'si faaliyete geçmiş olup, bu bölgelerde yer alan yaklaşık 500 Ar-Ge firmasında şu anda 5000 civarında Ar-Ge personeli çalışmaktadır.

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde ağırlıklı olarak sırasıyla yazılım, bilişim, elektronik ve ileri malzeme teknolojisi konularında çalışan yenilikçi firmalar yer almaktadır.

Faaliyete geçen Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde bulunan şirketlerin bu bölgelerde gerçekleştirdikleri Ar-Ge çalışmaları sonucunda üretilen ileri teknoloji ürünlerinin başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Japonya, İsrail, İngiltere ve Almanya'ya yapılan toplam ihracatı 2005 yılı Ağustos sonu itibarıyla 40 Milyon A.B.D. Dolarına ulaşmış bulunmaktadır.

3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca Uygulanan Destek Programları

Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri

- Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) altyapı (yol, su, kanalizasyon, yağmursuyu, atık su arıtma tesisleri vb.) tesisleri inşaatları yapım hizmetleri, Küçük Sanayi Sitelerinin (KSS) altyapı ve üst yapı inşaatlarının yapım hizmetleri,
- OSB etüt hizmetleri,

- OSB kamulaştırma hizmetleri,

Hedef Alanı:“Bölgesel yardım” (3 bölge için 3 farklı koşulda OSB tüzel kişiliklerine ve KSS Yapı Kooperatifi Başkanlıklarına sağlanan kredi desteği)

- Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) kapsamındaki illerde yer alan OSB ve KSS projeleri
- Normal illerde yer alan OSB ve KSS projeleri
- Gelişmiş illerde yer alan OSB ve KSS projeleri

Dayanağı:

3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kuruluş Kanununun 11 inci maddesi, 15/04/2000 tarih ve 24021 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4562 sayılı OSB Kanunu (“Krediler” başlıklı 14. maddesi), 01/04/2002 tarih ve 24713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan OSB Uygulama Yönetmeliği

Sistemin İşleyişi:

Yıllık Yatırım Programında yer alan OSB ve KSS projeleri proje bazında ve proje keşfine uygun olarak desteklenmektedir.

Teşvik Tedbirleri:

OSB’ler için Kredi Faiz Oranları ve Geri Ödeme Şartları:

A. Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) kapsamındaki illerde:

Altyapı kredilendirme oranı; % 99

Faiz oranı; %2

Geri ödeme süresi; 5 Yılı ödemesiz toplam 15 Yıl,

B. Normal illerde:

Altyapı kredilendirme oranı; % 95

Faiz oranı; %7

Geri ödeme süresi; 3 Yılı ödemesiz toplam 11 Yıl

C. Gelişmiş illerde:

Altyapı kredilendirme oranı; % 90

Faiz oranı; %12

Geri ödeme süresi; 2 Yılı ödemesiz toplam 9 Yıl olarak uygulanmaktadır.

KSS’ler için Kredi Faiz Oranları ve Geri Ödeme Şartları:

A. Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) kapsamındaki illerde ve doğal afet geçiren yerlerde:

Üstyapı kredilendirme oranı; % 70

Faiz oranı; %2

Geri ödeme süresi; 1 Yıllı ödemesiz toplam 15 Yıl,

B. Normal illerde:

Üstyapı kredilendirme oranı; % 60

Faiz oranı; %7

Geri ödeme süresi; 1 Yıllı ödemesiz toplam 13 Yıl

C. Gelişmiş illerde:

Üstyapı kredilendirme oranı; % 50

Faiz oranı; %12

Geri ödeme süresi; 1 Yıllı ödemesiz toplam 11 Yıl

- Altyapı kredilendirme oranları; %100 olarak uygulanmaktadır.

Bedelsiz Arsa Tahsisi

(5084 ve 5350 sayılı Kanun kapsamındaki illerde yer alan OSB’lerdeki boş parsellerin gerçek veya tüzel kişilere bedelsiz tahsisi)

Hedef Alanı: “Bölgesel yardım”

OSB’lerdeki tahsisi yapılmamış boş parsellerin, yatırımcılara tahsisini içeren bu destek, Kanun kapsamında yer alan 49 il yanında Zonguldak, Samsun, Kırıkkale illeri ile Bozcaada ve Gökçeada ilçelerini de kapsamaktadır.

Dayanağı:

06/02/2004 tarih ve 25365 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanununun Geçici 1. Maddesi, 18/05/2005 tarih ve 25819 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5350 sayılı Kanun, 02/07/2004 tarih ve 25510 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Parsellerin Gerçek veya Tüzel Kişilere Bedelsiz Tahsisine İlişkin Yönetmelik

Sistemin İşleyişi:

A. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller, bedeli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından OSB’ye verilen krediden mahsup edilmek üzere,

B. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kredisi kullanmamış ya da kredi borcunu ödemiş olan OSB’lerdeki tahsis edilmemiş parseller, bedeli OSB tüzel kişiliğine Hazinece ödenmek üzere, gerçek veya tüzel kişilere bedelsiz olarak tahsis edilebilmektedir.

4. Serbest Bölgeler

Genel olarak serbest bölgeler; ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber gümrük hattı dışında sayılan, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı yerler olarak tanımlanmaktadır.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu uyarınca serbest bölgelerin kuruluş amaçları; Türkiye’de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak olarak sayılmıştır.

Serbest Bölgeler Kanununda, 06.02.2004 tarih ve 23365 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile vergisel teşvikler açısından yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Söz konusu değişiklik çerçevesinde;

1. Anılan Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce serbest bölgede faaliyet ruhsatı almış olan gerçek ya da tüzel kişiler;

a) Faaliyet ruhsatı süreleriyle sınırlı olmak üzere, gelir veya kurumlar vergisi istisna ve muafiyetinden yararlanmaya devam edeceklerdir,

b) Çalıştırdıkları işçilerin ücretleri üzerinden 2009 yılına kadar gelir vergisi ödemeyeceklerdir,

c) Bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili olarak yaptıkları işlemler nedeniyle doğan her türlü vergi, resim ve harçtan 2009 yılına kadar muaf tutulacaklardır.

2. 06.02.2004 tarihinde ve bu tarihten sonra serbest bölge kullanıcısı olan gerçek ya da tüzel kişilerden sadece üretim ruhsatı ile faaliyet gösterenlerin imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançları, Avrupa Birliği üyeliğinin gerçekleşeceği yılın vergileme dönemi sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden muaf olacaktır.

Yerli ya da yabancı, gerçek ya da tüzel kişilerin serbest bölgede faaliyet gösterebilmeleri için Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan (Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü) faaliyet türlerine göre 10 ile 30 yıl arasında geçerli süreyle faaliyet ruhsatı almaları gerekmektedir.

Destek Programının Adı:

Serbest Bölgeler Kanunu

Destek Programının Amacı:

Serbest Bölgeler Kanunu’nun 1’inci maddesinde belirtilen serbest bölgelerin kuruluş amaçlarını sağlamaktır.

Destek Programının Hukuki Dayanağı:

- 15.6.1985 tarih ve 18785 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu
- 10.3.1993 tarih ve 21520 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği
- Dış Ticaret Müsteşarlığınca (Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü) yayımlanan Genelgeler ve talimatlar

Destek Programının Süresi:

Serbest bölge kullanıcılarına faaliyet türlerine göre 10 ile 30 yıl arasında geçerli bir süreyle faaliyet ruhsatı verilmektedir. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve bu Kanunda 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile yapılan değişikliklerde belirtilen esaslar çerçevesinde söz konusu muafiyet ve istisnaların süresi de sınırlı olmaktadır.

Destek Programının Kaynağı ve Miktarı:

Serbest bölge kullanıcılarına doğrudan maddi destek sağlanmamaktadır.

Destek Programının Uygulanmasında Kullanılan Destek Araçları :

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ve bu Kanunda 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile yapılan değişikliklerde belirtilen esaslar çerçevesinde sağlanan vergi muafiyeti (kurumlar vergisi, gelir vergisi, katma değer vergisi ve her türlü vergi, resim ve harç muafiyeti)

Uygulayan Kuruluşlar:

Dış Ticaret Müsteşarlığı (Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü)

Faydalanan Hedef Kitle:

Serbest bölgede faaliyette bulunmak üzere Dış Ticaret Müsteşarlığından (Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü) faaliyet ruhsatı alan serbest bölge kullanıcıları

Miktarı ve Koşulları:

Anılan muafiyetlerden yararlanabilmek için Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan (Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü) faaliyet ruhsatı almak gerekmektedir.

2.2.2 Yatırımlara Yönelik Destek Programları**1-Genel Teşvik Mevzuatı**

Genel destek sistemi bazı istisnalar dışında sektörel ayırım içermeyen, genel nitelikli ve geniş kapsamlı bir mevzuat niteliğindedir. Bu sistem ile, takip edilen ekonomik ve sosyal

politikalara uygun olan yatırım projeleri “Yatırım Teşvik Belgesi” ne bağlanmak suretiyle teşvik tedbirlerinden istifade ettirilmektedir.

a) Yasal Dayanak

09.07.2002 tarih ve 24810 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında 10.06.2002 tarihli ve 2002/4367 sayılı Karar, 30.07.2002 tarih ve 24831 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 sayılı Tebliğ

b) Teşvik Sisteminde Destek Unsurları

a-Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası: Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonundan istisnadır.

b-Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası: 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesini haiz yatırımcılara teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisinden istisnadır. Aynı hüküm teşvik belgesinin veya teşvik belgesi kapsamı makine ve teçhizatın devir işlemlerinde de uygulanır.

c-Kredi Tahsisi: Aşağıda belirtilen yatırımlar için Hazine Müsteşarlığınca uygun görülmesi halinde teşvik belgeli veya belgesiz olarak kredi tahsis edilebilir.

-Araştırma-geliştirme yatırımları,

-Çevre korumaya yönelik yatırımlar,

-Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu veya Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından belirlenen öncelikli teknoloji alanındaki yatırımlar,

-Teknoloji geliştirme bölgelerinde yapılacak yatırımlar,

-Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar,

-Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar kapsamındaki illere ve gelişmiş yörelerden kalkınmada öncelikli yörelere ve özel amaçlı bölgelere taşınacak yatırımlar için tahsis edilecek kredi miktarı yayımlanacak tebliğle belirlenecek harcamaların %50'si kadar olup, 400 milyar Türk Lirasını geçemez. Bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlar için tahsis edilecek yatırım kredisi miktarı sabit yatırım tutarının %30'u kadar olup, bu miktar 4.5 trilyon Türk Lirasını geçemez.

-Kalkınmada öncelikli yörelerde imalat sanayi, tarımsal sanayi ve madencilik konularında;

a-yapılacak yatırımlar için, bölgesel ve sektörel kısıtlamalar dikkate alınarak yatırım ve/veya işletme kredisi,

b-mevcut olan ve asgari 50 kişilik istihdamı ve işletme sermayesi yetersizliği bulunan tesisler için, bölgesel ve sektörel kısıtlamalar dikkate alınmaksızın işletme kredisi tahsis edilebilir.

Bu kapsamda tahsis edilecek yatırım kredisi miktarı faizsiz sabit yatırım tutarının %50'si kadar olup bu miktar 500 milyar Türk Lirasını, aracı bankaca işletme sermayesi yetersizliği de dikkate alınarak tespit edilecek işletme kredisi miktarı ise 200 milyar Türk Lirasını geçemez. Yatırım ve işletme kredisinin birlikte kullanılması halinde toplam kredi miktarı azami 700 milyar Türk Lirasıdır.

c) Uygulama Sonuçları

Tablo 2: Yatırım Teşvik Sisteminin Son Beş Yıllık Performansı

YATIRIM TEŞVİK SİSTEMİNİN SON BEŞ YILLIK PERFORMANSI						
	Belge Adedi	% Değişim	Sabit Yatırım (Milyon YTL)	% Değişim	İstihdam (Bin K.)	% Değişim
2000	3.512	18,3	9.442	23,2	186	19,2
2001	2.155	-38,6	11.756	24,5	107	-42,5
2002	3.002	39,3	15.876	35,0	142	32,7
2003	3.876	29,1	25.621	61,4	181	27,5
2004	4.078	5,2	21.604	-15,7	167	-7,7
2005*	3.418	-16,2	17.428	-19,3	136	-18,6

* 2005 yılı rakamları Ekim sonu itibarıyladır. Yıl sonunda 4.000 seviyesini aşması beklenmektedir.

Yatırım Teşvik Sistemi ile ilgili genel veriler şu şekildedir:

- Son üç yıl içinde yaklaşık 12 bin (11.914 adet) adet sabit yatırım projesi teşvik belgesine bağlanmıştır. Yıllık ortalama 4000 adet olan yatırım teşvik belgesi talebi bir önceki üç yıla göre % 25 artışı ifade etmektedir.
- Teşvik belgesi kapsamında onaylanan yatırım projelerinin ortalama yatırım tutarı 5,7 Milyon YTL tutarındadır.

- Son üç yıl içinde onaylanan projeler kapsamı öngörülen istihdam 500 binin (514 bin) üzerindedir. Cari fiyatlarla ekstra bir istihdam için gerekli yatırım tutarı ise 128 bin YTL'sidir.

Yatırım Teşvik Sisteminin son dönem performansına bakıldığında, yatırım teşvik belgesi talebinin büyük ölçüde ekonomik yapıya göre şekillendiği gözlemlenmektedir. Buna göre, ekonomik istikrarsızlığın yaşandığı 2001 yılında yatırım teşvik belgesi talebi yaklaşık %40 oranında düşmüş iken, takip eden üç yılda ortalama %25 seviyesinde artış gösterip 4000'ler seviyesine ulaşmıştır. Teşvik belgesi talebindeki artışın son dönemlerde düşüş trendine girmesinin temel sebebi ise, yatırım teşvik sisteminde önemli bir yer işgal eden yatırım indiriminin teşvik sisteminden çıkartılmasıdır. Bu şekilde, teşvik belgesinin yatırımlara olan katkısının düşmesi, bazı sabit yatırım projelerinin teşvik sistemi dışına çıkmasına sebep olmuştur.

Son dönem gelişmelerine bakıldığında, yatırım indiriminin yatırım teşvik sisteminden çıkartılmış olması ve yatırımcılara yönelik ilave bir destek sağlanmamış olmasına rağmen belge talebinde yaşanan artışın anlamı; piyasada gelecek dönem ekonomik gelişmelerin olumlu olacağı ve kalıcı istikrarın sağlanabileceğine yönelik inancın yerleşmiş olmasıdır.

Teşvik sistemi ile ilgili bir diğer gelişme ise, teşvik belgesi kapsamında yer alan sabit yatırım projelerinin önceki dönemlere göre ölçeğinin büyümesi ve sermaye yoğun hale gelmesidir. Bu durum, işletmelerin uluslararası piyasadaki rekabet güçlerini artırma çabalarının bir sonucu olup, işletmelerin büyüme stratejilerini, dış pazar yani ihracat beklentilerine göre planlamaları, işletmelerin kırılğan iç pazarın yıkıcı risklerinden kurtulma ve geniş potansiyeli bulunan uluslararası pazarda daha yüksek paya sahip olma heveslerini göstermesi bakımından sevindirici bir husustur. İhracata yönelik son dönem gelişmeleri de bu hususu teyid etmektedir.

2- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Yardım Programı

a) Yasal Dayanak

18.01.2001 tarih ve 24291 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Devlet Yardımları Hakkında 21.12.2000 tarihli ve 2000/1822 sayılı Karar ve 18.02.2001 tarih ve 24322 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2001/1 sayılı Tebliğ.

b) Yararlanılabilecek Destekler

a-Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası: KOBİ teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizatın ithalatı, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu'ndan istisnadır.

b-Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası: 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesini haiz yatırımcılara KOBİ teşvik belgesi kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve yerli teslimleri Katma Değer Vergisinden istisnadır. KOBİ teşvik belgesi kapsamında temin edilecek hammadde ve işletme malzemesi KDV istisnası desteğinden yararlanamaz.

c-Yatırımları Teşvik Hizmetleri Ödeneğinden Bütçe Kaynaklı Kredi Tahsisi:

KOBİ yatırımları için bütçe kaynaklarından makine-teçhizat alımı için yatırım kredisi, hammadde ve işletme malzemesine yönelik olarak işletme kredisi kullanılır. Fon'dan imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde yapılacak yatırımlar için faizsiz sabit yatırım tutarının;

	Kalkınmada Öncelikli Yörelere	Normal Yörelere	Gelişmiş Yörelere
Mikro ölçekli işletmelerde	%60	%50	%40
Küçük ölçekli işletmelerde	%50	%40	%30
Orta ölçekli işletmelerde	%40	%30	%20

oranlarında kredi tahsis edilebilir.

Araştırma-geliştirme yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar ve organize sanayi bölgelerinde (özel organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden oluşan organize küçük sanayi bölgeleri dahil) gerçekleştirilen yatırımlar için yukarıda belirtilen oranlara 10 puan ilave edilir.

Bütçe kaynaklarından öngörülen yatırım kredisi miktarı 475 milyar Türk Lirasını geçemez. Yatırım kredisi ile birlikte işletme kredisi talep edilmesi halinde, Hazine Müsteşarlığı ve aracı bankalarca belirlenecek esaslar çerçevesinde hammadde ve işletme malzemesi ihtiyacının karşılanabilmesini teminen, faizsiz sabit yatırım tutarının %20'sine kadar işletme kredisi tahsis edilebilir. Bu miktar 190 milyar Türk Lirasını geçemez. Sadece işletme kredisi kullanılması halinde bu miktar 75 milyar Türk Lirasını geçemez.

c) Uygulama Sonuçları

Tablo 3: KOBİ Yatırım Teşviklerinin Son Beş Yıllık Performansı

Yıl	Belge Adedi (YTL)	Sabit Yatırım Tutarı (YTL)	Yatırım Kredisi (YTL)	İşletme Kredisi (YTL)	Kredi Toplamı (YTL)	İstihdam
2000	1.229	49.100.269	21.685.308	15.072.550	36.757.858	5587
2001	244	14.985.866	4.542.510	3.467.605	8.010.115	669
2002	382	62.920.208	19.056.221	7.660.011	26.716.232	1484
2003	452	105.741.735	34.637.329	10.720.788	45.358.117	2019
2004	436	112.584.590	52.617.565	10.840.093	63.457.658	3138
30.09.2005	162	49.973.321	24.419.835	3.279.105	27.698.940	1795
TOPLAM	2.905	395.850.118	156.531.355	51.939.886	208.471.241	14.692

- 2000 yılından itibaren toplam 2.905 adet KOBİ yatırımı teşvik belgesine bağlanmıştır.
- Desteklenen yatırım projelerinin ortalama yatırım tutarı (cari fiyatlarla) 300.000 YTL'si kadardır.
- KOBİ Teşvik Sistemi kapsamında 2000 yılından bugüne kadar cari fiyatlarla 156 Milyon YTL'si yatırım, 52 Milyon YTL'si da işletme kredisi olmak üzere toplam 208 Milyon YTL tutarında kredi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen yatırım kredileri sabit yatırım tutarının ortalama % 40'ına tekabül etmektedir.
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin teşvik belgeli yatırımları kapsamında öngörülen istihdam miktarı yaklaşık 15 bin kişidir.KOBİ destek sistemi projeler kapsamında yılda ortalama 2.500 yeni istihdam imkanı sağlanmaktadır. Küçük ya da orta ölçekli bir tesiste ilave bir istihdam için gerekli yatırım tutarı ise, 35.000 YTL'sidir.

2.2.3. İşletme Dönemi Destekleri

DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI DESTEKLERİ:

Uruguay Round Nihai Senedi çerçevesinde imzalanan ve ülkemizin de taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) "Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması" uyarınca ihracata ayrımcı sübvansiyon verilmesinin yasaklanmış olması ve Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki Gümrük Birliği'nin kurulmasına ilişkin 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda belirtilen yükümlülüklerimiz nedeniyle, ülkemiz ihracatının desteklenebilmesi için performans esaslı uygulanmakta olan nakit teşvikler sona erdirilmiş ve Bakanlar Kurulunun 27/12/1994 tarih ve 94/6401 sayılı İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı'nın 4'üncü maddesinin verdiği yetkiye istinaden hazırlanan ve belirli bir

faaliyetin yapılması esasına dayanan ihracat destekleri, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunun Tebliği çerçevesinde uygulamaya konulmuştur.

Müşterilerimiz tarafından 1995 yılından beri AB ve GATT normlarına uygun olarak hazırlanarak Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararları ile yürürlüğe konulan söz konusu devlet yardımları programları şunlardır:

I- Yurt Dışında Milli ve Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi:

Bu destek ile firmalarımızın yurtdışında düzenlenecek fuar ve sergilere katılımının artırılması amaçlanmakta ve bu kapsamda firma ile organizatörler aşağıda belirtilen destek unsurlarından yararlandırılmaktadır.

Milli Katılım Gerçekleştiren Firmaların Desteklenmesi

Katılımcı tarafından, yurtdışı fuar organizasyonunu düzenlemek üzere Müşterilerimiz tarafından görevlendirilen organizatöre ödenecek katılım bedelinin % 65'i destek kapsamında katılımcıya ödenmektedir. Katılımcıya fuar bazında ödenecek destek tutarı, yurtdışı fuarın genel nitelikli Milli Katılım veya Türk İhrac Ürünleri Fuarı olması halinde 10.000 ABD Dolarını, sektörel nitelikli Milli Katılım veya Sektörel Türk İhrac Ürünleri Fuarı olması halinde ise 15.000 ABD Dolarını geçmemektedir.

Bireysel Katılım Gerçekleştiren Firmaların Desteklenmesi

Dış Ticaret Müşterilerimiz tarafından uygun görülerek ilan edilen sektörel nitelikli uluslararası fuarlara bireysel iştirak gerçekleştirilmesi durumunda;

- Sektörel nitelikli uluslararası fuarlar için, katılımcının ödeyeceği boş stand kirasının % 65'i ve nakliye harcamalarının % 50'si, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere, Sektörel nitelikli uluslararası fuarlara bireysel iştirak gerçekleştiren katılımcının Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) olması durumunda, boş stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının % 75'i, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere,

ödenmektedir.

Organizatörlerin Desteklenmesi

Yurt dışı fuar organizasyonlarında, Dış Ticaret Müsteşarlığınca görevlendirilen organizatör tarafından yapılan tanıtım faaliyetlerine yönelik harcamaların % 75'i; Yurt dışı fuarın genel nitelikli milli katılım veya Türk İhraç Ürünleri Fuarı olması halinde 80.000 ABD Dolarına kadar, sektörel nitelikli milli katılım veya Sektörel Türk İhraç Ürünleri Fuarı olması halinde ise azami 120.000 ABD Dolarına kadar destekten yararlandırılmaktadır.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 4: Fuar Destekleri

YILLAR	(Milyon TL)	(\$)
1996	13,179	161,932
1997	295,170	1,941,001
1998	810,541	3,105,830
1999	2,680,582	6,380,424
2000	5,250,539	8,418,319
2001	21,566,586	17,599,457
2002	47,619,112	31,622,956
2003	84,690,666	56,272,868
2004	114,403,282	79,972,743
2005*	109,350,527	81,509,908
TOPLAM	386,667,005	286,823,506

* 01.01.2005-28.11.2005 dönemi

II- Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

Bu desteğin amacı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler tarafından uluslararası pazarlarda karşılaşılan çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesinin desteklenmesidir.

Çevre Maliyetleri Yardımı kapsamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ), Türk Standartları Enstitüsü ile akredite edilmiş kuruluşlardan alacakları, Kalite Güvence Sistemi Belgeleri (ISO 9000 Serisi),

⇒ Çevre Yönetim Sistemi Belgeleri (ISO 14000 Serisi),

⇒ CE İşareti ve

⇒ Uluslar arası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgeleri,

için yaptıkları harcamalar, % 50 oranında karşılanmaktadır.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 5: Desteklenen Çevre Maliyetleri

YILLAR	(Milyon TL)	(\$)
1997	678	4,458
1998	3,070	11,764
1999	17,046	40,574
2000	41,627	66,742
2001	83,427	68,081
2002	230,046	152,769
2003	306,338	203,547
2004	400,508	280,636
2005*	857,897	637,000
TOPLAM	1,940,637	1,465,571

* 01.01.2005-28.11.2005 dönemi

III- Pazar Araştırması Yardımı

Pazar Araştırması Yardımı ile, yeni ihraç pazarları yaratılması ve geleneksel pazarlarımızda pazar payımızın artırılabilmesini teminen, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ile Sektörel Dış Ticaret Şirketlerimizin pazar araştırması projeleri ile KOBİ'ler arası işbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi amaçlanmakta ve bu çerçevede firmalarımıza pazar araştırması projeleri için % 95, KOBİ'ler arası işbirliği programları için % 70 oranında destek sağlanmaktadır.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 6: Pazar Araştırması Yardımı

Yıllar	(Milyon TL)	(\$)
1996	41	504
1997	68	447
1998	9,035	34,620
1999	25,543	60,798
2000	51,603	82,736
2001	39,314	32,082
2002	121,970	80,998
2003	217,016	144,197
2004	141,056	96,868
2005*	176,149	131,000
TOPLAM	781,795	664,250

*01.01.2005-28.11.2005 dönemi

IV. Eğitim Yardımı

Eğitim Yardımının amacı, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ile Sektörel Dış Ticaret Şirketleri ve bu şirketlerin ortağı bulunan şirket elemanlarının münhasıran dış ticarete ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanarak uluslar arası pazarlama ve ihracat işlemleri ile ihracatta pazar bulma konusundaki niteliklerinin artırılması ve dünya pazarlarına hızla açılmalarının sağlanmasıdır. Eğitim Yardımı çerçevesinde KOBİ'lerimizin eğitim faaliyetlerine ilişkin harcamaları %50, SDŞ'lerimizin eğitim faaliyetlerine ilişkin harcamaları ise % 75 oranında karşılanmaktadır.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 7: Eğitim Yardımı

YILLAR	(Milyon TL)	(\$)
1998	35,132	134,619
1999	138,045	328,580
2000	15,480	24,819
2001	3,725	3,040
2002	15,547	10,324
2003	2,931	1,948
2004	7,689	5,196
2005*	42,919	31,875
TOPLAM	261,468	540,401

* 01.01.2005 - 28.11.2005 dönemi

V. İstihdam Yardımı

İstihdam Yardımı ile Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) statüsünü haiz şirketlerin münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamını sağlamaları amaçlanmıştır.

Bu Tebliğ kapsamında, SDŞ'lerin istihdam edecekleri bir adet yönetici ile iki adet elemanın maaşları bir yıl süresince % 75 oranında desteklenmektedir.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 8: İstihdam Yardımı

YILLAR	(Milyon TL)	(\$)
1997	630	4,143
1998	16,165	61,941
1999	75,966	180,817
2000	10,680	17,124
2001	42,615	34,776
2002	65,200	43,298
2003	76,958	51,135
2004	101,097	71,546
2005*	56,288	42,032
TOPLAM	445,599	506,812

* 01.01.2005-28.11.2005 dönemi

VI. Yurt Dışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Yardımı

Bu desteğimizin amacı da Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan firmalarımızın yurtdışında açacakları birimlere ilişkin olarak gerçekleştirecekleri harcamaların belirli bir bölümünün karşılanmasıdır. Bu kapsamda beş tür destek sağlanmaktadır;

I-Mağazaların Desteklenmesi

FİRMA TÜRÜ	DEMİRBAŞ	KİRA	ORAN
Ticari/sınai, yazılım şirketleri ile DTSS	40.000	80.000	% 50
Ticari şirketler	30.000	60.000	% 50
SDŞ	60.000	120.000	% 60

II- Ofis ve Showroomların Desteklenmesi

FİRMA TÜRÜ	DEMİRBAŞ	KİRA	ORAN
Ticari/sınai, yazılım şirketleri ile DTSS	25.000	50.000	% 50
Ticari şirketler	20.000	40.000	% 50
SDŞ	30.000	60.000	% 60

III-Depoların Desteklenmesi

FİRMA TÜRÜ	DEMİRBAŞ	KİRA	ORAN
Ticari/sınai, yazılım şirketleri ile DTSS	25.000	50.000	% 50
Ticari şirketler	20.000	40.000	% 50
SDŞ	30.000	60.000	% 60

IV- Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

a) Yurtdışı Birimi Bulunan;

FİRMA TÜRÜ	KİRA	ORAN
Yurtiçi marka tescil belgesine sahip şirketler	150.000	% 50
SDŞ, DTS	300.000	% 50
Diğer şirketler	75.000	% 60

b) Yurtdışı birimi bulunmayan ancak yurtiçi ve tanıtım yapacağı ülkede marka tescil belgesine sahip DTSS, SDŞ ve şirketlerin ürünleriyle ilgili olarak yurtdışında gerçekleştireceği reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 ABD Doları desteklenmektedir.

V- Yurtdışı Marka Tescil Faaliyetlerinin Desteklenmesi

DTSS, SDŞ ve şirketlerin yurtiçi marka tescil belgesine sahip oldukları markalarının yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 20.000 \$ desteklenmektedir.

Tablo 9: 2005/4 Sayılı Tebliğ'in Yayınlanmasıyla Yürürlükten Kalkan 97/9 Sayılı Tebliğ Kapsamında Yapılan Ödemeler

YIL	DESTEK KAPSAMINA ALINAN YENİ BİRİM SAYISI	MİLYON TL	(\$)
1996	9	1.465	18.001
1997	7	6.567	43.184
1998	24	22.999	88.128
1999	31	115.927	275.934
2000	13	221.757	355.548
2001	24	457.199	373.098
2002	27	967.493	642.494
2003	49	1.629.809	1.082.929
2004	72	1.847.492	1.290.075
2005	37	2.182.969	1.628.000
TOPLAM	293	7.453.677	5.797.391

Firmalarımızın coğrafi pazarlar ve bu pazarlar içindeki spesifik müşteri/tüketici ihtiyaçlarını analiz edebilmeleri, ürün ve hizmetlerini sürekli olarak güncelleyebilmeleri ve bunları proaktif bir şekilde pazarlayabilmeleri ve hedef pazarlarındaki segmentinin kaldırabileceği fiyatlarda katma değeri yüksek ürün ve hizmetler üretebilmeleri açısından son derece etkili olduğu düşünülen söz konusu yardım programı çerçevesinde bugüne kadar 293 adet firmaya toplam 5,8 milyon ABD Doları ödeme gerçekleştirilmiştir. Halen 151 adet firmanın 163 adet yurtdışı birimi desteklenmektedir.

2002-2004 döneminde genel ihracat artış hızımız % 77 iken Yurtdışı Ofis-Mağaza desteği verilen firmalarımızın ihracat artış hızı % 177 olarak gerçekleşmiştir.

VII. Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Yardımı

Ar-Ge Desteği kapsamında, katma değer yaratan tüm kuruluşların sadece araştırma-geliştirme projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerinin en fazla %50'si hibe şeklinde TÜBİTAK'la ortaklaşa desteklenmekte, bu destek ilave desteklerle birlikte %60'a çıkabilmekte ve ayrıca TTGV kanalıyla 2 yıla kadar, proje maliyetinin %50'sini geçmemek üzere 1 milyon ABD Doları'na kadar sermaye desteği sağlanmaktadır. Raporun 2.2.4 bölümünde TÜBİTAK'la birlikte yürütülen Ar-Ge Yardımı konusunda daha ayrıntılı bilgi verilmiştir

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 10: AR-GE Yardımları

YILLAR	(MİLYON TL)	(\$)
1996	386.367	4.747.340
1997	2.968.845	19.522.756
1998	3.639.057	13.944.136
1999	11.139.446	26.514.536
2000	16.831.931	26.987.050
2001	40.461.263	33.018.497
2002	38.870.137	25.812.926
2003	56.916.875	37.818.522
2004	66.159.765	45.827.865
2005 *	61.570.143	45.631.000
TOPLAM	298.943.829	279.824.628

* 01.01.2005-28.11.2005 dönemi

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından TÜBİTAK ve TTGV işbirliğiyle uygulanmakta olan Ar-Ge Yardımı çerçevesinde firmalarımızın Ar-Ge projeleri hibe şeklinde desteklenmekte ve/veya bu projelere sermaye desteği sağlanmaktadır.

Ar-Ge Yardımı uygulaması kapsamında, 15 Eylül 1995-Haziran 2005 tarihleri arasında 1.477 firmanın 2.418 projesi desteklenmiş olup, 1,7 milyar ABD Doları Ar-Ge hacmi yaratılmış ve Ar-Ge harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içindeki payı %0,67'e yükselmiştir.

1995 - Eylül 2005 yılları arasında desteklenen projeler arasında ilk sıraları; makine (%29,5), enformasyon teknolojileri (%21,1), elektrik-elektronik mühendisliği teknolojileri (%15,8), malzeme ve metalürji (%11,3) ve kimya (%10,4) teknoloji alanları almıştır. Desteklenen diğer teknoloji alanları ise sırasıyla; gıda (%2,7), yaşam bilimleri (%1,7), tekstil (%1,4), tarım (%1,3), havacılık (%1,2 ve endüstri (%0,9)'dir.

Projelerin %36'sı Öncelikli Teknoloji Alanlarına (enformatik, esnek üretim/esnek otomasyon teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, gen mühendisliği/biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, çevreye duyarlı teknolojiler) yönelik projelerdir.

VIII. Türk Ürünlerinin Markalaşması Desteği

Bu Yardım Programının amacı, İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birlikleri, Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler ile Türk moda tasarımcılarının

yurtdışı pazarlarda ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerinin desteklenmesidir.

Bu kapsamda; İhracatçı Birlikleri, üretici dernekleri ve birliklerinin sektörleriyle ilgili olarak yapacakları tanıtım harcamaları ihracatçı birlikleri için 250.000\$'a kadar %80, üretici dernekleri ve birlikleri için 100.000\$'a kadar %50 oranında desteklenebilmektedir.

Şirketler, SDŞ'lerin ve DTSS'lerin destek kapsamına alınan markalarıyla ilgili olarak yurtdışında gerçekleştirecekleri marka tesciline ilişkin harcamaları 50.000\$, projelerinde belirttikleri hedef pazarlarda markalarıyla ilgili gerçekleştirecekleri her türlü tanıtım, reklam ve pazarlama giderleri 300.000\$, yurtdışında açacakları birimlere ilişkin kira giderleri 300.000\$, markalarıyla ilgili yurtdışında açtıkları reyonlara ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri 200.000\$, showroomlarına ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri 200.000\$, ürünleri ile ilgili olarak alacakları kalite belgeleri 50.000\$, franchising yoluyla yurtdışında açmış oldukları mağazalara ilişkin dekorasyon giderleri mağaza başına 50.000\$'a kadar desteklenmektedir. Yine bu Tebliğ çerçevesinde Türk moda tasarımcılarımızın tanıtım harcamaları 300.000\$, yurtdışı birimlerine ilişkin kira giderleri 200.000\$, reyonlarına ilişkin harcamaları 200.000\$ ve showroomlarına ilişkin harcamaları 200.000\$'a kadar karşılanabilmektedir.

Verilen Desteğin Miktarı :

Tablo 11: 2003/3 sayılı "Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ" Kapsamında Yapılan Ödemeler

Desteklenen Faaliyetler	(Milyon TL)	(\$)
Marka Tescili	1,191	822
Tanıtım	4,140,332	2,923,432
Yurtdışı Birim Kirası	2,982,443	2,162,168
Yurtdışı Showroom Kirası	250,209	181,541
Yurtdışı Reyon Kirası	50,605	36,880
Sertifikasyon	0	0
Franchising	130,809	98,919
İhracatçı Birliği	4,475,407	3,222,868
Üretici Birliği/Derneği	8,704	6,881
TOPLAM	12,039,700	8,633,511

* 01.01.2004-28.11.2005 dönemi

21.12.2005 tarihi itibarıyla 56 şirket, 2 İhracatçı Birliği ve 1 Üretici Derneği destek kapsamına alınmış durumdadır.

Dahilde İşleme Rejimi**Destek Programının Adı**

Dahilde İşleme Rejimi Kararı

Destek Programının Amacı

Dahilde İşleme Rejimi Kararı, dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmak, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihraç pazarlarını geliştirmek ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Destek Programının Hukuki Dayanağı

27.01.2005 tarihli ve 25709 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

Destek Programının Süresi

Kanunla tanınan vergi muafiyet ve istisnaları için süre sınırlaması bulunmamaktadır. Ancak her bir Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında üretilen ürünün cinsine göre 6, 9, 12 ay olarak süre sınırlaması bulunmaktadır.

Destek Programının Kaynağı ve Miktarı

Tamamıyla vergi muafiyet ve istisnalarına dayandığından desteğe ilişkin kaynak olması gerekmemektedir. Destek miktarının belirlenmesi ise mümkün bulunmamaktadır.

Destek Programının Uygulanmasında Kullanılan Destek Araçları :

Vergi muafiyeti (Katma Değer Vergisi ve her türlü vergi, resim ve harç muafiyeti)

Uygulayan Kuruluşlar

Dış Ticaret Müsteşarlığı (İhracat Genel Müdürlüğü) , Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü

Faydalanan Hedef Kitle

Tüm imalatçı ve ihracatçılar

Miktarı ve Koşulları

Anılan muafiyetlerden yararlanabilmek için Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan (İhracat Genel Müdürlüğü) Dahilde İşleme İzin Belgesi alınması gerekmektedir. Diğer taraftan, Dahilde İşleme İzni kapsamı işleme faaliyetleri için gümrük idarelerine başvurulması gerekmektedir.

Uygulama Sonuçları

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında 1996-2005 yılları arasında yılda ortalama 4500 adet belge düzenlendiği görülmektedir. Bu belgeleri kullanan firmalar, %87 oranında belgede yer alan ihracat taahhütlerini yerine getirmişlerdir. Aynı dönem içerisinde taahhütleri yerine getirilen belgeler için döviz kullanım oranı ortalama % 46 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 1996-2005 yılları arasında belge kapsamında gerçekleşen ithalatın toplam değeri 53 milyar \$ olup, bunun karşılığında 111 milyar \$ değerinde ihracat gerçekleşmiştir. Bu süre içerisinde net 58 milyar \$ tutarındaki dövizin yurt içinde kalması sağlanmıştır.

KOSGEB DESTEKLERİ

Pazar Araştırma ve İhracatı Geliştirme Destekleri

1.- Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği

İşletmelerin; pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını teminen, yetkili mercii tarafından Resmî Gazete’de yayınlanan yıllık yurtiçi fuar takvimi tebliğinde yer alanlar içerisinde KOSGEB tarafından belirlenen yurtiçi sanayi ihtisas ve genel sanayi fuarlarına katılımlarına destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri; Her işletmeye verilecek olan ürün sergileme desteği en az 6 (altı) m2 ve en fazla 24 (yirmi dört) m2 için metre kare başına olmak üzere;

1.1- Yurtiçi Sanayi İhtisas fuarları:

Gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yörelerde düzenlenecek bu nitelikteki fuarlara katılacak her işletmeye boş alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, fuar katılımcı kataloğu, fuar alanının genel düzenlemesi ile ilgili hostes, genel tanıtım, genel güvenlik, genel temizlik ile gerekli olabilecek diğer hizmet maliyet giderlerini içerecek kapalı alan için, metre kare ücreti 100 (yüz) YTL’yi, geçmeyen fuarlara KOSGEB destek üst limiti 60 (altmış) YTL/m2; metre kare ücreti 67 (altmış yedi) YTL’yi geçmeyen açık alanlara katılımları için ise, KOSGEB destek üst limiti 40 (kırk) YTL/m2’dir. Bu fuarlar için, fuar toplam ürün sergileme alanının % 30’unu aşmamak kaydı ile ve toplam stand alanı 1.000 (bin) YTL/ m2 ’yi geçmeyecektir.

1.2- Yurtiçi Genel Sanayi Fuarları:

Sadece kalkınmada öncelikli yörelerde düzenlenecek bu nitelikli fuarlara katılacak her işletmeye boş alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, fuar katılımcı kataloğu, fuar alanının genel düzenlemesi ile ilgili hostes, genel tanıtım, genel güvenlik, genel temizlik ile gerekli olabilecek diğer hizmet maliyet giderlerini içerecek kapalı alan metre kare ücreti 60 (altmış) YTL' yi geçmeyen fuarlara KOSGEB destek üst limiti 30 (otuz) YTL/m², metre kare ücreti 40 (kırk) YTL' yi geçmeyen açık alanlara katılımları için ise, KOSGEB destek üst limiti 20 (yirmi) YTL'dir.

Bu fuarlar için, fuar toplam ürün sergileme alanının % 20'sini aşmamak kaydı ile ve toplam stand alanı 600 (altı yüz) YTL/m² yi geçmeyecek şekilde destek sağlanır. Yurtiçi sanayi fuarlarına katılım için, aşağıdaki tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 12: Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği

5.1. Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
5.1.1.Sanayi İhtisas Fuarları	* 60 ** 40	60	60	60	X		En az 6 m ² / işletme, En fazla 24 m ² / işletme Toplam fuar alanının % 30'unu aşmamak kaydı ile en fazla 1.000 m ² 'dir. Kapalı alanlar için 100YTL, Açık Alanlar için 67 YTL'yi geçmeyen fuarlar için verilir. * Kapalı Alan m ² bedeli ** Açık Alan m ² bedeli
5.1.2.Genel Sanayi Fuarları	* 30 ** 20	50	---	---	X		Sadece K.Ö.Y. illerinde düzenlenecek fuarlar için verilecek olan bu destekte; en az 6 m ² / işletme, En fazla 24 m ² / işletme, Toplam fuar alanının % 20'sini aşmamak kaydı ile en fazla 600 m ² 'dir. Kapalı alanlar için, 60YTL, Açık Alanlar için 40 YTL'yi geçmeyen fuarlar için verilir. * Kapalı Alan m ² bedeli ** Açık Alan m ² bedelidir.

2. - Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği

İşletmelerin; yurtiçi ve yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını teminen, yetkili mercii tarafından Resmî Gazete’de yayınlanan yıllık yurtiçi fuar takvimi tebliğinde yer alanlar içerisinde KOSGEB tarafından belirlenen yurtiçi uluslararası sanayi ihtisas fuarlarına ve İzmir Enternasyonal Fuarına katılımlarına destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri; Her işletmeye ürün sergileme desteği olarak en az 6 (altı) m² ve en fazla 24 (yirmi dört) m² için boş kapalı alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, fuar alanının genel düzenlemesi ile ilgili genel güvenlik, genel temizlik hizmetleri giderlerinden oluşan metre kare ücreti 143 (yüz kırk üç) YTL’yi geçmeyen fuarlara katılımları için, KOSGEB destek üst limiti 100 (yüz) YTL/m²’yi,

Bu nitelikteki fuarlar için; fuarın toplam ürün sergileme alanının % 40’ını aşmamak kaydı ile ve toplam stand alanı 1.500 (bin beş yüz) m²’yi geçmeyecek şekilde destek sağlanır. Ancak, İzmir Enternasyonal Fuarı için bu koşul aranmaz ve açık alanda da metre kare ücreti 80 (seksen) YTL’yi geçmeyecek şekilde KOSGEB tarafından en fazla 56 (elli altı) YTL/m²’yi, geçmemek üzere ürün sergileme desteği verilecek olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 13: Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği

Desteğin Adı	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
5.2. Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği	100	70	70	70	X		En az 6 m ² /işletme, En fazla 24 m ² /işletme. Toplam fuar alanının % 40’ını aşmamak kaydı ile en fazla 1.500 m ² ’dir. Metrekare ücreti 143 YTL’yi geçmeyen fuarlar için verilir.

3. Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

İşletmelerin; uluslararası pazarlara giriş, yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını teminen, ülkemiz milli katılımının gerçekleştirileceği ve kendileri için hedef pazar olarak öngördükleri ülkelerde düzenlenen milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlar

arasından, KOSGEB tarafından yıllık olarak belirlenen yurtdışı fuarlara katılımlarına destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri;

Her işletmeye ürün sergileme desteği olarak en az 6 (altı) m² ve en fazla 30 (otuz) m² için destek verilir. KOSGEB tarafından destek sağlanacak metrekare başına fuar katılım ücretine verilecek desteğin üst limiti 300 YTL'dir. Bu fuar katılım ücretine; boş kapalı alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, fuar alanının genel düzenlemesi ile ilgili genel güvenlik, genel temizlik hizmetleri, fuarın yurtdışı tanıtım giderleri, ürünlerin organizatör kuruluşun bildireceği yurtiçindeki depo ile fuar stand alanı arası gidiş-dönüş nakliyesi, ürünlerin yurtdışı indirme-depolama-yükleme giderleri, ürünlerin gümrük işlem giderleri ile yurtdışı nakliye sigortası giderleri dahildir.

İşletmeler; bu destekten aynı takvim yılı içerisinde, aynı ülkeye bir defa olmak üzere en fazla iki defa yararlanabilir. Ancak, aynı yurtdışı fuara katılım için başka bir kamu kuruluşu tarafından destek alması halinde KOSGEB'in bu desteğinden faydalanamayacak olup, tabloda belirtilen oranlarda destek verilir.

Tablo 14: Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

5.3. Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
5.3.1.Ürün Sergileme	300	65	65	65	X		Bir işletme bu destekten aynı takvim yılı içerisinde en fazla iki defa yararlanabilir En az 6 m ² / işletme En fazla 30 m ² / işletme, 300 YTL m ² bedelidir.

4.- Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

4.1. Ürün Sergileme Desteği:

İşletmelerin, uluslararası pazarlara girme ve yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını sağlamak amacı ile kendileri için hedef pazar olarak öngördükleri ülkelerde organizatör kuruluşlar tarafından düzenlenen milli katılım dışında kalan yurtdışı fuarlara atılımlarına destek verilmesidir.

İşletmeler, milli katılım düzeyindeki yurtdışı fuarlara bu destekten yararlanmak üzere katılamazlar. Aynı takvim yılı içerisinde, aynı ülkeye bir defa olmak üzere en fazla iki defa faydalanabilir.

Destek unsurları ve üst limitleri;

Her işletmeye ürün sergileme desteği olarak en az 6 (altı) m² ve en fazla 30 (otuz) m² için destek verilir. Metrekare başına verilecek desteğin üst limiti 300 (üç yüz) YTL olmak üzere KOSGEB tarafından destek sağlanacak fuar katılım ücretine; boş kapalı alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, ürünlerin yurtdışındaki depo ile fuar stand alanı arası gidiş-dönüş nakliyesi, ürünlerin yurtdışı indirme-depolama-yükleme giderleri, ürünlerin gümrük işlem giderleri ile yurtdışı nakliye sigortası giderleri dahil olup, tabloda belirtilen oranlarda destek verilir.

Tablo 15: Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

5.4 Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
5.4.1 .Ürün Sergileme	300	60	60	60	X		İşletmeler, bu destekten aynı takvim yılı içerisinde; aynı ülkeye bir defa olmak üzere en fazla iki defa faydalanabilir. En az 6 m ² / işletme, En fazla 30 m ² / işletme 300 YTL m ² bedelidir.

5.- Tanıtım Desteği

İşletmelere; işletmelerini ve ürünlerini, özellikle yurtdışında tanıtımları için gerçekleştirecekleri faaliyetlerine destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri;

- Türkçe/yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı; broşür, ürün kataloğu giderleri için üst limit 3.000 (üç bin) YTL,
- Türkçe/yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı, etiket baskılı bandrollü CD giderleri için üst limit 6.500 (altı bin beş yüz) YTL,
- Türkçe/yabancı dilde işletme ve ürün tanıtımı amaçlı, web sayfası hazırlama giderleri için üst limit 500 (beş yüz) YTL, olmak üzere verilecek desteğin toplamı 10.000 (on bin) YTL olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 16: Tanıtım Desteği

5.5. Tanıtım Desteği	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
	10.000	50	50	50	X		
5.5.1.Broşür, Katalog	3.000	50	50	50	X		
5.5.2.Etiket baskılı CD	6.500	50	50	50	X		
5.5.3.Web Sayfası Hazırlama	500	50	50	50	X		

6.- Markaya Yönlendirme Desteği

İşletmelerin kendi markaları ile ulusal ve uluslararası pazarlarda marka imajı oluşturmalarının özendirilmesi amacı ile yurtiçi ve yurtdışında markaya yönlendirilmeleri için gerçekleştirecekleri çalışmalara ilişkin giderlere destek verilmesidir.

Destek unsurları ve üst limitleri;

- Yurtdışı Marka Tescil Belgesi için ilgili kuruma yapılan ödemeler,
- Yurtdışındaki üretim işkolu ile ilgili periyodik dergilere reklam verme giderleri,
- Uluslararası Havayollarına ait periyodik dergilere reklam verme giderleri,
- Yurtiçi ve yurtdışındaki hava limanlarındaki Billboardların kira bedeli giderleri

için verilecek desteğin toplamı 20.000 (yirmi bin) YTL'dir. Her bir destek unsuru için verilecek desteğin üst limiti 10.000 (on bin) YTL' yi geçmeyecek olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 17: Markaya Yönlendirme Desteği

Desteğin Adı	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususular
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
5.6. Markaya Yönlendirme Desteği	20.000	50	50	50	X		Yurtdışı marka tescil belgesi bedeli, periyodik dergi reklam giderleri, havayolu dergileri reklam giderleri, hava limanı billboard kira giderlerini kapsar

Danışmanlık Desteği

İşletmelerin, yeni girişimcilerin, girişimcilerin ve işletici kuruluşların, yatırım yönlendirme, atıl kapasitelerini değerlendirme, kalite ve verimliliklerini artırma, idari ve teknik mevzuat uygulaması, ürün - yöntem geliştirme ve benzeri hususlarda yapacakları çalışmalar kapsamında planlama, yatırım, modernizasyon, teknolojik araştırma - geliştirme ve teknoloji adaptasyonu, üretim, pazarlama, enformasyon, yönetim ve benzeri konulardaki bilgi ve becerilerini geliştirmek, yurtiçi - yurtdışı pazarlarda rekabet edebilir düzeye gelmelerini temin etmek, istihdamın ve katma değer artırılabilmesi için yeni işletmelerin kurulmasını sağlamak amacı ile gerekli danışmanlık ihtiyaçlarına destek verilmesidir.

Bu amaçla, işletmelerin, girişimcilerin, yeni girişimcilerin ve işletici kuruluşların, KOSGEB veri tabanında bulunan yerli veya yabancı her türlü şirket statüsündeki danışmanlık kuruluşları, serbest meslek erbabı ve bu alanda faaliyet gösteren üniversiteler, kamu kuruluşları ile vakıf ticari işletmelerinden satın alacakları danışmanlık hizmetine verilen destekleri kapsar. Bu kapsamda aynı danışmanlık konusunda bir kez destek verilir, başvuruları uygun bulunan farklı konulardaki danışmanlık taleplerine verilecek desteğin üst limiti toplam 15.000 YTL 'dir.

Tablo 18: Danışmanlık ve Eğitim Destekleri

1. Danışmanlık ve Eğitim Destekleri	Üst Limit (YTL)	Destekleme Oranı - %			Destek ödeme Türü		Özel Hususular
		K.Ö. Y	N.Y	G.Y	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
1.1.Danışmanlık Desteği	15.000	80	70	60	X		Gruplandırılmış Danışmanlık Desteğinden Girişimciler ve Yeni Girişimciler için destekleme oranı yöre farkı olmaksızın %100'dür.

Girişimciliği Geliştirme Destekleri

1.- Yeni Girişimci Desteği

Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması, başarılı İşletmelerin kurulmasını sağlamak amacı ile destek başvuru tarihi itibariyle son bir yıl içinde işletmesini kurmuş olan yeni girişimcilere destek verilmesidir.

Yeni girişimcilerin, destek sözleşmesi tarihinden itibaren en fazla üç yıllık süre içerisinde iş kurmaya yönelik başlangıç giderleri ile makine-teçhizat ve donanım giderlerini karşılamaya yönelik destekleri kapsar.

Destek unsurları ve üst limitleri;

a) İş kurmaya yönelik başlangıç giderleri için verilecek geri ödemesiz destek 4.000 (dört bin) YTL,

b) Yeni Girişimcilerin sabit yatırım giderleri için;

(1) Alacakları makine-teçhizat ve ofis donanımları için teminat karşılığı geri ödemeli olarak ve ilk 12 (on iki) ay ödemesiz dönemden sonraki 24 (yirmi dört) ayda altı aylık dönemler halinde geri tahsil edilecek şekilde verilecek desteğin üst limiti 40.000 YTL,

(2) Finansal Kiralama yolu ile alacakları makine-teçhizat ve ofis donanımlarının, kiralama süresi en fazla 4 (dört) yıl olacak şekilde, faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan kiralama giderleri için verilecek geri ödemesiz desteğin üst limiti 10.000 YTL, olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 19: Girişimciliği Geliştirme Destekleri

Desteğin Adı	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususlar
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
8.Girişimciliği Geliştirme Destekleri							
8.1.Yeni Girişimci Desteği							
8.1.1. İş Kurma	4.000	100	100	100	X		
8.1.2. Sabit Yatırım (Finansal Kiralama Gideri İçin Geri Ödemesiz)	10.000	70	60	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde, finansal kiralama giderleri için geri ödemesiz destek verilir
8.1.3. Sabit Yatırım (Geri Ödemeli)	40.000	90	80	70		X	Teminat karşılığı temin edilmesi halinde, destek ödemesini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 24 ayda 6'şar aylık eşit taksitler halinde geri ödenir.

2.- İş Geliştirme Merkezi Desteği

Yerel ekonomik ve sosyal gelişmeye katkıda bulunmak üzere, yeni ve başarılı küçük işletmelerin tesisini sağlamak için işletici kuruluşlar marifeti ile kurulan ve işletilen iş geliştirme merkezlerinin (İŞGEM) etkinlik ve verimliliğinin artırılmasına yönelik olarak destek verilmesidir.

KOSGEB tarafından ulusal ve uluslararası projeler kapsamında kurulan ve bu projelerin sona ermesinden sonra, işletici kuruluş tarafından faaliyetlerini sürdürmekte olan iş geliştirme merkezlerinin işletme giderlerini karşılamak üzere verilen desteği kapsar.

İŞGEM’de yer tahsis edilecek İşletmelerin imalat sanayinde faaliyet göstermeleri ve bu işletmelerin faaliyetlerine devam ediyor olmaları esastır. Ancak, kapasitenin doldurulamaması halinde diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler de İŞGEM’e kabul edilebilir. Bu durumda, işletici kuruluşa imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmeler oranında destek verilir.

KOSGEB tarafından onaylanan başvurudaki şartlar dahilinde, destekleme süresi, bu destek öncesinde ulusal-uluslararası projeler kapsamında verilen destek süresi ile birlikte toplam 36 ay olacak şekilde hesaplanır.

Başvuruda sunulan iş planı, İŞGEM gelirlerinin giderlerini karşılama durumu, tutarlılık ve sürdürülebilirlik boyutu çerçevesinde değerlendirilir. Desteğin devam edebilmesi için İŞGEM’de yer alan toplam firma sayısının 15’in altına düşmemesi şartı aranır.

Destek unsurları ve üst limiti; işletme giderleri (personel giderleri ve kira giderleri) için verilecek geri ödemesiz desteğin üst limiti 50.000 (elli bin) YTL olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 20: İş Geliştirme Merkezi Desteği

Desteğin Adı	Üst Limit (YTL)	Destek Oranı (%)			Destek Ödeme Türü		Özel Hususlar
		KÖY	NY	GY	Geri Ödemesiz	Geri Ödemeli	
8. Girişimciliği Geliştirme Destekleri							
8.2. İş Geliştirme Merkezi Desteği	50.000	80	70	60	X		İşletme giderleri olarak, personel ve kira için verilir.

Teknoloji Geliştirme Ve Yenilik Destekleri

Teknoloji Araştırma Ve Geliştirme Desteği

Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip işletmelerin, ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet edebilecek teknolojik düzeyde kurulması, gelişmesi ve yeni ürün üretilmesi veya geliştirilmesi amacı ile bu işletmelere teknolojik araştırma ve geliştirme desteği verilmesidir.

Teknoloji geliştirme merkezleri, duvarsız teknoloji inkübatörleri, teknoloji yenilik merkezleri ve benzeri nitelikteki Ar-Ge projelerine yönelik işbirliği protokolleri çerçevesinde kurullarda desteklenmesine karar verilen işletmelere; malzeme, teçhizat ve prototip üretimi ile ilgili giderler ve deneme amaçlı hammadde temini, kalite geliştirme, teknolojik donanım satın alma, danışmanlık, Ar-Ge sonuçlarını yayınlama, teknopark kira desteği, işlik tahsisi, yurtdışı

kongre, konferans, panel, sempozyum ve teknoloji fuarlarına katılım için verilen destekleri kapsar.

Destek unsurları ve üst limitleri;

a) Malzeme, teçhizat ve prototip üretimi ile ilgili giderler ve deneme amaçlı hammadde temini için;

1- Teçhizat ve demirbaşların teminat karşılığı satın alınması halinde; verilecek desteğin üst limiti 200.000 (iki yüz bin) YTL,

2- Teçhizat ve demirbaşların finansal kiralama yolu ile alınması halinde; teçhizat ve demirbaşların faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan finansal kiralama giderlerine verilecek desteğin üst limiti 50.000 (elli bin) YTL,

b) Projesi KOSGEB tarafından desteklenerek başarı ile tamamlanan İşletmelere verilecek olan kalite geliştirme ve teknolojik donanım temini için;

1- Kalite geliştirme ve teknolojik donanım için gerekli demirbaşların teminat karşılığı satın alınması halinde; verilecek desteğin üst limiti 50.000 (elli bin) YTL,

2- Kalite geliştirme ve teknolojik donanım için gerekli demirbaşların finansal kiralama yolu ile alınması halinde; teçhizat ve demirbaşların faturada yer alan peşin bedeli ve KDV dışında kalan finansal kiralama giderlerine verilecek desteğin üst limiti 15.000 YTL, on beş bin)

c) Danışmanlık desteği;

Teknoloji araştırma ve geliştirme desteğinden yararlanan işletmelerin danışmanlık ihtiyacının karşılanabilmesini teminen; işbirliği yapılmış olan Üniversitelerden sağlanacak danışmanlık hizmetinden, ilgili üniversitelerin belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde yararlanır. İşletmelerin yurtiçi ve yurtdışındaki üniversitelerden alacağı danışmanlık hizmeti desteği üst limiti 20.000 (yirmi bin) YTL,

d) Ar-Ge sonuçlarını yayınlama desteği;

Ar-Ge çalışmasının sonuçlarının tanıtımı ve duyurulması amacı ile işletme tarafından kitap, broşür, CD ve benzeri doküman yayınlanması giderleri desteği üst limiti 3.000 (üç bin) YTL,

e) Teknopark kira desteği üst limiti 20.000 (yirmi bin) YTL,

f) İşlik tahsisi ;

işletmelere, Ar-Ge projelerini gerçekleştirebilmeleri için KOSGEB birim binalarında 24 (yirmi dört) aya kadar işlik tahsisi,

g) İşletmelerin, Ar-Ge konusuna ilişkin yurtdışı kongre, konferans, panel, sempozyum, teknoloji fuarları ile teknoloji transferi amaçlı yurtdışı toplantılara katılım ve ziyaret desteği üst limiti 5.000 (beş bin) YTL olup ekteki tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Bu destekteki (a) ve (b) bentlerinde yer alan iki seçenektен sadece birisi tercih edilir, (f) bendinde yer alan işlik tahsisi süresi kurul kararı ile mevcut işletmeler için en fazla 12 (on iki) ay, yeni kurulan işletmeler için 24 (yirmi dört) ay uzatılabilir.

Tablo 21: Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri

2. Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Destekleri	Üst Limit YTL	Destek Oranları-%			Destek Türü		Özel Hususular
		K.Ö.Y	N.Y	G.Y	Geri ödemesiz	Geri Ödemeli	
2.1.1. Malzeme, Teçhizat ve Prototip Üretimi ile İlgili Giderler ve Deneme Amaçlı Hammadde Temini Desteği	200.000	80	80	80		X	Teminat karşılığı temin edilecek olan geri ödemeli destek, proje süresi bitimini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 24 ayda 3'er aylık eşit taksitler halinde geri ödenir
	50.000	50	50	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde finansal kiralama gideri için verilir.
2.1.2. Kalite Geliştirme ve Teknolojik Donanım Desteği	50.000	80	80	80		X	Teminat karşılığı temin edilmesi halinde, destek ödemesini müteakip; ilk 12 ay ödemesiz dönemden sonra, 12 ayda 3'er aylık eşit taksitler halinde geri ödenir.
	15.000	50	50	50	X		Finansal Kiralama yolu ile temin edilmesi halinde finansal kiralama gideri için verilir.
2.1.3. Danışmanlık Desteği	20.000	80	80	80	X		
2.1.4. Ar-Ge Sonuçlarını Yayınlama Desteği	3.000	80	80	80	X		
2.1.5. Teknopark Kira Desteği	20.000	80	80	80	X		
2.1.6. İşlik Tahsisi							İşliklerle ilgili genel gider maliyetlerinin her yıl başında Merkez Kurullarınca belirlenen bir miktarı, İşletmelerden genel giderlere katılım payı olarak tahsil edilir.
2.1.7. Yurtdışı Kongre, Konferans, Panel,	5.000	80	80	80	X		

Sempozyum, Toplantı, Teknoloji Fuarlarına Katılım Desteği							
2.2. Sınai Mülkiyet Hakları Desteği							
2.2.1. Patent Belgesi	* 6.000 ** 10.000	70	70	70	X		* Yurtdışından alınacak belgeler için verilecek üst limit ** Yurtdışından alınacak belgeler için verilecek üst limit
2.2.2. Faydalı Model Belgesi	* 6.000 ** 10.000	70	70	70	X		
2.2.3. Endüstriyel Tasarım Tescil Belgesi	* 6.000 ** 10.000	70	70	70	X		
2.2.4. Entegre Devre Topografyaları Tescil Belgesi	* 6.000 ** 10.000	70	70	70	X		
3. Bilişim Destekleri							
3.1. Bilgisayar Yazılımı Desteği	8.000	50	50	50	X		
3.2. E-Ticarete Yönlendirme Desteği							
3.2.1. Altyapı Desteği	3.000	100	100	100	X		Sinerji Odaklarına verilir.
3.2.2. E-Ticaret Desteği	* 2.000 ** 4.000	50	50	50	X		* Ulusal e-ticaret portallarında yer alacak işletmelere, ** e-dış ticaret portallarında yer alacak işletmelere verilir
4. Kalite Geliştirme Destekleri							
4.1. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon ve CE İşaretlemesine İlişkin Test ve Analiz Desteği	30.000						
4.1.1. Genel Test, Analiz ve Kalibrasyon Desteği	10.000	70	60	50	X		
4.1.2. CE İşaretlemesine İlişkin Test ve Analiz Desteği	20.000	70	60	50	X		

Uluslararası İşbirliği Geliştirme Destekleri

1.- İhracat Amaçlı Yurtdışı İş Gezisi (İyig) Programı Katılım Desteği

İşletmelerin hedeflerine yönelik olarak doğrudan ihracat, dolaylı olarak teknik/teknolojik, ortak yatırım, mali ve benzeri işbirliği imkanları için araştırma, potansiyel ithalatçı işletme temsilcileri ile doğrudan ikili iş görüşmeleri yapma, tüketici tercih ve ürün fiyat düzeyi hakkında yerinde tespit, ekonomik yapı ve sanayi durumu ile ilgili bilgi edinme ve böylece uluslararası işbirliği ortamına açılabilme amacı ile; KOSGEB tarafından uygun

görülen ülkelere, sektörel kuruluş/meslek kuruluşlarınca organize edilen ihracat amaçlı yurtdışı iş gezisi (İYİG) programlarına katılmaları hususunda destek verilmesidir.

Birbirlerini tamamlayan iş kollarında olması halinde en az 10 (on) veya farklı işkollarında olması halinde en az 20 (yirmi) işletmenin grup oluşturarak bu programlara katılımı için verilen destekleri kapsar. İşletmeler; bu destekten aynı takvim yılı içerisinde, aynı ülkeye bir defa olmak üzere en fazla iki defa yararlanabilir.

Destek unsurları ve üst limitleri;

a)Ulaşım desteği: Her işletmeden bir yetkili temsilcinin, programın düzenlendiği yere ekonomik tarife üzerinden havayolu / karayolu / demiryolu / denizyolu ile gidiş-dönüş ulaşım bileti ücretine verilecek desteğin üst limiti 500 (beş yüz) YTL,

b)Konaklama desteği: Her İşletmeden bir yetkili temsilcinin programın düzenlendiği ülkedeki program süresini kapsayan en fazla 4 (dört) gece olmak üzere, bir gecelik konaklama ücreti için 140 (yüz kırk) YTL/gece üzerinden üst limit 70 (yetmiş) YTL, olup tabloda belirtilen oranlarda destek verilir.

Tablo 22: Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri

6 - Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri	DESTEK ÜST Limiti %	Yörelere göre Destek oranları %			Destek Türü		Özel Hususular
		K.Ö.Y	N.Y	G.Y	Geri ödemeli	Geri ödemesiz	
İhracat Amaçlı Yurtdışı İş Gezisi (İYİG) Programı Katılım Desteği							
6.1.1.Ulaşım	500	50	50	50	X		Gidiş-dönüş ulaşım gideri için
6.1.2.Konaklama	70	50	50	50	X		Bu limit bir geceliktir. Toplam 4 gece ile sınırlıdır.

2.- Eşleştirme Desteği

İşletmelerin; dış ticaret, ortak üretim/yatırım ve benzeri uluslararası işbirliğine yönelmeleri, uluslar arası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve pay alabilmeleri için hizmet vermek üzere KOSGEB eşleştirme merkezi modelleri kapsamında yurtdışında açılan ve KOSGEB tarafından onaylanan eşleştirme merkezlerinden alacakları aşağıda belirtilen hizmetlere ilişkin giderlere destek verilmesidir.

Eşleştirme merkezleri tarafından verilecek olan hizmetler dört ana grupta toplanmıştır:

a) Temel hizmetler: Bu kapsamda hedef ülkede potansiyel eş bulunması, karşı ülkeden gelen taleplerin iletilmesi, ek bilgi talebinin karşılanması, üye katalogları ve numunelerinin

sergilenmesi, fuar araştırması, katalog basımı konusunda yönlendirme, vize/davet mektubu hazırlama hizmeti, otel rezervasyonu hizmeti, oturma izni almaya yardım hizmeti, veri tabanı dışından müşteri bulma, telefon, faks, internet hizmeti ve benzeri hizmetler yer alır.

b) Organizasyonel hizmetler: Bu kapsamda Web sayfası/sanal katalog hazırlama hizmeti,projeksiyon, bilgisayar gibi ofis araçları tedariki, yurtdışı ticari ziyaret organizasyonu yapılması, ehliyet değiştirme, şoför/araç kiralamaya yardım hizmeti, bankacılık/sigorta/güvenlik hizmetleri, toplantı salonu kiralama, tercümanlık, çeviri hizmetleri, fuara katılım/temsil hizmeti, mihmandarlık ve benzeri hizmetler yer alır.

c) Danışmanlık hizmetleri: Bu kapsamda fiyat araştırması, hammadde için tedarikçi araştırması, makine/tezgah araştırması, sözleşme incelenmesi/araştırması, rekabet araştırması, talep özellikleri araştırması, yerel mevzuat araştırması, finans kaynakları araştırması, ortak yatırım/fizibilite çalışması, ortak yatırım/sözleşme hazırlama, teknoloji araştırma, insan kaynakları araştırması, uzman/teknik uzman araştırması ve benzeri hizmetler yer alır.

d) Daimi sergi/showroom hizmetleri: Bu kapsamda kapalı alan tahsisi, standart stand konstrüksiyonu, standart stand dekorasyonu, ürünlerin yurtiçindeki depo ile daimi sergi alanı arası gidiş-dönüş nakliyesi, ürünlerin yurtdışı indirme-depolama-yükleme işlemleri, daimi sergi/showroom alanının genel güvenlik ve genel temizlik hizmetleri, ürünlerin gümrük işlemleri ile yurtdışı nakliye sigortalama işlemleri ve benzeri hizmetler yer alır.

İşletmeler; KOSGEB'e eşleştirme desteği talebi ile başvurduğu tarihten itibaren, aşağıda belirlenen destek üst limitlerini doldurana kadar, üyesi olduğu eşleştirme merkezleri hizmetlerinden yararlanabilirler. Ancak; işletmelere her bir eşleştirme merkezi için ödenecek en fazla destek tutarı 3.000 (üç bin)YTL'yi aşamaz.

Destek unsurları ve üst limitleri;

a) Temel hizmetler desteğinin üst limiti 250 (iki yüz elli) YTL,

b) Organizasyonel hizmetler desteğinin üst limiti 1.250 (bin iki yüz elli) YTL,

c) Danışmanlık hizmetleri desteğinin üst limiti 5.000 (beş bin) YTL,

d) Daimi sergi/showroom hizmetleri desteğinin üst limiti 2.000 (iki bin) YTL,

olmak üzere, toplam destek üst limiti 8.500 (sekiz bin beş yüz) YTL olup, tabloda belirtilen oranda destek verilir.

(d)'de belirtilen destek için, her işletmeye en fazla 6 (altı) m² için destek verilir. İşletmelerin ürünlerinin daimi sergi/showroomda en az 6 (altı) ay süreyle sergilenmesi gerekmektedir. Daimi sergi/showroom katılım ücretine; boş kapalı alan (yer) kirası, standart stand konstrüksiyon giderleri, standart stand dekorasyon giderleri, ürünlerin yurtiçindeki depo ile daimi sergi/showroom alanı arası gidiş-dönüş nakliye giderleri, ürünlerin yurtdışı indirme-

depolama-yükleme giderleri, daimi sergi/showroom alanının genel güvenlik ve genel temizlik giderleri, ürünlerin gümrük işlem giderleri ve yurtdışı nakliye sigortası giderleri dahildir.

Tablo 23: Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri

6 - Uluslar Arası İşbirliği Geliştirme Destekleri	Destek Üst Limiti YTL	Yörelere göre Destek oranları %			Destek Türü		Özel Hususular
		K.Ö.Y	N.Y.	G.Y	Geri Ödemesiz	Geri ödemeli	
6.2. Eşleştirme Desteği	* 8.500	50	50	50	X		* İşletmelere her bir Eşleştirme Merkezi için ödenecek maksimum destek tutarı 3.000 YTL.'yi aşamaz ** Daimi Sergi/Showroom alanı en fazla 6 m ² / işletme ve ürünlerin en az 6 ay süre ile sergilenmesi gerekmektedir.
6.2.1. Temel Hizmetler	250	50	50	50	X		
6.2.2. Organizasyonel Hizmetler	1.250	50	50	50	X		
6.2.3. Danışmanlık Hizmetleri	5.000	50	50	50	X		
6.2.4. Daimi Sergi/ Showroom Hizmetleri	** 2.000	50	50	50	X		

Bilişim Destekleri

1.- Bilgisayar Yazılımı Desteği

İşletmelerin ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet güçlerini artırmak ve kalite düzeylerini yükseltmek amacı ile bilgisayar yazılımı temini için destek verilmesidir.

İşletmelere, bilgisayar destekli tasarım/üretim, üretim planlama takip ve kontrolü, kurumsal kaynak planlaması, bakım-onarım yazılımları satın almaları için verilen bilgisayar yazılım desteklerini kapsar.

Desteğin üst limiti 8.000 (sekiz bin) YTL olup, ekteki tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Destek limiti içinde olmak şartı ile bir işletmeye birden fazla yazılım ihtiyacı için destek verilebilir, ancak bir işletmeye aynı konu/yazılım için bir kez destek sağlanır. İşletmede mevcut bir yazılımın yeni versiyonu veya aynı türde yazılımın temini için destek verilmez.

2.- E-Ticarete Yönlendirme Desteği

İşletmelerin dünya pazarlarına açılmaları ve rekabet düzeylerini yükseltmeleri amacı ile, e-ticarete yönelmelerine destek verilmesidir. İşletmelere hizmet vermek üzere kurulan sinerji odaklarının altyapısı ve işletmelerin e-ticarete yönelmelerine ilişkin giderlerine verilecek destekleri kapsar.

Destek unsurları ve üst limitleri;

a) Altyapı desteği: KOSGEB'in işbirliği yaptığı kurum ve kuruluşlar bünyesinde kurulan sinerji odaklarına; işletmelere hizmet vermek üzere alınacak olan bilgi işlem donanımı ve yazılımları için, KOSGEB'in işbirliği yaptığı kurum ve kuruluşlara verilecek olan bu desteğin üst limiti 3.000 (üç bin) YTL,

b) E-ticaret desteği: İşletmelerin e-ticaret yapmalarını ve e-dış ticarete geçmelerini teminen verilen bu desteğin üst limiti; e-dış ticaret portallarında yer almaları için 4.000 (dört bin) YTL, ulusal e-ticaret portallarında yer almaları için ise 2.000 (iki bin) YTL, olup tabloda belirtilen oranda destek verilir.

Tablo 24: Bilişim Destekleri

3. Bilişim Destekleri	Desteğin Üst Limiti YTL	Yörelere Göre Destek Oranları %			Desteğin Türü		ÖZEL HUSUSLAR
		K.Ö. Y	N.Y	G.Y	Geri Ödemeli	Geri Ödemesiz	
3.1. Bilgisayar Yazılımı Desteği	8.000	50	50	50	X		
3.2. E-Ticarete Yönlendirme Desteği							
3.2.1. Altyapı Desteği	3.000	100	100	100	X		Sinerji Odaklarına verilir.
3.2.2. E-Ticaret Desteği	* 2.000 ** 4.000	50	50	50	X		* Ulusal e-ticaret portallarında yer alacak işletmelere, ** e-dış ticaret portallarında yer alacak işletmelere verilir

EXİMBANK UYGULAMALARI

1. Kurum adı ve genel hedef alanı ve dayanağı:

31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 3332 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Türk Eximbank, gerek ihracatçılara finansman imkanı sağlayan kredi programları, gerekse ihracatçıların/müteahhitlerin politik ve ticari risklerden arındırılmış ortamlarda çalışmalarına imkan tanıyan sigorta ve garanti programları ile ülkemiz ihracatının desteklenmesinde özel bir öneme ve konuma sahip, ihracat finansmanında kurumsallaşmış bir ihtisas bankasıdır. Türk Eximbank'ın gelişmiş birçok ülkenin resmi destekli ihracat kredi kuruluşlarından farklı olarak kredi, garanti ve sigorta işlemlerini aynı çatı altında toplamış

olması, ihracatçı firmalara verilen hizmetlerde bir bütünlük oluşturmasına imkan sağlamaktadır. Banka, Uluslararası Kredi ve Yatırım Sigortacıları Birliği (Berne Union) üyesidir. Ayrıca Türkiye'nin Nisan 1998'de tam üye olduğu OECD İhracat Kredileri ve Kredi Garantileri Grubu (İKG)'na temsilci olarak katılmaktadır. Bankanın üyesi olduğu kuruluşlara karşı olan sorumlulukları çerçevesinde uluslararası düzenlemelere uyumu söz konusudur. Ulusal çerçevede ise Bankacılık Kanunu'nda Kalkınma ve Yatırım Bankaları için öngörülen düzenlemeler çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

Türk Eximbank'ın temel amacı;

- İhracatın geliştirilmesi,
- İhraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi,
- İhraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması,
- İhracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması,
- İhracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması,
- Yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir.

Türkiye'de ihracatın kurumsallaşmış tek asli teşvik unsuru olan Türk Eximbank'ın, bu amaca yönelik olarak gerçekleştirdiği yıllık faaliyetlerinin çerçevesi, Başbakan veya görevlendireceği Devlet Bakanı'nın başkanlığında, başlıca ekonomik birimlerin müsteşar seviyesindeki yöneticilerinden oluşan Türk Eximbank Yüksek Danışma ve Kredileri Yönlendirme Kurulu tarafından onaylanan yıllık programlarında belirlenmektedir. Yıllık programlar ile genel veya ülke, sektör ve mal grupları itibarıyla verilen hedefler çerçevesinde, kredi, garanti ve sigorta program limitlerinin işlem bazında tahsisi konusunda Türk Eximbank Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlük yetkilidir.

2. Türk Eximbank'ın mevcut programları, hedef alanı ve işleyişi:

Türk Eximbank, 1987 yılından bu yana uyguladığı

- İhracat kredisi programları,
- Politik/ticari riskleri teminat altına alan sigorta ve garanti programları

ile imalatçı, imalatçı-ihracatçı, ihracatçıdan, dış müteahhitlere, yatırımcılara, turizmcilere ve nakliyecilere kadar uzanan çok geniş bir yelpazede hizmet vermektedir. Mevcut durumda

Banka tarafından 18'i kredi ve 7'si sigorta/garanti olmak üzere toplam 25 farklı program uygulanmaktadır.

A. Kredi Programları

1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri

Türk Eximbank ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara, özellikle ihracata hazırlık döneminde finansman gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, kısa vadeli ihracat kredileri tahsis etmektedir. Bu krediler TL ve döviz cinsinden, bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından firmalara kullanılmaktadır. Kısa Vadeli İhracat Kredileri kapsamında, Sevk Öncesi İhracat Kredi Programları, Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisi Programları, İhracata Hazırlık Kredileri ve KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri uygulanmaktadır.

KOBİ İhracata Hazırlık Kredisinde azami vade 540 gün, diğer kısa vadeli TL kredilerde vade azami 360 gün, döviz kredilerinde ise azami 540 gündür. Bazı firmaların daha kısa vadeye ihtiyaç duyması nedeniyle, 120 gün vade ile kredi kullanma olanağı da bulunmaktadır. Kredi tutarı, FOB ihracat tutarının %100'ü olarak hesaplanmakta, krediye uygulanacak faiz oranları ise, piyasalardaki gelişmeler, ihracatçıların rekabet gücü ve kaynak maliyetindeki değişimler gözetilerek, vadeye ve ihracatın Eximbank tarafından sigortalanmasına göre değişmektedir. Mevcut durumda faiz oranları, TL kredilerinde % 9-13, döviz kredilerinde ise LIBOR+0,50-LIBOR+1,50 aralığındadır.

2.Özellikli Krediler

Türk Eximbank'ın uyguladığı Özellikli Kredi Programları, standart kredi ve garanti programlarının dışında kalan ancak bunları tamamlayıcı nitelikteki programlardır. Bu kapsamda, Sevk Öncesi Reeskont Kredisi, Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı, Yurt Dışı Mağazalar Yatırım Kredisi, Özellikli İhracat Kredisi, Gemi İnşa ve İhracına Yönelik Teminat Mektubu Programı, Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı uygulanmaktadır.

3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler

Bu kapsamda, Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredisi, Turizm Pazarlama Kredisi, Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi programları uygulanmaktadır.

4. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Krediler

Türk Eximbank, ihracatçılara sunduğu finansman imkanlarını artırma gayreti içerisinde. Bu çerçevede, İslam Kalkınma Bankası (İKB) ile işbirliği içerisinde sevk sonrası ihracat finansmanı ve ithalat finansmanı programlarına Türkiye Milli Acentası konumunda aracılık yapmaktadır. Söz konusu programlar esas olarak, İslam ülkeleri

arasındaki ticaret hacmini geliştirmek üzere yürürlüğe konulmuştur. Bu kapsamda, İhracat Finansmanı Programı, İhracata Yönelik İthalat Finansman Kredisi (ITFO Line) programları uygulanmaktadır.

5. Ülke Kredi/Garanti Programı

Türk Eximbank, 1989 yılından bu yana Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik hedefleri çerçevesinde önem arz eden ülkelerle kalıcı ve uzun süreli ilişkilerin tesis edilebilmesine hizmet etmek amacıyla, bu ülkelerde Türk yüklenicileri tarafından gerçekleştirilecek projelere Ülke Kredi/Garanti Programı çerçevesinde finansman desteği sağlamaktadır. Türk Eximbank, bu program aracılığıyla yurtdışında projeler üstlenen firmalarımızı riskten arındırarak, onlara gelişen piyasalarda rekabet etme ve yeni pazarlara açılma olanağı sağlamakta, ayrıca Türkiye'nin ihrac ürünlerinin çeşitlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Türk Eximbank, Türk yüklenici tarafından üstlenilen bir proje için ilgili kredi borçlusuna;

- Doğrudan kredi ya da,
- Projeyi fonlayacak ticari bankalara veya uluslararası kredi kuruluşlarına, kredinin geri ödenmeme riskine karşı garanti verilerek gayri nakdi kredi

açabilmektedir.

Projenin, kredi açılacak ülkenin önceliklerine ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik olması tercih nedenidir. Projenin Türkiye katkısının yüksek olması, ihrac mallarının çeşitlendirilmesine ve katma değeri yüksek ürünlerin ihracına katkı sağlaması beklenmektedir. Projenin teknoloji aktarımına ve yüksek oranda döviz cinsinden net fon yaratma yeteneğine sahip olması tercih edilmektedir.

B. Sigorta Programları

1989 yılında uygulanmaya başlanan ihracat kredi sigortası programları ile ihracatçı firmaların ihrac ettiği mal bedellerinin, ticari ve politik risklere karşı belirli oranlarda teminat altına alınması ve sigortalı firmaların gerek Türk Eximbank nezdinde doğmuş veya doğacak alacak haklarını ticari bankalara temlik etmek suretiyle, gerekse kambiyo senedine bağlı vadeli alacaklarını ister Türk Eximbank'da, isterse Türk Eximbank onayı ile ticari bankalarda iskonto ettirmek suretiyle hem sevk öncesi, hem de sevk sonrası dönem için düzenli finansman imkanına erişmeleri amaçlanmaktadır.

Türk Eximbank bünyesinde halihazırda uygulanmakta olan Sigorta Programları;

1. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı (sevk öncesi ve sevk sonrası dönem),
2. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programları;
 - Spesifik İhracat Kredi Sigortası Programı
 - Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı
 - Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Kapsamlı Risk Programı

olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

Ayrıca 2004 yılı başından itibaren müteahhitlik hizmetlerimizin desteklenmesi amacıyla “Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı” uygulamaya geçirilmiştir.

1. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı

Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası programının amacı, bir taraftan ihracatçıların kısa vadeli satışlarına ilişkin ihracat bedellerini sevk öncesi ve sevk sonrası dönemde ticari ve politik risklere karşı belirli limitler dahilinde teminat altına alarak ihracatı teşvik etmek ve yönlendirmek, diğer taraftan da poliçenin teminat gösterilmesiyle ticari bankalardan ihracat kredisi teminini kolaylaştırmaktır.

2. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigorta Programı

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigorta Programları ile ihracatçıların tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapacakları, yerli katkı oranı asgari % 60 seviyesindeki sermaye ve yarı sermaye malı ihracatından doğacak alacakları sigorta teminatı altına alınmakta ve teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak ticari bankalardan finansman sağlanması olanaklı kılınmaktadır.

1990 yılından bu yana uygulanmakta olan Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programları ile,

- Ülke ekonomisine sağladığı yüksek katma değer ve ileri teknoloji imkanları göz önüne alınarak yatırım veya sermaye malları üretim ve ihracatının teşvik edilmesi ve

Yatırım veya sermaye malı ihracatçılarına,

- Rekabet üstünlüğü sağlanması,
- Gelişmekte olan riskli pazarlarda uzun vadeli satış imkanlarının artırılması,
- Poliçenin teminat gösterilmesi ile ticari bankalardan finansman sağlamalarının kolaylaştırılması,

amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, söz konusu Programlar kapsamında teminat altına alınan ihracat bedeli vadeli alacakların, ticari bankalar tarafından iskonto edilmek suretiyle finanse edilmesini teminen ticari bankalar lehine garanti mektubu da verilmektedir.

3. Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı

Müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmaların mevcut pazarlarda kalıcılığının sağlanması ve yeni pazarlara açılmalarının desteklenmesi amacıyla 2004 yılı başında uygulamaya konulan bu Program, yurt dışında proje üstlenen Türk müteahhitlik firmalarını dış ihale makamlarına verecekleri geçici, avans ve kesin teminat mektuplarının haksız nakde çevrilmesi riskine karşı sigortalayarak, yaşadıkları sıkıntıları önemli ölçüde ortadan

kaldırmayı hedeflemektedir.

3. Sonuçlar:

a) Yıllar itibariyle tahsis edilen kaynak ve kullanım tutarı (2000-2005)

İhracat finansmanında kurumsallaşmış bir ihtisas bankası olan Türk Eximbank'ın kuşkusuz ülkemiz ihracatının tümünü finanse etmesi veya kapsamı mümkün değildir. Banka, Türkiye ekonomisinin koşulları ve dünya konjonktürü paralelinde, ihracat sektörünün talep ve ihtiyaçlarını da dikkate alarak sürekli revize ettiği programları ile ihracatçılara yılda ortalama 6-7 milyar dolar tutarında kredi ve sigorta desteği verilmektedir.

Tablo 25: Yıllar İtibariyle Türk Eximbank'ın İhracat Sektörüne Verdiği Destek

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>Toplam Krediler (Milyon dolar)</i>	3.501	2.832	2.287	3.257	3.365	3.536
Kısa Vadeli Krediler	3.376	2.714	2.159	3.191	3.324	3.528
Orta ve Uzun Vadeli Krediler	125	118	128	66	41	8
<i>Sigorta/Garanti</i>	3.000	2.811	2.709	3.062	3.557	4.175
<i>Toplam Destek (Kredi+Sigorta/Garanti)</i>	6.501	5.643	4.996	6.319	6.922	7.711
<i>İhracat</i>	27.775	31.334	36.059	47.253	63.167	73.400
<i>İhracata Türk Eximbank Desteği (%)</i>	23,4	18,0	13,8	13,4	11,0	10,5

Türk Eximbank'ın nominal sermayesi 750 trilyon TL olup, bunun 658 trilyon TL'si ödenmiştir.

Türk Eximbank öz kaynakların yanı sıra ihtiyaç duyduğu kaynakları;

- ✓ Sermaye girişlerinden,
- ✓ Yurt içi bankalardan,
- ✓ Euro-sendikasyon kredilerinden,
- ✓ Tahvil ve Banka Bonosu ihraçlarından ve
- ✓ Uluslararası finans kurumlarından

sağlamaktadır. Yıllar itibariyle Bankanın kaynak yapısı aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Tablo 26: Türk Eximbank'a Hazine Tarafından Yapılan Kaynak Aktarımları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nakdi Sermaye Ödemesi	38.000	-	10.000	-	-	-
KKDF'ndan Transferler	49.000	128.000	-	-	-	-
Politik Risk Tazminatı	40.000	118.575	80.000	65.000	-	20.000*
TOPLAM (Milyar TL)	127.000	246.575	90.000	65.000	-	20.000*
TOPLAM (Milyon Dolar)	204,2	207,5	55,0	45,7	-	15,09

* Bin YTL

Tablo 27: Türk Eximbank'ın Döviz Kaynaklarının Yapısı***(Milyon Dolar)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Yurt içi Kaynaklar						
Ticari Bankalardan Kullanılan Krediler	643,3	429,4	361,7	374,7	352,7	10
Banka Bonosu	-	100,0	50,0	-	-	-
Diğer (TCMB, Hazine İkras)	135,8	343,7	311,8	279,8	247,9	200
Toplam	779,1	873,1	723,5	654,5	600,6	210
Yurt dışı Kaynaklar						
Sendikasyon Kredileri	380,0	270,0	125,0	175	200	200
İkili Krediler	441,2	376,0	440,2	499,6	400,3	279,9
Tahvil İhraçları	575,0	575,0	350,0	350	350	-
Toplam	1.396,2	1.221,0	915,2	1.024,6	950,3	479,9
GENEL TOPLAM	2.175,3	2.094,1	1.638,7	1.679,1	1.550,9	689,9

*Yıl sonu kaynak mevcutları

Türk Eximbank, kurulduğu 1987 yılından bugüne kadar, T.C. Hazinesi'nin kendisine ödediği 1.060 milyon dolar tutarındaki sermaye ve 372 milyon dolar tutarındaki politik risk ödemelerinden oluşan toplam 1,4 milyar dolar tutarındaki kaynak aktarımına karşılık, aradan geçen sürede ihracat sektörüne 45 milyar dolar tutarında nakdi kredi ve 38 milyar dolar tutarında sigorta ve garanti olmak üzere toplam 83 milyar dolar tutarında finansal destek sağlamıştır.

Türk Eximbank, devletin sermaye ve politik risk tazminatı olarak zaman içerisinde kendisine aktardığı toplam 1,4 milyar dolar tutarındaki kaynağı, bankacılık ilkeleri ve kendi özel misyonu çerçevesinde ihracat sektörünün kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanmıştır.

Bu çerçevede, devlet tarafından Bankaya aktarılan 1,4 milyar dolar tutarındaki kaynak, bugün de reel değerini koruyacak şekilde Türk Eximbank'ın aktifleri arasında mevcuttur. Nitekim, bugün için toplam 2,8 milyar dolar tutarındaki Banka aktiflerinin 1,0 milyar dolarlık kısmı yurt içi ve yurt dışından yapılan borçlanmalarla fonlanmakta olup, kalan 1,8 milyar dolarlık aktiflerin 1,4 milyar dolarlık kısmı ise yukarıda bahsedilen sermaye aktarımları ve politik risk tazminatlarından elde edilen kaynaklarla fonlanmaktadır.

Diğer bir ifadeyle, devlet tarafından Banka'ya aktarılan söz konusu kaynaklar, bilançoda kısa ve orta uzun vadeli kredilerin önemli bir kısmını fonlamakta veya likidite amaçlı TL ve döviz cinsi menkul kıymet yatırımları ile yurt içi ve yurt dışı bankalara yapılan plasmanlar olarak düşük risk içeren unsurlar halinde yer almaktadır.

b) Uygulama Sonuçları

Türk Eximbank yılda 3.000 civarında ihracatçı firmaya kredi kullandırmakta olup, bu firmalar Türkiye ihracatının % 60'ını gerçekleştirmektedir.

Kredi kullanan firmaların yaklaşık % 70'i KOBİ niteliğinde olup, Türk Eximabank'ın kredilerinden aldığı pay %35 civarındadır. Türkiye ihracatındaki payı %8 olan KOBİ'lerin, ticari banka kredilerinden aldığı pay ise sadece %4-5 düzeyindedir.

Bugüne kadar Türk Eximbank hizmetlerinden yararlanan firma sayısı toplam 12.068'dir. Bunun; 8.467'si imalatçı, 3.426'sı ihracatçı, 175'i müteahhitlik, nakliye ve turizm firmalarıdır.

Türk Eximbank, ülkemizde, ihracat kredi sigortası hizmeti veren öncü kuruluş olup, bu programlar ile 176 ülkeye yapılan ihracatın, ticari ve politik risklerden doğan zararlara karşı sigorta teminatı altında yapılması imkanını sunmaktadır.

Ülke kredi/garanti programları kapsamında 1989 yılından bugüne kadar 21 ülkeye kullandırılan kredi tutarı, yaklaşık 2,2 milyar dolara ulaşmıştır. Bu tutarın 2 milyar doları tahsil edilmiştir. Türk Eximbank, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan cumhuriyetlerde iş alan ihracatçı ve müteahhitlerini destekleyen ilk ihracat kredi kurumu olarak, diğer ülkelerdeki benzer kurumların girmeye cesaret edemediği bir dönemde kısıtlı kaynakları ile bu pazarlara girerek Türk ihracatçı ve müteahhitlerinin tanınmasını ve kalıcı bir pay almasını sağlamıştır. Yurt dışında faaliyet gösteren Türk müteahhitlik sektörünün bugün ulaştığı 64 milyar dolarlık iş hacminde, açılan bu kredilerin rolü büyük olmuştur.

Banka, sağladığı nakdi ve gayri nakdi imkanlar ile her yıl Türkiye ihracatının ortalama %10'unu finanse etmektedir. Çeşitli ülkelerde ihracat destek kurumlarınca verilen finansman desteği, toplam ihracatın Japonya'da %37, Kore'de %18, Kanada ve Hindistan'da %11, Portekiz'de %9, Avusturya'da %7, Çek Cumhuriyeti'nde %6, Avustralya'da %5, Almanya'da %3, Belçika'da %2, İtalya'da ve ABD'nde ise %1 seviyesindedir.

2.2.4. Ar-Ge Destekleri

Program Adı: Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı

Hedef Alanı: Ar-Ge

Dayanağı:

- a) 98/10 sayılı Ar-Ge Yardımına ilişkin Tebliğ ile 2001/3 sayılı Tebliğ değişikliği
- b) 13 Temmuz 2005 tarihli Yönetmelik (Türkiye Bilimsel Ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sanayi Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik)
- c) TÜBİTAK ve Dış Ticaret Müsteşarlığı arasında imzalanan 1 Ağustos 2005 tarihli Protokol

Sistemin İşleyişi:

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) ve TÜBİTAK tarafından birlikte yürütülen Sanayi Ar-Ge Yardımı uygulamasında amaç; kuruluşların araştırma ve yeni ürün ve üretim yöntemi ve teknolojisi geliştirmeye yönelik projelerinin uluslararası kurallara uygun olarak; giderlerinin

belli bir oranının karşılıksız olarak desteklenmesidir. Bu programdan yararlanmak isteyen kuruluş, başvurusunu TÜBİTAK'a yapar. Proje değerlendirmesi sonucu oluşan karar, ilgili kuruluşa bildirildikten sonra, desteklenmesi kabul edilen projenin yürütücüsü, ilgili kuruluş/kuruluşların yetkilileri ile TÜBİTAK arasında sözleşme yapılır. Daha sonra, desteklenmeye değer bulunan projeyi öneren kuruluş, altı aylık dönemler itibarı ile teknik ve mali raporu içeren Ar-Ge yardımı istek formunu -gerekli görülen durumlarda yeminli mali müşavirlik Ar-Ge harcamaları değerlendirme raporu ile birlikte- TÜBİTAK'a sunar. Sunulan Ar-Ge yardımı istek formu için TÜBİTAK tarafından yapılacak teknik değerlendirme ve mali denetim sonucu, projenin dönemsel toplam destek tutarı belirlenerek, DTM onayına sunulur. Projeye ilişkin ödemeler, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uygun görüşünü takiben %25'i DTM tarafından, %75'i de TÜBİTAK tarafından kuruluşun bildirdiği banka hesabına yapılır.

Teşvik Tedbirleri:

Destek oranı

Desteklenmesine karar verilen Ar-Ge projeleri giderlerine uygulanan en yüksek temel destek oranı % 50 olup, bu oran ilave desteklerle beraber %60 olmaktadır. Projelerin destek oranlarına ilişkin kriterler ve açıklamalar, teknik ve mali kılavuzda yayınlanır.

Destek süresi

Destekleme süresi proje bazında en çok 36 aydır. Uluslararası ortak Ar-Ge projeleri, proje süresi kadar desteklenir.

Destek başvuru dönemleri

Proje başvurusu yılın herhangi bir gününde yapılabilir, ancak kabul edilen projeler için destek başlama tarihi en erken başvuru tarihinden üç ay öncesi olabilir. Ar-Ge Yardımından yararlandırılması uygun görülen projeler için destek (Ar-Ge yardımı istek formu) başvuruları altışar aylık dönemler itibarıyla hazırlanır ve takip eden dönemin sonuna kadar TÜBİTAK'a sunulur. Söz konusu dönemler, 1 Ocak – 30 Haziran ve 1 Temmuz – 31 Aralık olmak üzere yılda iki dönemdir.

Ar-Ge faaliyet aşamaları

Sistemik Ar-Ge projesi aşağıdaki faaliyet aşamalarından tamamını veya bir kısmını içerir:

- a) Kavram geliştirme.

- b) Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabirlik etüdü.
- c) Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar ve benzeri çalışmalar.
- d) Tasarım, tasarım geliştirme ve tasarım doğrulama çalışmaları.
- e) Prototip üretimi.
- f) Pilot tesisin kurulması.
- g) Deneme üretimi ve tip testlerinin yapılması.
- h) Satış sonrasında ürün tasarımından kaynaklanan sorunların çözümü faaliyetleri.

Desteklenecek gider kalemleri

Ar-Ge projesinde projenin gerektirdiği ve ödemesi yapılan aşağıdaki harcamalar kabul edilir :

- a) Personel giderleri,
- b) Proje personeline ve varsa danışmanlara ait seyahat giderleri,
- c) Alet, teçhizat, prototip kalıp, yazılım ve yayın alım giderleri; Ar-Ge faaliyeti için alınması veya yaptırılması zorunlu olan ancak proje sonrasında üretim aşamasında da kullanılacak alet/teçhizat/kalıp/yazılım giderleri proje süresi ile orantılı olarak gider kabul edilir.
- d) Yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alım giderleri,
- e) Ülke içindeki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri,
- f) Türk Patent Enstitüsü'nden alınacak ulusal patent tescili, faydalı model tescili ve endüstriyel tasarım tescili ile ilgili giderler,
- g) Malzeme ve sarf giderleri.

Söz konusu giderlerin kapsamlarına ilişkin uygulama esasları teknik ve mali kılavuzda açıklanır.

Desteklenmeyen giderler

Katma değer vergisi, her türlü kar, fırsat maliyeti, sermaye kullanım maliyeti, kur farkları, amortismanlar, depozitolar, avans ödemeleri, dağıtım, pazarlama ve reklam giderleri, coğrafi işaret ve marka tescil giderleri, muhasebe, sekreterlik ve benzeri idari giderler, brüt ücretin yanında teşvik, motivasyon ve benzeri prim giderleri, personele nakdi ya da aynı olarak verilen yemek ve ulaşım giderleri, sosyal yardımlaşma vakıf ödentileri, seyahatlerde

ulaşım ve konaklama dışındaki giderler, taksi, metro ve benzeri ulaşım giderleri, yakıt giderleri, büro makineleri, ısıtma, aydınlatma için yapılan masraflar, ofis, depo, stand, ve benzeri kiralar, inşaat ve tesisat giderleri ve kırtasiye giderleri desteklenmez.

Sonuçları :

Tablo 28: Yıllar İtibarıyla Tahsis Edilen Kaynak ve Kullanım Tutarı (2000-2005 yılları)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Implicit GDP Price Indices (2005 = 1.00)	0,319224	0,49419	0,712284	0,87263	0,929483	1
Ödeme Tutarı (cari fiyatlarla bin YTL)	12.959	39.358	36.161	55.305	65.731	132.169
Ödeme Tutarı (2005 sab.fiyat.bin YTL)	40.596	79.642	50.767	63.377	70.718	132.169

Uygulama Sonuçları

Ar-Ge Yardımı programı yürürlüğe konduğu günden bu yana Dış Ticaret Müsteşarlığı ve TÜBİTAK kurumları işbirliğinde başarılı bir şekilde yürütülmektedir. Bu uygulama, iki kurum işbirliği ile yapılan kurumsal işbirliği anlamında da çok iyi bir örnektir. Ar-Ge Yardımı desteğinden beklenen fayda sağlanmaktadır. Uygulamada bazı sorunlar yaşanmakla birlikte iyileştirme yönünde çeşitli önlemler alınmaktadır. Program sonuçları, faydaları, yaşanan sorunlar ve iyileştirme çalışmaları ile ilgili değerlendirme aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Program Uygulama Sonuçları :

Ar-Ge Yardımı Uygulaması kapsamında on yıl içerisinde 1594 firmadan toplam 3666 proje başvurusu alınmıştır. Belli bir süre ortalama 265 civarında olan yıllık proje başvuruları son yıllarda Ar-Ge bilincine sahip firma sayısındaki artışla 370'lere ve son senelerde de 500'lere ulaşmıştır. 2005 yılı proje başvurusu 595'dir. Firmaların %81'i KOBİ niteliğindedir. Proje başvurularının %58'i de KOBİ firmalarına aittir. Ar-Ge nitelikli olarak değerlendirilen projelerin toplam tahmini maliyeti 1,86 milyar ABD Doları, ortalama proje büyüklüğü KOBİ projeleri için 340.000 ABD Doları, büyük işletmeler için ise 740.000 ABD Doları'dır. Projeler toplam maliyetinin %38'i KOBİ'lere ait projeler oluşturmaktadır. Proje konuları, ağırlıklı olarak Makine Mühendisliği (%30), Bilişim (%21) ve Elektrik-Elektronik Mühendisliği (%16) teknoloji alanlarına dağılmaktadır Ar-Ge Yardımı kapsamında desteklenen projelere toplam yaklaşık 292 milyon ABD Doları tutarında destek verilmiş ve 1413 proje tamamlanmıştır.

2.2.5. Bölgesel Yardım Programları

5084 sayılı Kanun (5350 sayılı Kanun ile gelen değişiklikler dahil)

Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5084 sayılı Kanun bazı illerde vergi ve sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle yatırım ve istihdam imkanlarının artırılmasını temin etmek üzere yürürlüğe konulmuştur.

5084 sayılı Kanunun Kapsamı;

5084 Kanun 2001 yılı için belirlenen fert başına gayrisafi yurt içi hasıla tutarı 1500 ABD Doları veya daha az olan 36 ili kapsamakta olup, 5350 sayılı Kanun ile **2003 yılı için belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre endeks değeri eksi olan iller** ilave edilmiştir.

Bu çerçevede, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ardahan, Bartın, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Diyarbakır, Düzce, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Osmaniye, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Uşak, Van, Yozgat illerine; **Artvin, Çorum, Elazığ, Kilis, Kahramanmaraş, Karaman, Kastamonu, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Rize, Trabzon ve Tunceli** illeri ilave edilmiştir.

Teşvik Tedbirleri

Gelir vergisi Stopajı

- 1.4.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan(**yeni kurulmuş**) gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az otuz işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin,
- 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış olan(**faaliyette olan**) gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 1.1.2005 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını en az yüzde yirmi oranında artırmaları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari otuz kişiye ulaşması halinde, bu iş yerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere, artırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden artırdıkları işçi sayısının iki katı kadar işçinin,

ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni, verilecek muhtasar

beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir. Terkin edilecek tutar, işçi sayısı ile **asgari ücret** üzerinden ödenmesi gereken gelir vergisinin çarpımı sonucu bulunacak değer üzerinden yukarıda belirtilen oranlara göre saptanan tutarı aşamaz.

Sigorta primi işveren hissesi teşviki

- a) 1.4.2005 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, en az otuz işçi çalıştırmaları koşuluyla, bu iş yerlerinde çalıştırdıkları işçilerin,
- b) 1.4.2005 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 1.1.2005 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son aylık prim ve hizmet belgelerindeki işçi sayısını en az yüzde yirmi oranında artırmaları ve çalıştırılan toplam işçi sayısının asgari otuz kişiye ulaşması halinde, bu iş yerlerinde çalıştırılan toplam işçi sayısını geçmemek üzere, artırdıkları işçi sayısı ile mevcut işçilerden artırdıkları işçi sayısının iki katı kadar işçinin,

Prime esas kazançları üzerinden 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 ncü maddeleri uyarınca hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin; organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için yüzde sekseni Hazinece karşılanır.

Hazinece karşılanacak tutar, işçi sayısı ile Sosyal Sigortalar Kanununun 78 inci maddesi uyarınca **belirlenen prime esas kazanç alt sınırına** göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarının çarpımı sonucu bulunacak değer üzerinden, yukarıda belirtilen oranlara göre saptanan tutarı aşamaz.

Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi

Hazine arazilerinin, yatırımcılara tahsisini içeren bu destek, Kanun kapsamında yer alan 49 il yanında Zonguldak, Samsun, Kırıkkale illeri ile Bozcaada ve Gökçeada ilçelerini de kapsamaktadır.

Kanun ile, en az otuz kişilik istihdam sağlayacak olan yatırımlara, Hazineye, Katma Bütçeli Kuruluşlara, belediyelere veya il özel idarelerine ait arazi veya arsaların mülkiyetinin bedelsiz olarak devredilmesi öngörülmektedir. Organize Sanayi veya Endüstri Bölgelerinde yapılabilecek yatırımlara bedelsiz arazi tahsis edilebilmesi için, bu bölgelerde tahsis edilecek boş arazi bulunmaması gerekmektedir.

Enerji Desteği

31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere 2 nci maddenin (a) bendi kapsamındaki illerde, 1.4.2005 tarihinden itibaren faaliyete geçen, fiilen ve sürekli olarak; hayvancılık (su ürünleri yetiştiriciliği ve tavukçuluk dahil), seracılık, sertifikalı tohumculuk ve soğuk hava deposu yatırımlarında asgari on; imalât sanayi, madencilik, turizm konaklama tesisi, eğitim veya sağlık alanlarında ise asgari otuz işçi çalıştıran işletmelerin, elektrik enerjisi giderlerinin yüzde yirmisi Hazinece karşılanır. Bu orana asgari sayıdan sonraki her bir işçi için 0,5 puan eklenir. Hazinece karşılanacak oran, organize sanayi veya endüstri bölgelerinde faaliyette bulunan işletmeler için yüzde elli, diğer alanlarda faaliyette bulunan işletmeler için yüzde kırkı geçemez.

2.3 Diğer Ülke Uygulamaları

Esasen uygulanan yardım programlarının temel hedefi, ülkenin ekonomik ve sosyal sorunlarının giderilmesidir. Bu çerçevede her ülkenin ekonomik ve sosyal problemleri farklı olduğundan diğer ülkelerde uygulanan yardım programlarının baz alınması suretiyle hareket edilmesinin ülkemize yönelik çalışmalara önemli katkılar sağlaması mümkün bulunmamaktadır. Bununla birlikte, diğer ülke uygulamalarında ele alınan idari ve teknik yöntemler ile yardım türlerinin tespiti konularında bazı bilgiler temin etmek mümkün bulunmaktadır.

Bu çerçevede;

İdari yapının oluşturulması; (yardım uygulamalarında, Merkezi idare, Yerel birimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının alabileceği görevlerin tanımlanması(politika belirleme, uygulama ve denetim))

Değerlendirme Kriterlerinin oluşturulması; (Bölgesel yardım programlarında ele alınan eşik değerlerinin tespit yöntemleri, KOBİ tanımı, Çevre ve Ar-Ge tanımları ülkemiz uygulamaları açısından önemli veriler sağlayabilecektir.)

Teşvik Tedbirlerinin çeşitliliğinin artırılması; (yardım uygulamalarında kullanılacak teşvik tedbiri çeşitliliğinin fazla olması uygulamada başarı ve verimlilik açısından önemli unsurlardan biridir.)

konularında diğer ülke uygulamalarına değinmenin çalışmanın verimliliğini artıracak düşünölmektedir.

Bazı Ülkelerde Devlet Yardımlarına Yönelik İdari Yapılanma

Devlet yardımı uygulamalarına yönelik idari sistem büyük ölçüde ülkenin devlet yapısına göre belirlenmektedir. Buna göre, üniter devlet yapısına sahip olan ülkeler ile, federatif yapıya sahip olan ülkeler arasında yardım uygulamalarına yönelik idari sistem farklı yapıdadır. Örneğin İngiltere’de devlet yardımı politikalarını belirlemekle görevli başlıca birim Ticaret ve Sanayi Bakanlığının devlet yardımları bölümüdür. Bu birim, devlet yardımı veren diğer kamu kurum ve kuruluşları, bölgesel ve yerel idareler ile uygulamanın devredildiği diğer kuruluşlara devlet yardımları kural ve prosedürlerine ilişkin tavsiyelerde bulunmakta, yardım programlarının geliştirilmesinde yardımcı olmakta, böylelikle verilen yardımların kurallara uygun olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, bu birim AB Komisyonuna yapılacak devlet yardımı bildirimlerinin hazırlanmasında kuruluşlara yardımcı olmakta ve gönderilmesinde aracılık yapmaktadır.

Federatif bir yapıya sahip olan Federal Almanya Cumhuriyetinde ise, devlet yardımları federal hükümetin yanı sıra 16 eyalet ile belediyelerce uygulanmaktadır. Bölgesel teşvikler ile ilgili uygulama Federal hükümetle işbirliği içerisinde Eyalet hükümetlerince yürütülmektedir. Teşviklerin koşulları ile çeşit ve yoğunlukları Federal Eyalet Planlama Kurulu ile yerel düzeyde görev yapan Ekonomi teşvik Daireleri tarafından belirlenmektedir. Teşvik programları arasındaki eşgüdümü sağlayan ana merci ise Federal Ekonomi Bakanlığı’dır.

Yine, İspanyada Ekonomi Bakanlığı altında yer alan Ticaret ve Yatırım Genel Müdürlüğü’nce belirlenen teşvik politikaları çerçevesinde düzenlenen yardım programları, merkezi hükümet, özerk yerel idareler ve belediyeler düzeyinde uygulanmakta iken, A.B.D.’de, uygulamalar eyalet düzeyinde ve eyaletler içerisindeki yerel idareler düzeyinde konuyla ilgili birimler (vergi departmanı, bölge planlama ve toplu konut ofisi, istihdam komisyonu, ulaştırma ve taşımacılık departmanı, madencilik ve enerji departmanı, ekonomik kalkınma ortaklığı, KOBİ geliştirme departmanı, vb.) aracılığı ile yürütülmektedir. Uygulama ve programlar eyaletten eyalete farklılık göstermektedir.

Diğer ülke örneklerinden de görülebileceği üzere, üniter devlet yapısına sahip ülkelerde, teşvik politikasının belirlenmesi, sistemin işleyişi, kaynak ihtiyacının tespiti, uygulama kriterlerin belirlenmesi ve uluslararası ilişkiler konularında merkezi idare birimleri hakim pozisyonda iken, uygulamalar merkezi idare birimleri ve yerel organlarca birlikte yürütülmektedir. Federatif yapıya sahip olan ülkelerde federasyonlar ve yerel organlar devlet yardımı alanında daha bağımsız hareket etmekte ise de, ülke sanayi politikasının belirlenmesi ve dış ilişkiler konuları merkezi idare eliyle yürütülmektedir.

Dünyada Uygulanan Teşvik Tedbirleri

Diğer ülke uygulamalarına bakıldığında, ekonomik istikrar ve kalkınma gibi ekonomik amaçlar yanında, bir çok sosyal sorun da devlet yardımlarının ilgi alanı içindedir. Bu şekilde ekonomik ve sosyal bir çok sorunun çözümünde kullanılması dolayısıyla teşvik tedbirleri çok değişik unsurlardan oluşabilmektedir. Bu tedbirlerin şu şekilde sınıflanması mümkün bulunmaktadır.

- Hibe Yardım
- Kredi Desteği
 - Kredi
 - Kredi Garanti Sistemi
- Vergi İndirimi ve Muafiyeti
 - Vergi İndirimi
 - Vergi İstisna ve Muafiyeti
 - Vergi Tatili
 - Vergi Ertelemesi
- Sosyal Yüklerin Hafifletilmesi
- Devletin Sermayeye katılımı
- Arsa Tahsisi
- Enerji İndirimi
- İmtiyazlar (Kamu alım ve satımları, İhaleler, Tekeller)
- Diğer (Piyasayı etkileyecek nitelikteki kamusal tercih, eylem ya da beyanlar v.b)

Ülkeler ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümü amacıyla yukarıda sıralan yardım araçlarından birini ya da birkaçını seçmek suretiyle yardım programlarını işletebilmektedir. Yardım çeşitliliği yönünden daha geniş imkanlara sahip olan gelişmiş ülkeler, Ar-Ge ve çevre yatırımları ile sosyal amaçlı projelerde daha çok hibe yardımları öne çıkarırken, ekonomik getiri hedefleyen projelerde, piyasa faizinin biraz altında yatırım ve işletme kredisi yanında üretimde verimlilik sağlayan girdi maliyetlerini düşürücü tedbirleri tercih etmektedirler. Gelişmekte olan ülkeler ise kaynak yetersizliği dolayısıyla ağırlıklı olarak vergisel destekleri tercih etmektedir.

Devlet yardımı uygulamalarında yardım yoğunluğu yardım verilecek alana göre belirlenmektedir. Bu kapsamda, tamamen maliyet artırıcı bir hüviyette olan çevre korumaya yönelik yatırımlar için yatırım maliyetinin % 70'ine varan oranlarda hibe yardımlar verilirken,

kar amaçlı bir yatırım projesine piyasa faizinin biraz altında faiz içeren kredi sistemleri uygulanmaktadır.

Diğer ülkelerde yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar çerçevesinde hangi alanlarda yardım verileceği, yardımın türü, miktarı ve süresi belirlenmek suretiyle uygulamaların yürütüldüğü görünmektedir. Diğer ülkelerde uygulanan yardım programlarını genel olarak sınıflamak gerekirse;

- Bölgesel amaçlı yardım programları: Bölgeler arası ekonomik ve sosyal farklılıkların giderilmesini hedefleyen yardımlar bu kapsamdadır. Ekonomik hareketliliğin ülkenin belli bölgelerinde yoğunlaşmasının yarattığı bölgeler arası gelir dağılımı dengesizlikleri, işsizlik, ve göç gibi sosyal sorunların çözümü amacıyla, bölgenin altyapı sorunlarının giderilmesi, bölgede sermaye birikiminin sağlanması, girişimciliğin özendirilmesi ve eğitim ve bilgi eksikliklerinin giderilmesini hedefleyen spesifik yardım uygulamaları yürütülebilmektedir.
- KOBİ'lere Yönelik Uygulamalar: Mali yapılarının zayıf olması ve boyutları dolayısıyla Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklardan daha yoğun olarak etkilenmektedir. Ülkenin üretim ve istihdamında önemli bir yeri olan KOBİ'lerin ekonomik gelişmelerden zarar görmelerinin önlenmesini teminen, mali, idari ve teknik yapılarının güçlendirilmesi ve gerekli bilgi desteğinin sağlanması amacıyla işletme ölçeği bazında yardımlar verilebilmektedir.
- Ar-Ge Destekleri: Dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler ve globalleşme hareketleri dolayısıyla, sermaye ve emek arzında yaşanan ciddi artış, bu üretim faktörlerinin önemini azaltmış ve teknolojiyi öne çıkarmıştır. Bu gelişme, dünya pazarından ciddi pay alma hedefi olan ülkeler açısından Ar-Ge çalışmalarını önemli bir konuma getirmiştir. Bu noktada özellikle gelişmiş ülkeler, Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesi ve özel sektörün Ar-Ge çalışmalarına yönlendirilmesi alanında ciddi kaynaklar tahsis etmektedir.
- Çevre Korumaya Yönelik Destekler: Dünyada yaşanan hızlı nüfus artışı ve sanayileşme süreci çevre koşullarını ciddi ölçüde olumsuz etkilemektedir. Bu kapsamda, sanayi politikaları da çevre koşullarını olumsuz ekleyecek üretim teknolojilerini yasaklamak yanında, bu konuda faaliyet gösteren işletmeleri de çevre korumaya yönelik yatırıma zorlamaktadır. Tamamen maliyet artırıcı bir mahiyette olan çevre korumaya yönelik faaliyetler, hem işletmenin çevre maliyetlerinin düşürülmesi hem de işletmelerin özendirilmesi amacıyla kamu tarafından desteklenmektedir.

- **Arızı Ekonomik ve Sosyal Sorunların Giderilmesi**

İç ve dış piyasada yaşanan gelişmeler ve doğal afetler sebebiyle ortaya çıkan olumsuzlukların, belli bir bölge ya da sektör üzerinde ciddi ölçüde tahribat yaratması halinde ekonomik ve sosyal istikrarın giderilmesini teminen spesifik yardım uygulamaları yürütülebilmektedir. Bu uygulamalar, bölge ekonomisinde yada sektörde ciddi paya sahip olan büyük ölçekli işletmeler söz konusu olduğunda firma bazında da uygulanabilmektedir.

2.4 Devlet Yardımları sistemimizin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Devlet yardımları sistemimizin güçlü yönleri;

- Sürekli olarak uygulanan ve gelişmeler çerçevesinde yenilenebilen ve oturmuş yatırım ve işletme dönemi destek sistemlerinin bulunması,
- Uygulamaların genel olarak uluslararası anlaşmalara uyumlu olması,
- Bütçe imkanları ölçüsünde artan oranlarda kaynak tahsisinin sağlanması,
- Uygulamaların açık ve şeffaf olması,
- Ar-Ge Destekleri alanında kurumsal yapılanmanın tamamlanmış olması ve uygulamada ciddi tecrübe ve bilgi birikiminin sağlanmış olmasıdır.

Devlet yardımları sistemimizin zayıf yönleri ise;

- Koordinasyon eksikliği ve sağlıklı bir yardım politikasının olmayışı,
- Muhasebe edilebilir olamaması,
- Sağlıklı ve güncel bilgi temin edebilecek istatistiki altyapının kurulamaması,
- Teşvik tedbiri çeşitliliğinin az olması,
- ve uygulamaların dağınık bir yapıya sahip olmasıdır.

2.5 Devlet Yardımlarının Etkinliği

Devlet yardımlarının etkinliği ya da başarısı ile ilgili değerlendirmede temel kriterler, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısındaki değişimdir. Türkiye'nin üretim, yatırım, ihracat ve istihdama yönelik istatistiki verilerine bakıldığında, genel ekonomi politikaları ve yardım uygulamalarının başarısız olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu noktada yardım programları vasıtasıyla, ülkede sanayi bilincinin yerleştirilmesi, özel kesimde sermaye birikiminin sağlanması, yerli sanayinin dış rekabete açık hale gelene kadar korunması ve nihayet dış rekabete açık hale getirilmesi aşamalarında ciddi kaynaklar aktarılmıştır.

İzlenilen bu politikaların da katkısı ile, 1913 yılında “20 un değirmeni, 2 makarna fabrikası, 1 bira fabrikası, 6 konserve fabrikası, 3 kireç ve tuğla imalathanesi, 7 kutu, 2 yağ ve sabun imalatı”³ şeklinde özetlenen Türk sanayi bugün, Avrupa Birliği beyaz eşya ve televizyon pazarının önemli bir kısmını elinde tutan, ihracat kalemleri içinde ağırlığı tekstil ve otomotiv gibi uluslararası rekabetin yoğun olduğu ve teknoloji gerektiren sektörlerin aldığı, turizm gelirinin 13 Milyar ABD \$’ını aştığı bir seviyeye gelmiştir. Ülke ekonomisinin bu performansı, dışa açık büyüme modeli çerçevesinde idari, teknik ve hukuki alanda yapılan düzenlemeler ile yatırım ve ihracata yönelik yardım programlarından kaynaklanmaktadır.

İhracata dayalı büyüme stratejisi doğrultusunda gerçekleştirilen idari yapı ve mevzuat değişiklikleri sonucunda, gelişmekte olan ülkeler sınıfındaki ülkemizin ekonomisi için son derece büyük önem arz eden ihracatımız, 1980 yılındaki 2,9 milyar dolar seviyesinden, 25 yıl içerisinde yaklaşık 25 katına çıkarak 2005 yılında 73,4 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Bu dönemde, Türkiye’nin ihracatının sektörel yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiş ve tarım ürünlerinin (gıda dahil) yüzde 65 olan payı, 2000 yılında yüzde 14’e gerilerken, sanayi ürünlerinin payı yüzde 26’dan yüzde 82’ye yükselmiştir.

Ülkemiz 2003 yılında dünyanın en büyük 26 ncı ihracatçı ülkesi konumundayken 2004 yılında 22 nci sıraya yükselmiştir. 2005 yılına gelindiğinde ise, dünya ekonomisinde yaşanan daralma ve tekstil ürünlerindeki miktar kısıtlamalarının kalkması gibi bir çok olumsuzluğa rağmen ihracatımız sadece artış hızında küçük bir yavaşlama ile yoluna devam etmektedir. Bu çerçevede, ihracatımız 2005 yılının ilk on ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %16,9 artış yaşayarak 59,4 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. İhracatın öncü verileri niteliğindeki İhracatçı Birlikleri Kayıt Rakamları’na göre ise 2005 yılında ihracatımız bir önceki yılın aynı dönemine göre %15 artışla 73,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bununla birlikte, özellikle son 20-30 yılda ülkemizdeki devlet yardımları politikasının başta Ar-Ge ve Çevre ile ilgili olanlar olmak üzere, ulusal uzun dönemli bir strateji ve politika yönlendirmesinden ziyade uluslararası gelişmelerin zorladığı bir gelişim izlediği de açıktır. Bu anlamda önce DTÖ daha sonra da AB uluslararası yükümlülüklerimizin önemli ölçüde belirleyici olduğu gözlenmektedir. Örnek vermek gerekirse, bugün uygulamada olan özel sektöre yönelik Ar-Ge destek programları ancak DTÖ ile yapılan müzakereler çerçevesinde geliştirilmiş ve kapsamı tasarlanmıştır. İlerleyen dönemde, AB müktesebatındaki gelişme ve gündeme uygun mekanizmalar ile makro öncelik ve politikalar ile uyumlu yeni desteklerin

³ TOKGÖZ Erdinç ,Türkiyenin İktisadi Gelişme Tarihi, 1991,Ankara

geliştirilmesi bir öncelik olarak ele alınmalıdır. Halen AB’de başta yenilikçilik olmak üzere pazara yakın ekonomik faaliyetlerin bugüne kadar uygulanmış hibe veya geri dönüşlü finansman modellerinden farklı modeller ile desteklenmesi için müktesebatın geliştirilmesine devam edilmektedir.⁴ Bu kapsamda gündemde olan girişim sermayesi desteklerinin Ar-Ge, Çevre ve Yenilenebilir Enerjiyi ilgilendiren yeni teknolojilerin geliştirilmesi, KOBİ ve Bölgesel Gelişim anlamında değerlendirilmesi ve geliştirilmesi de mümkün görünmektedir.

AB’deki devlet yardımları eğilimleri ve politikaları dikkate alındığında, bu yardımların daha çok yatay hedeflere yöneldiği gözlenmektedir. AB 25 üye ülkenin Ar-Ge, Çevre ve Enerji Verimliliği, KOBİ ve Bölgesel Gelişim alanlarında vermekte olduğu yardım seviyeleri ekonomik büyüklükler ile oranlandığında ülkemizdeki devlet yardımlarının ölçek olarak çok yetersiz seviyelerde olduğu görülmektedir.

Tablo 29: Türkiye’de Devlet Yardımlarının AB-25 ile Karşılaştırılması

Destek Konusu	Desteğin AB-25 GSYH’ya Oranı	Türkiye’ye Ölçeklendirilmesi ⁵
Ar-Ge ^{6 7}	%0,072	216 Milyon ABD Doları
Çevre ve Enerji Verimliliği	%0,15	450 Milyon ABD Doları
KOBİ	%0,072	216 Milyon ABD Doları
Bölgesel Gelişim	%0,108	324 Milyon ABD Doları

Devlet yardımlarının izlenmesi ve yönetilmesine yönelik ihtiyaç çoğu zaman sağlanan desteğin muhasebesinin yapılabilmesi ile sınırlı kalmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamanın basit çözümünün, sağlanan destekleri yöneten kuruluşların sayısının azaltılması olacağı düşünülebilir. Ancak devlet yardımlarının, hitap ettiği konunun karmaşıklığına, özgün ihtiyaçlara ve karşı karşıya olduğu sürece uygun çeşitlilik ve derinlikte sağlanmasının gerektiği de açıkça ortadadır. Aksine geliştirilen geniş hedefli jenerik programların ihtiyaçları çözmekte zorlandığı görülmektedir. Devlet yardımlarının, çeşitliliğine uygun uzman kanallar

⁴ http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/ sitesinden AB ülkelerinin yaptığı bildirimler ve müktesebatın yeni parçası olarak aldıkları izinler izlenebilir.

⁵ Türkiye’nin 2004 GSYH’sı 300 Milyar ABD Doları olarak varsayımı ile AB-25 ortalamasını yakalaması için vermesi gereken miktar.

⁶ Devlet yardımlarının hesaplanmasında sebep olunan ekonomik etki dikkate alınmaktadır.

⁷ Türkiye’de 2004 yılında verilen Ar-Ge destekleri 30 Milyon ABD Dolarının altında kalacağı varsayımı ile AB-25 ölçeğinde sağlanması gereken desteğin %14’ünün altında kalmaktadır. Diğer kalemlerde bu oran daha da düşüktür.

üzerinden, ihtiyaç sahiplerine zamanında ulaştırıldığı, izlenebilir ve şeffaf bir yapının geliştirilmesi temel hedef olmalıdır.

Pek çok devlet yardımı kaleminin etkilerinin uzun dönemli izlenmesi ve devam eden destek programlarının gözlenen sonuçlara göre sevk ve idare edilmesi, yenilerine yönelik ihtiyaçların belirlenmesi ve yeni programların geliştirilmesi uygun olacaktır. Mevcut Ar-Ge destekleri bu anlamda incelendiğinde, sağlanan desteklerin proje sayısı ve toplam miktarlar olarak yıllara göre arttığı, TPE'ye yapılan patent başvurularının da paralel bir artış gösterdiği görülmektedir. Ancak, özel sektörde çalışan Tam Zaman Eşdeğerli (TZE) Ar-Ge personeli, yüksek teknoloji ihracatımızın tüm ihracatımız içindeki payı, özel sektörün Ar-Ge harcamalarının tüm sektörlerin harcamalarına oranı ve benzeri göstergeler dikkate alındığında, Ar-Ge desteklerinin kapsam ve program olarak geliştirilmesi ve derinleştirilmesine ihtiyaç olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Yeni programların geliştirilmesi ve fonlanmasında küresel rekabet koşullarının gerektirdiği esneklik ve süratle ulaşılamadığı söylenebilir.

Ekonomik etkisi ölçülen mekanizmaların bugün devlet yardımları sistemimizde yer yer görülmekte olan kopukluğun giderilmesinde de önemli bir fayda sağlayabileceği düşünülebilir. Örneğin, TEKMER programının değerlendirmesi için yapılmış⁸ bir çalışmada görüldüğü üzere, TEKMER içi ve dışı grup firmaların KOSGEB'in sağladığı desteklerden ve TTGV ve TÜBİTAK-TİDEB'in sağladığı desteklerden faydalanmak anlamında iki ayrı grup olarak kümelendiği gözlemlenmiştir. Bir bütünlük arz etmesi gereken Ar-Ge desteklerinin yararlanan firmalar anlamında farklı programlar çevresinde gruplanma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Buradan çıkarılabilecek bir sonuç firmaların farklı imkanlar sağlayan bu desteklerden bir bütün olarak yararlanma eğiliminde olmadığı, dolayısıyla programların sağlayacağı faydadan maksimum oranda yararlanamadıklarıdır. O halde, firma, bölge veya sektörler özelinde yaratılan etkinin izlendiği ve değerlendirildiği, ilgili tüm ekonomik aktörlerin katkı ve katılımı ile yürütülecek ve ekonomik faaliyetlerin gelişimine destek olacak, bilgi değer zincirinde birbirini tamamlayan programlardan oluşan daha bütünsel bir ulusal destek sisteminin tasarlanarak hayata geçirilmesi hedeflenmelidir.

Bilindiği üzere, uluslararası piyasadan önemli bir oranda pay alınabilmesinin bir diğer koşulu sahip olunan teknolojik imkanlardır. Rekabetçi ve yenilikçi bir endüstriye sahip olmak her şeyden önce küresel rekabet ortamında yarışabilme potansiyeline sahip, katma değeri

⁸ İ. S. Akçomak ve E. Taymaz, "Assessing the Effectiveness of Incubators : The Case of Turkey", ERC Working Papers in Economics 04/12, Ekim 2004.

yüksek ürün geliştirebilmekle mümkün olmaktadır. Ancak Türkiye'deki mevcut durumu değerlendirdiğimizde, toplum olarak teknolojiyle olan ilişkimizin daha çok teknolojiyi kullanmaya yönelik olduğu görülmektedir. Oysa ekonomik kalkınma ve dünya ticaretinden daha fazla pay alabilmenin temel koşulu teknolojiyi ürettiyor olmaktır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından dünya ekonomilerinin orta ve uzun vadede sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlama yeteneklerini ölçme amacıyla yapılan Büyüme Rekabetçiliği Endeksi çalışmasında Türkiye 104 ülke içerisinde 66. sırada yer almaktadır. Ayrıca bu endeksin hesaplanması sırasında kullanılan alt endekslerden biri olan Teknoloji Endeksinde Türkiye 52. sırada yer almaktadır

Bir ülkenin güçlü bir ekonomiye sahip olması ve toplumsal refahı yakalayabilmesi için, o ülkedeki kuruluşların teknolojik olarak üstün özelliklere sahip, kalite ve fiyatta dünya standartlarında, katma değeri yüksek ürünler üretmesi gerekmektedir. Küresel rekabet artık doğal kaynaklara veya ucuz işçiliğe değil, teknoloji geliştirmeye ve inovasyona dayalı hale gelmiştir.

Bu amaçla, ülkemizde, 1991 yılından itibaren Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve 1995 yılından itibaren TÜBİTAK-TİDEB tarafından özel sektörün gerçekleştirdiği AR-GE projelerine destek sağlanmış, sanayi kuruluşları ve yazılım firmaları, küresel pazarlarda rekabet güçlerini arttırmaya yönelik yenilikçi ürün ve hizmet geliştirme çalışmalarında teşvik edilmiştir.

Bu alanda belirlenen hedef, diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi % 0,7 olan toplam AR-GE harcamalarını 2010 yılına kadar GSMH'nin %2'sine çıkarmak ve AR-GE harcamaları içindeki özel sektör payını %50'ye çıkarmaktır. Bu alanda Ulusal İnovasyon Sistemimizin geliştirilmesi ve özel sektörümüzün de Araştırma, Teknoloji Geliştirme ve İnovasyon faaliyetlerine zaman ve para olarak kaynak ayırması gerekmektedir.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ülkemiz ekonomisinde, üretim kapasitesinin ve çeşitliliğinin artması, dünya ticaretine entegrasyonun büyük ölçüde sağlanması, teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve ihracat artışı son derece önemli bulunmakla birlikte, henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bu manada, istikrarlı büyüme sürecinin devamını teminen, yatırım ortamının iyileştirilmesi, üretim faktörlerinin verimliliğinin artırılması, teknolojik gelişmelerin takibi ve uluslararası piyasaya tam entegrasyonun sağlanması konularında etkili ve sistemli yardım programlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, temel hedefi dünya pazarından daha fazla pay temin etmek olan ülkemizin, yardım programları da dahil ekonomi politikalarının uluslararası mali piyasalar, hammadde fiyatları, sermaye hareketleri, teknolojik gelişmeler ve ticareti düzenleyen anlaşma hükümleri çerçevesinde yeniden yapılandırması ve bu alanda yürütülecek uygulamaların uluslararası ekonomik gelişmeleri veri olarak kabul eden ve ülke ekonomik yapısını buna göre şekillendiren unsurlardan oluşması zorunluluğu mevcuttur. Bu kapsamda, mevcut gelişmelere ancak gecikmeli tepkiler verebilen devlet yardımına yönelik politikaların yöntem, görev alanı ve kullanılacak enstrümanlar yönünden yeniden ele alınması ve uluslararası piyasada talep görebilecek mal ve hizmet üretimini hedef alan, yönlendirme gücüne sahip, selektif ve süreli uygulamalara geçiş imkanı veren, kamuya maliyeti ve sağladığı kamusal fayda yönünden muhasebe edilebilen şeffaf bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Bugün itibarıyla kamuoyunca daha çok özel kesime “kaynak transferi” yöntemi olarak görünen teşviklerin, yeni dünya görüşü çerçevesinde önemli kamusal müdahale aracı haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

Devlet Yardımlarına Yönelik Temel Eksiklikler

• Devlet Yardımı Politikalarındaki Dağınıklık

Ülkemizde devlet yardımlarına yönelik en önemli eksiklik, yardım uygulamalarında ortaya çıkan dağınıklaktır. 10’un üzerinde kurum çoğu zaman birbirlerinden bağımsız bir şekilde yardım uygulamaları yürütmektedir. Ülkemizde mevcut teşvik uygulamaları arasında yaşanan eşgüdüm eksikliği uygulamacı birimlerin fazlalığı ve uygulamalarda göze çarpan yetersiz koordinasyon, kamu kaynaklarının israfına yol açtığı gibi uygulamaları da başarısız kılmaktadır.

• İstatistikî Veri Tabanı Eksiklikleri

Devlet yardımı uygulamalarının başarısında en temel unsur, kullanılan istatistikî veri tabanının güncel ve sağlıklı olmasıdır. Ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimlere göre şekillendirilen yardım programları ancak, bu alandaki istatistikî verilerin doğruluğu ve güncelliği ölçüsünde sağlıklı bir yönlendirme yapabilecektir. Bu şekilde, istatistikî veri tabanı, hem yardım programlarının gerekliliği hem kullanılması gereken teşvik tedbirinin belirlenmesi hem de açısından önem taşımaktadır. Ekonomik ve sosyal yapının sıklıkla değiştiği ülkemizde sağlıklı ve güncel bilgi temin edilemeyişi nedeniyle, genellikle mevzuat düzenlemelerinde **el yordamıyla** hareket edilebilmektedir. Bu nedenle uygulamada ortaya çıkan sorunlar ya da eksiklikler, yoğun çalışma ve zaman gerektiren mevzuat değişiklikleri ile giderilmeye çalışılmakta ve ciddi zaman kayıpları yaşanabilmektedir.

- **Kaynak Yetersizliği**

Yardım uygulamaların etkinliği açısından bir diğer önemli husus ise, kaynak ihtiyacıdır. Bütçe imkanlarının kısıtlılığı, istikrar programı çerçevesinde izlenen mali politikalar ve seçicilik içeren bir sübvansiyon olması dolayısıyla karar alma sürecinde oluşan tereddütler, ayrılması gereken miktarın çok küçük bir kısmının tahsis edilebilmesine yol açmaktadır. Konuyla ilgili bir ciddi sorun ise, kaynağı ayrılmamış destek sistemlerinin uygulamaya alınmasıdır. Kaynağı ayrılmamış olan teşvik uygulamalarının hem yatırımcıları yanlış yönlendireceği hem de devlete olan güveni sarsacağı göz önüne alındığında yardım programlarına ilişkin çalışmalarda öncelikli olarak finansman ihtiyacının tespiti ve karşılanması esas olmalıdır.

- **Teşvik Tedbirlerinin Çeşitliliği**

Devlet yardımlarında kullanılacak teşvik tedbirlerinin çeşitliliğinin artırılması teşvik sisteminin yönlendirme gücünü de artıracaktır. Ekonomik büyüme ve istikrar yanında işsizlik, göç, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi gibi çok geniş bir görev alanına sahip olan devlet yardımlarına yönelik kamu politikalarının sağlıklı işletilebilmesi için görev alanına uygun çeşitlilikte yardım türlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Her ekonomik ve sosyal probleme aynı teşvik tedbirleri ile müdahale edilmesi verimli olmayacaktır. Örneğin, vergi yükleri fazla olmayan ve mali yapıları zayıf olan Küçük Ölçekli İşletmelere yönelik yardım programlarında vergi muafiyet ya da istisnalarına yönelik yardım programları fazla etkili olamayacaktır. Dolayısıyla bu tür çalışmalarda nakdi destekler ile yatırım ve işletme döneminde maliyet tasarrufu sağlayan desteklerin sisteme dahil edilmesi halinde verim sağlanması mümkün olabilecektir.

- **Mevzuatın Ekonomik ve Sosyal Sorunları Tanımlayamaması**

Tüm uygulamaların yasalara tabi olduğu teşviklere yönelik düzenlemeler, ülkemizde yasa değişikliği zor olduğundan sadece belli bir dar çerçevede hareket edebilmektedir. Ekonomik ve sosyal yapıdaki değişikliklerin mevzuata yansımaları, mevzuat düzenlemelerinin vakit alması dolayısıyla gecikmektedir. Bu durum, uygulamalarda verimsizlik ve gecikmeler yaşanmasına sebep olmaktadır.

- **Bürokrasi**

Devlet yardımı uygulamaları ile ilgili idari yapı incelendiğinde, teşviklerin önemli bir kamusal yönlendirme aracı haline dönüştürülmesi ve etkin kullanımından ziyade, kurumlar arası yetki ve sorumluluk alanı çatışması yaşandığı izlenimi doğurmaktadır. Bu şekilde kuruma önemli bir sorumluluk yüklemeyen ama yetki sağlayan politika tespiti, denetim,

gözetim, izleme ve değerlendirme gibi hususlar için yoğun bir mücadele yaşanır iken, mevzuat çalışmaları ve uygulamaya yönelik faaliyetler göz ardı edilmektedir. Konuyla ilgili olarak, **vergisel devlet yardımlarını** inceleyen Uluslararası Finans Kurulu (IFC) Ve Dünya Bankası'nın müşterek bir teşebbüsü olan Yabancı Yatırım Danışmanlık Servisi(FIAS)ın 2001 yılında Yatırımın Önündeki İdari Engeller konulu çalışmasında Vergi İdaresi ve bürokrasi ile ilgili problemler konusunda şu değerlendirme yapılmıştır. "Türkiye'deki vergi sistemi farklı, birbiriyle çakışan mevzuatlara ve talimatlara göre hareket eden pek çok icracı hükümet kuruluşu tarafından yönetilmekte ve bu durum aşırı derecede karmaşık bir vergi idaresine yol açmaktadır"

Bu şekilde, bir çok kademelendirmeler içeren, farklı yaklaşımlara sahip birden çok kurumun görev aldığı devlet yardımı uygulamaları, hem gecikmelere hem de karmaşaya yol açmaktadır.

- **Uygulamanın Merkezi İdare Birimleri Eliyle Yürütülmesi**

Bugün itibarıyla daha çok merkezi idarenin masa başında bazı makro ekonomik değişkenleri kullanmak suretiyle yürüttüğü yardım uygulamalarının mikro bazda etkileri ile uygulamanın amacına uygun işletilip işletilmediğinin tespiti güçtür. Merkezi idarenin denetim ve kontrol imkanları da sınırlıdır. Diğer ülkelerde yerel idareler ve sivil toplum örgütleri sektörel ve bölgesel yardım programlarının hazırlanması ve uygulanmasında son derece etkin ve başarılı olabilmektedirler.

3. ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLERİMİZ VE AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ

3.1 Uluslararası Yükümlülüklerimiz

Ülkemiz ihracata dayalı büyüme ve dışa açılma politikaları çerçevesinde, dış ticareti düzenlemeye yönelik olarak düzenlenen çok taraflı anlaşmaların hemen hemen tümüne iştirak etmiştir. Temelde dünya ticaretinin tüm taraf ülkeler lehine gelişmesi ve uluslararası rekabet ortamının sağlanmasına yönelik olarak yürürlüğe giren söz konusu anlaşmalar çerçevesinde, devlet yardımlarına yönelik ciddi müeyyideler ve önemli yapısal değişiklikler içeren hükümler getirilmiştir. Devlet yardımları ile ilgili uluslararası yükümlülüklerimizi Dünya Ticaret Örgütü(DTÖ) Anlaşmaları, AB müktesebatı ve imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmaları olarak üç başlık altında toplamak mümkün bulunmaktadır.

DTÖ'nün ortaya çıkış sebebi ticareti önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Dolayısıyla, gümrük vergileri, kotalar, tarife dışı engeller gibi ticareti kısıtlayan unsurlar yanında, pazar sapması ve haksız rekabet yaratan tüm yardımların ortadan kaldırılmasıyla oluşacak serbest piyasa sisteminde dünya ticaretinin ve refahın artacağı, dünya ölçeğinde üretim maliyetlerinin ve fiyatların düşeceği öngörülmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde, pazarda sapma yaratan ve rekabet ortamını bozucu tüm kamusal müdahaleler yasaklanmıştır. Bu noktada devlet yardımları konusuna da belirli bir sistematik getirilmiştir.

Devlet yardımları, çok taraflı platformda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması çerçevesinde ele alınmaktadır. Anlaşma, devletin ekonomiye müdahalesinin uluslararası ticareti bozucu etkilerine karşı uluslararası bir gözetim mekanizması kurmaktadır. Anlaşmanın sübvansiyonlara getirdiği disiplinin amacı, sübvansiyonların uluslararası serbest ticaret prensiplerine uyumunun sağlanması ve uluslararası serbest ticarete zararlı etkileri dolayısıyla telafi edici ve koruyucu tedbirlerin alınmasıdır.

Anlaşma “kamu otoritesi ya da kamuya ait bir kuruluş tarafından yapılan fon transferi, tahsil edilmeyen herhangi bir vergi yükümlülüğü, kamu tarafından sağlanan genel alt yapı dışında kalan her türlü mal ve hizmet veya gelir ya da fiyat desteğini bir menfaat yaratmak kaydıyla “sübvansiyon” olarak tanımlamakta ve sübvansiyonları etkilerine göre belirli bir sınıflandırmaya tabi tutarak, yasak (prohibited), dava edilebilir (actionable) ve dava edilemeyen (non-actionable) olmak üzere üçe ayırmaktadır.

Yasak sübvansiyonlar, doğrudan ihracat performansını artırmaya yönelik ve ithal malların kullanımı yerine yerli malların kullanımını teşvik eden sübvansiyonlardır. Yasak sübvansiyonların uygulanması halinde muhatap ülkeler sübvansiyon uygulayan üye ülkeden istişare talep edebilmektedir. İstişarelerden bir sonuç alınmadığı takdirde, ilgili taraf Sübvansiyonlar Komitesine başvurabilmekte, Komite uygulanan sübvansiyonun yasaklanmış sübvansiyon olduğunu tespit etmesi halinde ilgili ülkeye tedbirin kaldırılmasını tavsiye etmektedir. İlgili ülkenin, Komitenin tavsiyesine uymaması durumunda sübvansiyona muhatap ülke veya ülkelere karşı önlem alma yetkisi verilmektedir.

Öte yandan, spesifik olmayan sübvansiyonlar ile araştırma-geliştirme, geri kalmış bölgelerin desteklenmesi ve çevre koruma amaçlı verilen sübvansiyonlar dava edilemeyen sübvansiyonlar olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan, DTÖ Sübvansiyonlar Anlaşması Madde 31’de belirtildiği üzere DTÖ Anlaşması’nın yürürlük tarihinden itibaren beş yıl süreyle uygulamada kalan Madde 8 hükümleri geçerliliğini kaybetmiş ve uygulamanın sürdürülmesine yönelik bir karar alınmadığı için dava edilemeyen sübvansiyonlar dava edilebilir sübvansiyonlara dönüşmüştür.

Karşı önlem alınabilen sübvansiyonlar, yasaklanmış sübvansiyonlar ve karşı önlem alınmayan sübvansiyonların dışında kalan doğrudan veya dolaylı tüm sübvansiyonları kapsamaktadır. Bu tür sübvansiyonlar diğer üyelerin sanayilerine zarar vermişse ya da GATT 1994 çerçevesinde diğer üyelere doğrudan veya dolaylı olarak tahakkuk eden menfaatin, özellikle GATT 1994’ün II. Maddesi çerçevesindeki imtiyaz menfaatlerinin hükümsüz bırakılması veya zarar verilmesi veya diğer üyenin menfaatlerine ciddi zarar verilmesi durumunda karşı tedbir almaya müsaade edilmektedir.

Ülkemizin imzaladığı ikili anlaşmaların (STA) devlet yardımları ile ilgili hükümleri de, doğal olarak DTÖ hükümleri ile uyumludur. Dolayısıyla STA’lar nedeniyle ülkemiz devlet yardımları konusunda ilave bir sorumluluk altına girmemektedir.

Avrupa Birliği’nin devlet yardımları ile ilgili hükümleri de, AB’de DTÖ’ne üye olduğundan DTÖ kurallarına paralel olarak yapılandırılmıştır. Bununla birlikte, AB’nin devlet yardımları ile ilgili hükümleri spesifik olarak incelendiğinde, birlik içinde istikrarın ve rekabet koşullarının korunmasını ve birliğin dünya pazar payının artırılmasını hedefleyen daha korumacı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. AB ekonomisinde önemli yeri olan sektörlere yönelik geliştirilen spesifik yardım kodlamaları ve kapasite sınırlamaları esasen serbest piyasa sisteminin işleyişine uymayan müdahalelerdir. AB’nin dünya pazarında önemli paya sahip olduğu bazı sektörlerde, artan üretim maliyetleri, diğer ülkelerde uygulanan yardımlar ve teknolojik gelişmeler nedeniyle ağır rekabet koşullarına tabi olması bu

düzenlemelerin temel hareket noktasıdır. Bazı sektörlerle yönelik “negatif sübvansiyon” uygulaması ve yeni yatırımlara izin verilmemesi (demir-çelik, balıkçılık vs.), bu sektörlerde farklı koşullara sahip olan ülkemiz açısından sıkıntı yaratabilecek temel noktalardır.

Devlet yardımları ile ilgili AB müktesebatı yaşayan bir sistemdir. AB yukarıda ifade edilmiş olan genel prensiplere uygun olarak sağlanan her devlet yardımı programını değerlendirir. Uygun görülen destekler müktesebatın parçası olarak eklenir. Bu anlamı ile devlet yardımlarına yönelik AB müktesebatının kesin sınırları olan bir anayasa olarak algılanması ve kullanılmasının yanıtıcı olacağı açıktır. AB'nin gelişen ve değişen ihtiyaçlarına göre yeni mekanizma ve programların kabul görmesi olasıdır. Zira, yakın bir geçmişe kadar pazara çok yakın olduğu gerekçesi ile desteklenmesi kabul görmeyen yenilikçi faaliyetlere yönelik Almanya ve İngiltere'nin sunduğu programlar 2005 yılı içerisinde kabul görerek, müktesebata dahil olmuştur.

3.2 Avrupa Birliğinde Devlet Yardımı Kuralları

AB rekabet politikası çerçevesinde “devlet yardımı” Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşma'nın 87(1). maddesinde “...bir üye devlet tarafından veya devlet kaynakları vasıtası ile herhangi bir şekilde yapılan ve belirli teşebbüsleri veya belirli malların üretimini kayıtarak rekabeti bozan veya bozmakla tehdit eden uygulamalar.” olarak tanımlanır ve bu tanım kapsamında yer alan “...her türlü yardımın üye devletler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde ortak pazarın işleyişi ile bağdaşmayacağı” kabul edilir. Bununla birlikte daha sonraki maddelerde bu genel kurala bazı istisnalar getirilmiştir.

Anlaşmanın 87(2). maddesinde ortak pazarla bağdaşır kabul edilen yardım türleri belirtilmektedir:

- a) İlgili ürünlerin menşesine bağlı bir ayırım gözetmeksizin verilmesi koşuluyla bireysel tüketicilere yapılan sosyal nitelikli yardımlar;
- b) Doğal afetler veya olağanüstü olayların neden olduğu zararları telafi etmek için yapılan yardımlar;
- c) Almanya'nın birleşmesinden etkilenen belirli bölgelerin ekonomisine (bölünmenin yarattığı ekonomik zararın giderilmesi için) yönelik gerekli olduğu ölçüde verilen yardımlar,

Anlaşmanın 87(3). maddesinde ortak pazarla bağdaşır sayılabilecek yardım türleri belirtilmektedir:

- a) Yaşam standardının anormal ölçüde düşük olduğu veya ciddi bir istihdam açığının hüküm sürdüğü bölgelerin ekonomik gelişimini desteklemeye yönelik yardımlar;
- b) Avrupa'nın ortak çıkarına olacak önemli bir projenin gerçekleştirilmesinin teşvik edilmesi veya bir üye devlet ekonomisinde ortaya çıkan ciddi bir bozulmanın giderilmesi için yapılan yardımlar;
- c) Ticaret koşullarını ortak çıkarlara zarar verecek ölçüde olumsuz yönde etkilemeyen ve belirli ekonomik bölgeler veya belirli ekonomik faaliyetlerin gelişimini kolaylaştırmak için yapılan yardımlar;
- d) Ticaret koşulları ve rekabeti ortak çıkarlara zarar verecek ölçüde olumsuz yönde etkilememek kaydıyla kültür mirasının ve doğal varlıkların korunmasına yönelik yardımlar,
- e) Komisyonun önerisi üzerine Konseyin alacağı kararla belirlenebilecek diğer yardım türleri.

AB rekabet politikası çerçevesinde devlet yardımlarına ilişkin kurallar, bir taraftan yardımların rekabeti bozarak ya da bozma tehdidi yaratarak ortak pazarın işleyişine engel olacak şekilde ulusal çıkarları korumak amacıyla verilmesini önleyecek düzenlemeleri içerirken, diğer taraftan da yardımları piyasa güçlerinin tek başlarına temin edemeyecekleri belirli sosyal hedefleri gerçekleştirmeye katkı sağlayacak bir ekonomik kalkınma aracı olarak görmektedir. Devlet yardımlarına ilişkin kurallar ortak pazarı hem takip etmek ve düzenlemek hem de teşvik etmek ve geliştirmek üzere tasarlanmıştır. Bu çerçevede, ortak pazar içerisindeki toplumsal ve ekonomik birliğin geliştirilmesine hizmet etmek üzere özellikle aşağıda belirtilen belirli alanlar ortak sosyal hedeflere ulaşılmasına katkı sağlamak ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak üzere aktif olarak teşvik edilmektedir:

- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin geliştirilmesi,
- Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) girişimlerinin desteklenmesi,
- Çevrenin korunması,
- İstihdamın artırılması,
- Eğitimin geliştirilmesi,

- Ortak Pazar içerisindeki toplumsal kaynaşmaya hizmet etmek ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak üzere az gelişmiş bölgelerin desteklenmesi.

Yukarıda belirtilen alanlara yönelik olarak verilen devlet yardımları dört ana başlık altında sınıflandırılabilir:

1. **Yatay Yardımlar:** Belirli endüstriyel sektörlerle yönelik olarak değil, belirli genel ekonomik faaliyetlere ya da hedeflere yönelik olarak önemli bir sosyo-ekonomik yarar sağlamak üzere verilen yardım türüdür. AR-GE, Çevre Koruma, KOBİ, istihdam ve eğitim yardımları bu kapsamda değerlendirilebilir.
2. **Bölgesel Yardımlar:** AT Antlaşmasının 87(3)(a) ve 87(3)(c) maddeleri kapsamında AB'nin bölgesel politikaları ile uyumlu olarak az gelişmiş bölgeler ve yapısal güçlüklerle karşı karşıya olan bölgelerin gelişimine katkı sağlamak üzere verilen yardımlardır.
3. **Özel Kurallara Tâbi Sektörlere Yönelik Yardımlar:** Belirli sektörlerde üretim kapasitesinin artırılmasını engellemeye yönelik daha kısıtlayıcı düzenlemeleri içeren yardım türüdür. Sentetik elyaf, motorlu taşıtlar, gemi inşa, kömür-çelik, ulaştırma gibi sektörler oldukça detaylı düzenlemeleri içeren özel kurallara tabi sektörlerdir.
4. **De-minimis:** Yardım miktarının küçük olduğu durumlarda, verilen yardımın üye devletler arasındaki rekabet ve ticaret üzerinde dikkate değer bir etkisi yoktur. Komisyon, bildirim konusundaki idari yükü azaltmak ve AB için gerçekten önem taşıyan durumlar üzerinde yoğunlaşmak için de-minimis olarak bilinen kuralı getirmiştir. Bu kurala göre, üç yıllık bir süre boyunca her tür program kapsamında yapılan tüm yardımların kümülatif tutarının 100,000 Euro'yu geçmemesi durumunda üye devlet tarafından Komisyona ön bildirim yapma zorunluluğu bulunmamaktadır.

3.3 Türkiye'nin Avrupa Birliği Devlet Yardımları Müktesebatına Uyum Yükümlülüğü

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin temelini 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması oluşturmakta ve Anlaşma ile taraflar arasında bir Ortaklık tesis edilmektedir. Anlaşmanın üç temel aşamasını oluşturan hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olarak adlandırılan bölümlerinden "Geçiş dönemi"ne ilişkin hususları düzenlemek amacıyla da bir Katma Protokol düzenlenmiştir. Devlet yardımları ile ilgili ilk ifadelere ise bu belgede

rastlamaktayız. Katma Protokolün Ekonomi Politikalarının Yaklaştırılması başlıklı üçüncü kısmında 43. maddesinin 1. fıkrasında;

Ortaklık Konseyi tarafından onaylanmak üzere Türkiye'nin, Protokolün yürürlüğe girişinden (1 Ocak 1973) itibaren 6 yıllık bir süre içerisinde Topluluğu kuran Anlaşmanın 85, 86, 90 (yeni şekli ile 81, 82, 86) ve 92. (yeni şekli ile 87.) maddelerinde belirtilen rekabet ve devlet yardımlarına ilişkin uygulama şartlarını ve usullerini tespit etmesi öngörülmüştür.

43. maddenin ikinci fıkrasında ise, geçiş döneminde Türkiye'nin Topluluğu kuran Anlaşmanın 92. (yeni şekli ile 87.) maddesinin 3(a) fıkrasında belirtilen “yaşam standardının anormal ölçüde düşük olduğu veya ciddi bir istihdam açığının hüküm sürdüğü bölgeler” kapsamında sayılması öngörülmüştür. Bu çerçevede, Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının kolaylaştırılmasına yönelik yardımlar, Toplulukla Türkiye arasında alışveriş şartlarını akit tarafların ortak çıkarına aykırı düşecek ölçüde değiştirmedikçe, ortaklığın iyi işlemesi ile bağdaşır kabul edilmiştir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir Gümrük Birliği tesis eden 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 32-43. maddelerinde ise Türkiye'nin rekabet ve devlet yardımları alanında mevzuatını Toplulukta geçerli çerçeve ve ilke kararları ile uyumlu hale getirmesini öngören ifadeler yer verilmektedir. Bu kapsamda, 34. Madde ile devlet kaynakları aracılığıyla sağlanan ve belirli girişimlerin veya belirli ürünlerin kayırılması suretiyle rekabeti aksatan veya aksatma tehlikesi yaratan her türlü yardımın Topluluk ile Türkiye arasındaki ticareti etkilediği ölçüde Gümrük Birliğinin iyi işleyişiyle bağdaşmayacağı kabul edilmiştir. Ayrıca, 39. Madde ile Türkiye'nin tekstil ve giyim sektörüne verilen tüm yardımlarını, 1/95 sayılı OKK'nın yürürlüğe girmesinden önce, tekstil ve giyim sektörüne verilenler dışında kalan diğer tüm yardımlarını ise OKK'nın yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içerisinde AT Antlaşmasınının 87. ve 88. maddelerine tabi olan Topluluk çerçeve ve ilke kararlarına uyumlu hale getirmesi öngörülmektedir.

Diğer taraftan, 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye'nin tam üyeliğe adaylık statüsü kazanması ile birlikte, malların serbest dolaşımına ilişkin hususları düzenleyen 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile öngörülen mevzuat uyumu yaklaşımı, yerini çok daha geniş bir alanda mevzuat uyumlaştırması manasına gelen AB Müktesebatının Türkiye tarafından üstlenilmesi anlayışına terk etmiştir.

Helsinki zirvesinden sonra Türkiye ve AB ilişkileri 8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı ile kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi ile ivme kazanmıştır. Söz konusu belge ile kısa vadede devlet yardımları konusunda “şeffaflığın sağlanması ve devlet yardımlarının düzenli olarak izlenmesine temel oluşturmak üzere devlet yardımlarının kontrolüne imkan sağlayacak

mevzuatın uyumlaştırılması”, orta vadede ise “devlet yardımları hususunda bölgesel yardım programları da dahil olmak üzere AB müktesebatına uyumun tamamlanması” öngörülmektedir.

Gümrük Birliği Anlaşması ile Katılım Ortaklığı Belgesindeki yükümlülüklerimizin çerçevesi 24.03.2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 19.03.2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Ulusal Programda belirlenmiştir. Programda devlet yardımları ile ilgili olarak Türkiye’nin bir yandan uyguladığı yardımları AB kurallarına uygun hale getirirken, öte yandan Komisyonun “izleme ve bilgilendirme” (monitoring and notification) ihtiyacını karşılayabilecek şekilde yeniden organize olması gerektiği ifade edilmektedir.

Diğer taraftan, Programın Türk mevzuatında yapılması gereken değişiklikler ve yeniliklere ilişkin bölümünde ise “mevcut durum itibari ile uygulanan teşvik mevzuatının uluslararası anlaşmalarda ve AB mevzuatında yer alan rekabet ve devlet yardımları kıstaslarına genel olarak aykırı olmadığı düşünülmeyle birlikte, uygulamaların ve sistemin tümünün AB’nin NUTS (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması) esasına dayalı bölgesel mevzuatı zeminine oturtulmasının zorunlu olduğu, ve bu sistemin yerleştirilmesinin sadece devlet yardımları uygulamaları için değil, ileride Topluluk bütçesinden alınacak fonlar için de gerekli olduğu” belirtilmektedir.

AB mevzuatına uyumu sağlamaya yönelik olarak bölgesel planlamada NUTS kriterlerini esas alan bir devlet yardımları sisteminin oluşturulmasına yönelik “Türkiye için NUTS sisteminin belirlenmesi” çalışmaları, Devlet Planlama Teşkilatı ile Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından müştereken yürütülmekte olup, “Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması” 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olarak 22 Eylül 2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Belirlenen istatistiki bölge birimleri bazında toplanacak verilere göre “bölgesel gelişmişlik haritalarının” hazırlanmasını müteakiben, bu haritalar AB ile uyumlu bölgesel yardım programlarının hazırlanmasında esas alınabilecektir.

8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı ile kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile Ülkemizin katılım öncesi süreçte yerine getirmesi öngörülen uyum yükümlülükleri, 14.04.2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi ile revize edilmektedir. KOB’nin Rekabet Başlığı altında “devlet yardımlarına ilişkin müktesebata uyum sağlanması ve AT kriterlerini esas alan etkin bir devlet yardımları kontrolünün sağlanması amacıyla bir ulusal devlet yardımları izleme otoritesinin kurulması” kısa vadede yerine getirilmesi öngörülen bir husus olarak belirlenmektedir.

Ülkemizin AB'ne karşı yukarıda belirtilen yükümlülükleri doğrultusunda AB'de geçerli olan devlet yardımı çerçeve ve ilke kararlarına uyum sağlaması hüküm altına alınmış olmakla birlikte, müzakereler esnasında bölgesel yardımlar ve çevre korumaya yönelik yardımlar gibi ihtiyaç duyulan alanlarda ülkemize bir geçiş süreci tanınmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Diğer taraftan, Ülkemiz ile Avrupa Birliği (AB) arasında çelik ürünleri ticareti 1 Ağustos 1996 tarihinde yürürlüğe giren "Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) - Türkiye AKÇT Ürünleri Serbest Ticaret Anlaşması" ile düzenlenmektedir.

Anlaşmanın 7. maddesi ile demir-çelik sektöründe verilecek her türlü devlet yardımı, AB'nde yürürlükte olan demir-çelik yardım kodunda öngörülenler (KOBİ, Ar-Ge, Standart Üstü Çevre, İstihdam ve Eğitim Yardımları) hariç, AB ile Türkiye arasındaki ticareti etkilediği ölçüde Anlaşmanın düzgün işleyişiyle uyumsuz kabul edilmektedir.

Diğer taraftan, Anlaşmanın 8. maddesiyle ise Türkiye'ye Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl süreyle, Anlaşmanın kapsamına giren ürünlerde yeniden yapılanmayı veya ürün dönüştürmeyi sağlayacak proje bazında devlet yardımlarını uygulama imkanı tanınmıştır. Buna göre, verilecek devlet yardımlarının; bir yeniden yapılandırma planı çerçevesinde verilmek kaydı ile Türkiye'de sıcak haddelenmiş ürünlerde kapasite artışına yol açmaması; firmaların verimliliğini artırarak normal piyasa koşullarında yaşayabilirliklerini sağlamaya yönelik olması, miktar ve yoğunluk olarak amacı dışına çıkmaması gerekmektedir.

Anlaşmanın 8. maddesi ile çelik sektörüne yukarıda belirtilen koşullar çerçevesinde devlet yardımı verebilme hususunda ülkemize tanınan 5 yıllık istisnai süre 31 Temmuz 2001 tarihi itibarıyla sona ermiştir. Sektörün yeniden yapılandırılması konusundaki yatırımlar henüz tamamlanamadığından, bir Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı (UYYP) ile birlikte devlet yardımından yararlanmak isteyen firmaların Bireysel İş Planları (BİP) hazırlanarak söz konusu süre uzatılacaktır. Bundan sonraki dönemde AB'nde yürürlükte olan demir-çelik yardım kodunda öngörülenler hariç olmak üzere UYYP'nda belirtilmeyen ve ilgili firmanın Bireysel İş Planında yer almayan bir devlet yardımından yararlanılamayacaktır.

Bu kapsamda, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının katılımı ile yürütülen sektörün yeniden yapılandırılmasını sağlayacak UYYP'nın hazırlanması çalışmaları sürdürülmektedir.

3.4 Türkiye'deki Devlet Yardımlarının AB'ye Uyumu Kapsamında Yapılması Gerekenler

Türkiye'de devlet yardımları uygulamalarında etkin mekanizmaların oluşturularak gerek AB rekabet ve devlet yardımları kuralları ile uyumlaştırılması gerekse taraf olunan diğer uluslararası anlaşmalarda öngörülen uyum yükümlülüklerinin yerine getirilmesi aşamasında eksiklik olarak değerlendirilebilecek bir kaç temel husus bulunmaktadır.

Avrupa Birliğini kuran Roma Anlaşmasının 87(1). maddesi kapsamında devlet yardımı tanımı içerisinde kalan uygulamaları ülkemizde değişik kanunlar ve mevzuata bağlı olarak yürütmekle görevli çok sayıda kurum /kuruluş bulunmakta ve bu kurum/kuruluşlar arasında yeterli seviyede koordinasyon sağlanamamaktadır. Bu durum çoğu kez uygulanan devlet yardımlarının birbirlerini tamamlayıcı olmaları yerine birbirinin tekrarı olmaları sonucunu doğurmaktadır.

Üst ölçekte bir devlet yardımları politikasının belirlenememesi sonucunda aynı amaca yönelik birden fazla programın uygulanmasına yol açan bu durum bir program rekabeti ve enflasyonu yarattığı gibi bazı alanlarda da ihtiyaç duyulan program eksikliğine yol açabilmekte ve bir kamu harcaması niteliğindeki devlet yardımlarının kamuya maliyetini artırdığı gibi etkinliğini de azaltmaktadır.

Türkiye'de uygulanmakta olan devlet yardımları programlarının hazırlanmasında bir diğer eksiklik de yardım programları hazırlanma aşamasında temel unsurlar olarak ele alınması gereken; programın fayda-maliyet analizinin yapılması, kamuya maliyetinin bilinmesi ve program sonucunda elde edilecek sosyal ve mali faydanın önceden ortaya konulması hususlarında görülmektedir. Ölçülebilirlik olarak da tarif edebileceğimiz “kamuya maliyet perspektifi”nin devlet yardımlarının belirlenmesinde ana unsur olarak yerini alması AB rekabet ve devlet yardımları politikalarına uyum açısından en önemli adımlardan biri olarak da nitelenebilir.

Bilindiği üzere, AB'de devlet yardımlarına ilişkin kurallar giderek artan bir şekilde karşılaştırılabilir analiz yöntemleri kullanılarak oluşturulmakta, şeffaflığın temin edilmesinin yanı sıra, üye devletler tarafından işletmelere sağlanan yardımların rekabet üzerindeki etkisi en aza indirgenmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de de benzer bir yaklaşımla devlet yardımı programlarının “ölçülebilirlik” esasına göre hazırlanması, söz konusu politika ve kurallara uyumu sağlamak için zorunlu olarak atılması gereken bir adımdır.

AB devlet yardımı kuralları içerisinde karşılaştırma analizi veya ölçülebilirlik kavramının temellerinden birini “yardımın kümülasyonu (cumulation of aid) veya yardımların toplamı” oluşturmaktadır. AB rekabet ve devlet yardımları kuralları içerisinde yer verildiği

şekliyle bu kavramı, bir işletmeye bir faaliyet konusu için birden fazla idare tarafından sağlanan fon veya yardım niteliğindeki uygulamaların toplamı olarak tarif etmek mümkündür. Örnek vermek gerekirse, bir işletmenin yapacağı bir yatırım için Topluluk Fonları, ulusal kaynaklar ve mahalli idare tarafından sağlanan destek unsurlarının toplamına “yardımın kümülasyonu” denilmektedir.

Türkiye’de devlet yardımları uygulamalarını yürütmekle görevli çok sayıda kurum/kuruluşun bulunuyor olması, kamu kaynaklarının tahsisinde etkinliğin tespitini mümkün kılmamasının yanı sıra, AB rekabet ve devlet yardımı kurallarına uyum açısından “yardımın kümülasyonunun” belirlenmesini de oldukça zorlaştırmaktadır. Bu husus öncelikli olarak ele alınıp çözümlenmeden AB ye uyum da gerçekleşemeyecektir. Nitekim, 8 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın devlet yardımları ile ilgili maddeleri çerçevesinde uygulamacı kurumlar büyük ölçüde uyumla ilgili mevzuat değişiklikleri yapmış olmalarına karşın, bu çalışmalar “yardımın kümülasyonu” kavramından bağımsız yürütüldüğü için devlet yardımları alanında AB’ye uyum konusu tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir.

Diğer taraftan, Katılım Ortaklığı Belgesi, Ulusal Program ve İlerleme Raporu gibi belgelerde Türkiye’de devlet yardımlarının izlenmesine ilişkin bir kurumsal yapılanmanın gerekliliğine işaret edilmektedir. Söz konusu idari yapının çalışma usul ve esaslarının temelini de, Türkiye’de uygulanmakta olan ve devlet yardımı kapsamına giren tüm uygulamaların AB rekabet ve devlet yardımı kuralları ile karşılaştırmalı analizini yapmak ve bu kurallara uygunluğunu değerlendirmek ve uygulama sonuçları hakkında AB’ye rapor sunmak oluşturacaktır.

Bu konuda yapılacak etkin bir değerlendirme ve raporlama, ancak kaliteli ve karşılaştırmalı analize imkan sağlayan bir veri tabanı ile mümkün olabilecektir. Bu aşamada, devlet yardımları uygulamalarını yürütmekle görevli kurum/kuruluşlara da önemli bir görev düşmekte olup, veri hazırlama ve işleme sistemlerini bu faaliyetleri yürütmeye uygun bir şekilde ve birbirleriyle benzer veya aynı formatta yeniden yapılandırmaları gerekmektedir. Aksi durumda değişik içeriklerdeki verilerin değerlendirilmesi mümkün olamayacaktır. Bu nedenle, veri işleme ve değerlendirme konusundaki anlayış değişikliğinin, söz konusu izleme idaresinin kurumsal yapısının oluşturulması sonrasında iletişim ve eşgüdüm içerisinde yapılması, bu konuda etkinliğin artırılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’deki devlet yardımları politikalarının AB’ye uyumu konusunda buraya kadar ifade edilen hususlar daha ziyade devlet yardımları politikası, politikaların etkinliği, kurumlar arası koordinasyon konuları üzerinde yapılması gerekenler olarak ortaya konmuştur.

Uyum konusunda bir diğer önemli husus ise AB rekabet ve devlet yardımları politikaları karşısında yatırımlarda devlet yardımları konusundaki mevcut programlarda yapılacak mevzuat değişiklikleridir.

Halen uygulanmakta olan yatırımlara yönelik destek programları incelendiğinde, temelde bölgesel gelişmişlik farklarını ve istihdamı esas alan bir mekanizmanın uygulanmasına karşılık, destek unsurlarının yatırıma sağladığı net fayda açısından, genel nitelikli vergi istisnası sayılabilecek destek unsurlarından oluştuğu dikkat çekmektedir.

Vergisel temele dayanan ve vazgeçilen kaynağın net olarak tespitinin zor olduğu bu yöntem ile Türkiye’de işletmelere AB rekabet ve devlet yardımları politikasını oluşturan çerçeve ve ilke kararlarında öngörülen üst sınırlarla belirlenen yardım yoğunluğunda destek sağlanıp sağlanmadığı bilinmemektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından birlikte yürütülmekte olan NUTS II seviyesinde Türkiye’nin gelişmişlik haritasının hazırlanması çalışmaları sürdürülmektedir.

Ancak, mevcut veriler ışığında il bazında kişi başına gayri safi yurt içi hasıla sıralaması yapıldığında Türkiye’deki pek çok ilin 87(3)(a) maddesi kapsamında yardım verilebilir bölge kapsamına girebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ve orta boy işletme niteliği arz ettiği dikkate alındığında, bölgesel yardım tavanı küçük ve orta boy işletmelere sağlanacak ilave yardım yoğunluğu ile birleştirildiğinde, izin verilebilir yardım yoğunluğunun ilgili çerçeve ve ilke kararları kapsamında daha yukarı taşınabileceği dikkate alınarak, devlet yardımları alanında uyum konusunun bu perspektifte ele alınmasında yarar görülmektedir.

Her ne kadar yukarıda belirtildiği gibi bölgesel yardım ve işletme ölçeği kapsamında yüksek yardım yoğunlukları sağlama imkanı olsa da, yardımın kümülasyonunun yanı sıra, “özel kurallara tabi sektörler” gibi sınırlayıcı temel etkenlerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu işlevin yerine getirilmesine ilişkin değerlendirme ve gözetim faaliyeti kurulması öngörülen “izleme idaresi” tarafından yerine getirilebilecektir.

Özetlemek gerekirse;

- Türkiye’de devlet yardımları alanında AB’ye uyum için bir mevzuat uyumu yapılmış ancak bu çalışmalar “ölçülebilirlik” ve “yardımın kümülasyonu” yaklaşımlarını içermediği için tamamlanmış değildir.
- Türkiye’de devlet yardımları alanında uyumun temini için NUTS II seviyesinde bölgesel gelişmişlik haritasının öncelikle tamamlanarak program uygulamalarında esas alınması gereklidir.

- Devlet yardımları alanında birden fazla uygulamacı kurum/kuruluş bulunması nedeniyle üst ölçekte koordine edilerek politika belirleme gerekli ve yararlı görülmektedir.
- Devlet yardımları alanında uygulamacı kurum/kuruluşların karşılaştırma ve analize elverişli bir veri tabanı oluşturması zorunludur.
- Kurum/kuruluşların uygulayacakları devlet yardımı programlarının fayda-maliyet analizini yaparak rekabet üzerindeki etkilerini minimum hale getirecek şekilde düzenleme yapmaları gerekmektedir.
- Türkiye’de uygulanan devlet yardımlarını AB’ye uyum açısından izlemek ve AB’ye bildirimde bulunmak üzere bir devlet yardımları izleme biriminin kurulması gerekmektedir.

4. GELECEĞE YÖNELİK STRATEJİ

4.1 Vizyon

Devlet Yardımlarının vizyonu “ülke ekonomisinin uluslararası alanda rekabet gücünü artırmak, bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıkları gidermek ve ülke kaynaklarını katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan alanlara yönlendirmek”tir.

4.2 Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar

Özel İhtisas Komisyonu, Vizyona dönük temel amaç ve politikaları aşağıdaki gibi belirlemiştir :

1. Genel Nitelikli Uygulamalar ile Devlet Yardımlarının Ayrılması
2. Teşvik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması,
3. Kamusal Açıdan Fayda- Maliyet Analizi Yapılabilmesinin Temini,
4. Uluslararası Anlaşmalara Uyum Sağlanması
5. Uygulamaların Birleştirilmesi, Uyumlaştırılması,
6. Sisteme Merkezi İdare Dışı Birimlerin Dahil Edilmesi,
7. Şeffaflık
8. Yardım uygulamaları için gerekli istatistiki altyapının kurulması
9. Devlet yardımlarını Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü arttıracak faaliyet alanlarında yoğunlaştırmak, bu özelliğini kaybetmiş olanları uygulamadan kaldırmak,
10. Devlet yardımlarının verilmesinde çarpan etkisi yapacak mekanizmalar geliştirmek,
11. Devlet yardımlarında ülke içindeki katma değeri kalıcı ve sürdürülebilir olarak arttıracak başta teknoloji geliştirme ve yenilikçilik faaliyetlerine yoğunlaşmak.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlıklı bir devlet yardımları politikasının temelini, ülkemizin rekabet gücü ve refahının artırılması ve sürekliliğinin sağlanması; ulusal önceliklerimiz doğrultusunda, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden yararlanarak, araştırma-geliştirme faaliyetleri ile yenilikçiliğe yönelen sanayileşmenin (sınai ve hizmet üretiminin) özendirilmesi oluşturmaktadır.

Etkin bir devlet yardımları sistemi ancak arz ve talep arasında makul bir denge sağlanması ile mümkündür. Bu anlamda, arzı belirleyecek olan kamu ve talebi oluşturacak özel sektörün ortak bir payda altında mutabakat sağlaması işlevsel ve etkin mekanizmaların gelişmesinde önemli bir unsur olacaktır. Bu sebeple, devlet yardımlarına yönelik ihtiyacın belirlenmesi sürecinde tüm paydaşların katkı ve katılımını sağlayacak mekanizmaların da kullanılması esas olmalıdır.

Devlet yardımlarının etkinliğinin artırılması ile ilgili iki temel çalışma alanı mevcuttur. Buna göre, yatırım ortamının iyileştirilmesi, altyapı sorunlarının çözümü ve ülkedeki istikrarsızlıkların ekonomik faaliyetler üzerinde yarattığı tahribatı gidermeye yönelik uygulanan genel nitelikli desteklerin teşvik sisteminden çıkartılması ve yeniden düzenlenmesi çalışma alanlarından biridir. Bu kapsamda, mal ve hizmet üretimine yönelik uygun alanların belirlenmesi ve bu alanların altyapı sorunlarının giderilmesi gibi sanayi altyapısının oluşturulması konuları yanında, kamusal açıdan önem arz eden bazı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesini hedefleyen genel nitelikli düzenlemelerin ilgili mevzuatında yer alması gerekmektedir.

Ekonomik istikrarsızlıkların yaşandığı dönemlerde, getirisi uzun vadeye dayanan ve olumlu ekonomik beklentilere göre hayata geçen yatırım projelerinin riski ve maliyetleri yükselmektedir. Bu durum, ekonomik ve sosyal hedefleri açısından yatırım yapma durumunda olan ülkemizde, sektör ya da bölge ayrımı yapmaksızın tüm yatırımları etkileyen istikrarsızlıklara karşı genel nitelikli bazı düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu uygulamalar ekonomik istikrar kalıcı olarak yerleşene kadar sürdürülmelidir. Seçicilik taşımayan bu uygulamalar devlet yardımı programları içinde de yer almamalıdır. Yatırım indiriminin tüm yatırımlara yönelik uygulanması, sabit kıymet KDV'sinin düşük tutulması, orta ve uzun vadeli kredilerin her türlü vergi ve harçlardan istisna edilmesi, sosyal güvenlik kesintilerinin düşürülmesi v.b uygulamalar mevcut ekonomik ortam göz önüne alınmak suretiyle para ve maliye politikaları çerçevesinde düzenlenmelidir.

İstikrarsızlıkların ekonomik faaliyetleri nasıl etkilediğini göstermesi bakımından bir danışmanlık şirketinin devlet yardımlarına yönelik yürüttüğü bir çalışmaya bakıldığında; İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) işlem gören ve devlet yardımlarından yararlanan şirketler üzerinde yapılan söz konusu çalışmada, 1993-2001 döneminde yatırım faaliyetinde bulunan işletmelerin sermaye verimliliklerinin diğerlerine nazaran daha düşük çıktığı tespit edilmiştir. Bu husus, ekonomik istikrarsızlıkların sıklıkla yaşandığı bu dönemde yatırımlara verilen yardımların işletmelerin istikrarsızlıklar dolayısıyla uğradığı ilave maliyeti karşılamadığı anlamındadır. Yine istikrarsızlıkların yaşandığı dönemlerde kurum kazançlarının ağırlıklı olarak faaliyet dışı gelirlerden oluştuğu da gözlemlenmiş bulgulardır.

Ekonomik ve sosyal istikrarsızlıkların yatırımlar üzerinde yarattığı ilave maliyetlerin giderilmesinde kullanılan en önemli enstrüman “yatırım indirimi”dir. Yatırım indirimi esasen, ülke içinde yaratılan tasarrufların mali piyasalarda değerlendirilmesi yerine sabit yatırım projelerine yönelmesini sağlayabilecek önemli bir argümandır. Ciddi ekonomik ve sosyal hedefleri olan ülkemiz açısından sabit yatırım harcamalarının artırılması zorunluluğu gözönüne alındığında, kamunun yatırım projeleri lehine tercih kullanması sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Bu manada yatırım indiriminin kaldırılıp, Gelir ve Kurumlar vergisinde indirim yapılması kamunun, kaynaklarını mali piyasalarda değerlendiren işletmeler ile yatırım yapanlar arasında ayırım gözetmemesi anlamındadır. Böylesi bir düzenlemenin, yurt içi ve dışı tasarrufların ülkemizin ekonomik ve sosyal sorunlarının kalıcı olarak çözülebilmesinde temel araç niteliğinde olan ve riski yüksek getirisi de göreceli olarak düşük olan yatırım projeleri yerine mali piyasalara kaymasına yol açması muhtemeldir. Bu şekilde vergi indirimleri sağlanması sebebiyle ortaya çıkan vergi kaybının sağlayacağı avantajlar da sınırlı kalacaktır.

İstikrarın sağlanması ve yatırım ortamının iyileştirilmesini hedefleyen makro hedefli uygulamaları desteklemek üzere ülkedeki ekonomik ve sosyal sorunların giderilmesine yönelik spesifik hedefleri olan modern devlet yardımı uygulamalarına da ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yardım programlarının yukarıda açıklanan genel nitelikli düzenlemelerde bulunmayan üç ana özelliği bulunmaktadır. Bunlar;

- Piyasa mekanizması dışı kaynak tahsisi, (kamusal destek)
- Belirli bir ekonomik ve sosyal hedefe yönelik olması, (seçicilik)
- Piyasa mekanizmasında yaratılan tahribatın üzerinde bir dışsal getiridir. (ölçülebilir olması)

Buna göre piyasa mekanizması dışında bir kaynak tahsisi içerdiğinden devlet yardımları rekabeti bozar. Yardım uygulamalarının piyasa mekanizmasında yarattığı tahribat, gelir dağılımı dengesizliklerinin giderilmesi, işsizlik, göç ve bölgesel farklılıkların azaltılması gibi sosyal önceliklerde sağlanan faydalar ile karşılaştırılır. Kısaca devlet yardımı ya da teşvikler uygulamaların ekonomik ve sosyal yapıda yarattığı dışsal getiriler ile ilgilenir. Buna göre ekonomik ve sosyal açıdan özel önem taşıyan spesifik yatırım konuları (Ar-ge ve Çevre projeleri ile KOBİ'lere ve Bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesine yönelik uygulamaların desteklenmesi) ile sektör ya da bölge bazında yaşanan ve ciddi ekonomik ve sosyal sorunlar yaratabilecek olumsuzlukların giderilebilmesinin temini amacıyla daha yoğun ve gerçekçi teşvik enstrümanlarının kullanılması gerekmektedir.

Çerçeve Kanun

Günümüzde uygulanan devlet yardımları, bir çok yasa, Karar, Tebliğ ve Genelgeler eliyle yürütülmektedir. Esasen yardım uygulamalarındaki kurumsal dağınıklığın temel sebebi, devlet yardımlarının yasal zeminindeki dağınıklığıdır. Vergi Kanunları, Bölgesel Kalkınma hedefli Kanunlar ile dönem dönem gündeme gelen ekonomik ve sosyal amaçlar taşıyan yasalar yanında, hemen her kurumun teşkilat yasasında da devlet yardımlarına ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Bu nedenle; öncelikle devlet yardımının tarifini yapan, hangi alanlarda yardım verilebileceğini, yardım taban ve tavanını belirleyen ve ilgili kurumların politika belirleme, uygulama, denetim, uluslar arası ilişkiler ve izleme ve değerlendirme alanında görev tanımlarını içeren bir çerçeve yasa gereksinimi bulunmaktadır.

Söz konusu çerçeve yasada,

1. **Uygulama Alanları ve Bunlara Yönelik Temel Kriterler:** Devlet Yardımlarının hangi alanları kapsayacağı Uluslararası anlaşmalar, diğer ülke uygulamaları ve ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısına göre belirlenmelidir. Belli başlı uygulama alanları; Bölgesel Yardım, KOBİ, Çevre Koruma, Ar-Ge projeleri ile Olağan Dışı Sorunlara Yönelik Yardımlardır. Bu yardım alanlarının koşullar çerçevesinde artırılması mümkündür. Bunun yanında, yardım taban ve tavan miktarları da her bir yardım alanı için ayrı ayrı belirlenmelidir.

2. **Teşvik Tedbirleri:** Yardım programlarında kullanılacak teşvik enstrümanlarının genel tarifi ile uygulama kriterlerine de yer verilmelidir. Yardım uygulamalarının etkinliğinin artırılmasında teşvik tedbirlerinin çeşitliliğinin artırılması temel argümanlardan biridir. Uygulama birimi, teşvik tedbirlerinden desteklemeyi düşündüğü yardım alanına uygun olan birini ya da birkaçını seçmek suretiyle kullanabilme yetkisine sahip olmalıdır.

3. **Uluslararası İlişkiler:** Devlet Yardımları alanında yürütülen tüm faaliyetler(DTÖ, AB, STA v.b) soruşturmalar, bildirimler ve yardım programlarının tanıtımı ve bilgilendirme çalışmaları ile ilgili yetki ve sorumluluk ile ilgili hükümler bu bölümde yer almalıdır.

4. **Diğer Ülke Uygulamalarına karşı önlem:** Diğer ülkelerin uygulamalarının takibi, değerlendirilmesi ile ülkemize yönelik haksız rekabet yaratan ya da yaratma ihtimali bulunan hususların tespiti ile gerekli önlemlerin alınmasına ilişkin düzenleme de bu bölümde yer almalıdır. (telafi edici önlemler v.b)

Devlet Yardımları Politikasının Tek Elden Belirlenmesi

Devlet yardımlarına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri olan, hedeflere ulaşabilmede kullanılacak enstrümanlara ve kaynağa sahip bir “devlet yardımları politika”sının oluşturulması için gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bir kurumun tespiti ya da kurulması gerekmektedir. Bu kurumun;

- Ülke menfaatleri ve uluslararası yükümlülüklerimiz çerçevesinde devlet yardımları ile ilgili politikaları belirleyen,
- Devlet yardımı politikasını belirlerken ilgili sektör politikaları (Ar-Ge, KOBİ, Çevre gibi) ile uyumu sağlayan,
- İlgili Kurum/Kuruluşlarla birlikte mevzuatı ve uygulama kriterlerini içeren hukuki düzenlemeleri hazırlayan,
- Yardım uygulamalarının fayda-maliyet analizini yapabilen,
- Uygulamaları izleyerek değerlendiren ve bu sonuçları ileriye yönelik politika belirlemelerinde kullanan,
- Ve sonuçta yardım politikaları ve uygulamalarını uluslararası arenada savunabilen ve oyunu kurallarına göre oynayabilecek kapasitede olması gerekmektedir.

Devlet Yardımlarından sorumlu olan kurum, hem politika oluşturulması hem de mevzuat çalışmalarında, ilgili merkezi idare birimleri yanında uygulamacı kurumlar, sivil toplum örgütleri ile yerel idarelerin görüşlerini almalıdır. Bu şekilde uygulamacı kurumlar hem politika hem de mevzuat çalışmalarının içinde olacak hem de bu alanda geliştirilen devlet politikasından haberdar olacaktır. Bu sistem içerisinde kendi görev ve sorumluluğunu da bilecektir.

Koordinasyon

Ülkemizde devlet yardımlarına yönelik en önemli eksikliklerden biri de yardım uygulamalarında ortaya çıkan dağınıklığıdır. 10'un üzerinde kurum çoğu zaman birbirlerinden

bağımsız bir şekilde yardım uygulamaları yürütmektedir. Ülkemizde mevcut teşvik uygulamaları arasında yaşanan eşgüdüm eksikliği uygulamacı birimlerin fazlalığı ve uygulamalarda göze çarpan yetersiz koordinasyon, kamu kaynaklarının israfına yol açtığı gibi uygulamaları da başarısız kılmaktadır. Tüm uygulamacı kurumların uygulamalarda tabi olacakları bir “Teşvik Politikası” tesisi ile yardım uygulamalarının izlenecek politika yönünden tek bir elde toplanması ve sistemin ekonomi politikaları ile uyumlu bir şekilde sürdürülmesinden sorumlu bir kurum oluşturulmalıdır.

Bu kapsamda, Bölgesel Yardım, KOBİ, Ar-Ge, Çevre gibi tüm yardım alanlarına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda belirlenmiş bir yardım politikası olmalıdır. Buna göre yatırım öncesi, yatırım ve işletme dönemlerinde uygulanacak yardım programları da belli bir sistem çerçevesinde görev verilen icracı kurumlar tarafından yürütmelidir. Bu şekilde değişik birimlerce yürütülen uygulamalar, birbirini tamamlayan bir niteliğe kavuşabileceği gibi yardım uygulamalarında ve kaynak kullanımında etkinlik sağlanabilecektir.

Devlet yardımı uygulamaları dönemsel olarak ele alındığında, yatırım öncesi dönem, yatırım dönemi ve işletme dönemi destekleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Yardım uygulamalarının bu şekilde bir sınıflamaya tabi tutulması, destek sistemlerinin bağımsız ve kopuk olması anlamı taşımamaktadır. Aksine, işletmelerin yatırım kararı alması, fizibilite çalışmaları ve şirket yapılanması ile ilgili yatırım öncesi dönem çalışmaları sırasında yapılan yönlendirmeler esasen yatırım teşviklerinin temel hareket noktası olmalıdır. Yine yatırım dönemi tercihleri de işletme dönemi desteklerinin temel unsurları olmalıdır. Ülkemizde yardım uygulamalarında görev alan her kurum kendi teşkilat yasası çerçevesinde yatırım öncesi, yatırım ve işletme dönemlerinden biri ya da birkaçını kapsayan uygulamalar yürütebilmektedir. Bu uygulamalarda bir bağlantı ya da koordinasyon olmadığı için bazı dönemlerde, kamunun yatırım yapmayı özendirmediği bir alanda, sağlanan işletme dönemi destekleri ile ithalatın özendirilmesi söz konusu olabilmektedir.

YATIRIM ÖNCESİ DÖNEM	YATIRIM DÖNEMİ	İŞLETME DÖNEMİ
Uygulamacı Kurum	Uygulamacı Kurum	Uygulamacı Kurum
Kullanılacak Teş.Tedbirleri	Kullanılacak Teş.Tedbirleri	Kullanılacak Teş.Tedbirleri
Uygulama Süresi	Uygulama Süresi	Uygulama Süresi

Konuyu somutlaştırmak gerekirse, sağlıklı bir KOBİ destek politikası ve uygun bir idari yapılanma ile, yatırım öncesi dönemde işletmelerin uygun idari ve teknik yapılanmaların

tesisi, personel eğitimi, sektör gelişmelerinin takibi ve proje verimliliği konularında eğitim ve teknik destek sağlanması konusunda KOSGEB, yatırım projelerinin finansmanı ve işletmelerin uygun yatırım alanlarına yönlendirilmeleri konusunda Halk Bankası, Kredi Garanti Kuruluşları, Girişim Sermayesi Şirketleri, işletme kredisi temini ve ihracat imkanlarının geliştirilmesine yönelik uygulamalarında da Eximbank ya da İGEME'nin görev alması mümkün olabilecektir.

Bu şekilde KOBİ'lere yönelik olarak, yatırım öncesi, yatırım dönemi ya da işletme dönemi için birbirlerini tamamlayan ve koordineli işleyen birden çok yardım programının geliştirilmesi de mümkün olabilecektir.

Teşvik Tedbirlerinin Çeşitliliğinin Artırılması

Devlet Yardımlarında kullanılacak teşvik tedbirlerinin çeşitliliğinin artırılması teşvik sisteminin yönlendirme gücünü de artıracaktır. Bu şekilde her türlü ekonomik ve sosyal sorunun çözümünde destekleyici mahiyette görev alan devlet yardımlarının daha etkili olabilmesi mümkün bulunmaktadır. Uygulamalardan edinilen tecrübelerden bir teşvik tedbirinin her alanda etkili olamayacağı ve yardım verilecek alanın ekonomik ve sosyal özelliklerine göre teşviklerin belirlenmesinin gerektiği düşünülmektedir. Örneklemek gerekirse;

KOBİ'lerin mali yapılarının zayıflığı ve ekonomik faaliyetlerinin kısıtlılığı dolayısıyla vergi muafiyet ve istisnalarına⁹ yönelik teşvik tedbirlerinden ziyade nakdi desteklere karşı daha duyarlı oldukları, yatırım karlılığı ve sermaye verimliliği alanında yeterli bilgi birikiminin olamaması dolayısıyla, izlenecek yardım programlarında yatırım yeri, sektör ve kapasite seçimi konularında yönlendirilmelerinin gerektiği ve sabit yatırım projelerinin desteklenmesi yanında, işletmelerin teknolojik gelişmeler, mali ve idari konular ile personel verimliliğinin artırılması konularında da desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Desteklenecek alan yabancı sermayeli ya da büyük ölçekli yatırım ise, bu durumda etkili olabilecek teşvik tedbirleri, altyapı sorunlarının çözümü, vergi tatili ya da yatırım indirimi gibi vergisel destekler, imtiyazlar ve ekonomik açıdan uygun bölgelerde sağlanacak arsa tahsisleri gibi destekler olacaktır. Büyük ölçekli işletmeler, mali yapılarının güçlü olması ve mali piyasalardan kaynak temininin nispeten kolay olması dolayısıyla yatırım döneminde

⁹ Vergi türlerinin etkileri de değişiktir. Buna göre doğrudan maliyet artırıcı özelliği olan dolaylı vergiler KOBİ'ler açısından daha önemli görülmektedir.

sağlanacak kredi desteklerinden ziyade, proje karlılığını artıran ve üretim maliyetlerini düşüren destek ve imtiyazlara daha duyarlıdırlar.

Tedbir çeşitliliğinin fazla olmasının bir diğer yansıması ise teşvik sistemine girecek uygulamacı birim sayısının artmasıdır. Bu şekilde örneğin devletin sermayeye katılımı ile ilgili olarak bir Risk Sermayesi Şirketinin Kurulması ya da mevcut işletmelerin desteklenmesi, yanında KOBİ'lerin kredi temini sırasında doğan teminat sorunlarına çözüm bulunmasını hedefleyen Garanti Sistemlerinin destek sistemi içine alınması da mümkün olabilecektir. (Bu açıklananlara Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları ile Borsaların da ilavesi mümkündür)

Esasen kaynak temini konusunda sıkıntı çekmekte olan işletmelerin tümünün doğrudan kamu kaynaklarından desteklenmeleri mümkün olmadığından, bu finansman sistemlerinin geliştirilmesi de zaten zorunludur. Uygulama sonuçlarına göre, bir KOBİ yatırımının "KOBİ Destek Sistemi" ile desteklenmesinin kamusal maliyeti ortalama % 40'lar seviyesindedir. Oysa aynı kaynağı KOBİ'lerin finans piyasalarından kredi talepleri sırasında ortaya çıkan teminat masrafları ve risklerinin giderilmesi alanında değerlendirdiğimizde (KGF uygulamalarında temerrütlü işlemlerin toplamın % 7-8'i kadar olduğu tespit edilmiştir) kamusal maliyet beş kat azalacaktır. Kaldı ki, ülkemizde 200 binin üzerinde KOBİ olduğu düşünüldüğünde, 1997 yılından bugüne kadar ancak 7000'ler civarına ulaşabilmiş olan teşvik sisteminden istifade eden sabit yatırım projesi sayısının çok küçük bir değeri ifade ettiği kolayca görülebilecektir.

Yine, işletmelerin yatırım ve işletme sermayesi ihtiyaçlarını mali piyasadan karşılayabilmelerini teminen teşvik sistemine "faiz iadesi" tarzında desteklerin de ilave edilebileceği düşünülmektedir. Bu şekilde;

İşletmelerin yatırım projelerinin finansmanında, teşvik mevzuatında yer alan sınırlı sayıdaki bankalar yerine, piyasa koşullarına göre kendilerine en uygun koşulları sağlayan finans kuruluşlarını kullanabilme imkanının sağlanması yanında, teşvik sisteminin etkinliğinin artırılması, ve piyasanın işleyişine daha uygun ve pratik bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir. Şu anda uygulanmakta olan "Kredi Tahsis" piyasa faizinin yükseldiği dönemlerde işletmelere çok büyük avantaj yaratırken, düştüğü dönemlerde de işlevsiz hale gelmektedir. Şu anda genel ve KOBİ yatırım teşvik sistemi içinde yer alan bu teşvik tedbiri ile sağlanan kredilerin faiz oranı piyasa faiz oranlarının üzerindedir. Ayrıca, daha fazla kaynak ihtiyacı göstermesi ve tahsis ve geri ödeme dolayısıyla ortaya çıkan bürokrasi uygulamasında karşılaşılan önemli sorunlardır. Dolayısıyla

“faiz iadesi” sistemi kar amaçlı tüm yatırım projelerinin finansman maliyetlerini düşürmeyi hedefleyen ve daha yaygın kullanılabilir bir enstrüman olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği üzere, sermaye hareketleri milliyetçi unsurlarını kaybetmiştir. Yerli ya da yabancı, tüm sermaye hareketlerinin temel güdüsü getiri ve risktir. Dolayısıyla ülkemiz ekonomisine ciddi katkı sağlayabilecek ölçekteki yatırım projelerinin desteklenmesinde yatırım ortamının iyileştirilmesi ve ekonomik istikrarın sağlanması önem taşıyan hususlardır. Bunun dışında, ülkeye olan cazibenin artırılmasını teminden, arsa tahsisi, yatırım indirimi oranının yükseltilmesi/vergi tatili, süreli imtiyazlar ve altyapı sorunlarının çözümü gibi projeye göre belirlenecek desteklerin de verilmesi gerekmektedir. Esasen, hissedarlarına yüksek getiri sağlamak amacıyla hareket eden büyük ölçekli yerli ya da yabancı işletmelerin yatırım yeri seçiminde temel kriteri proje karlılığıdır. Dolayısıyla büyük ölçekli yatırım projesini karlı kılan uygun yatırım alanlarından hangisinin seçileceği konusunda “devlet yardımları” önemli bir etkidir. Diğer ülke uygulamalarında büyük yatırımlara tahsis edilen destekler, projenin büyüklüğü ve ülke ekonomisine sağlayacağı katkı ölçüsünde pazarlıklar yapılması suretiyle belirlenmektedir. Ülkemizde de, uygulamaları yürüten idareye, yasa değişikliği gerektirmeksizin, temel kriterleri ilgili mevzuatında belirlenmek kaydıyla, ülkemizi cazip kılacak ölçüde destekleri uygulama imkanı sağlayacak yasal ve idari altyapının sağlanması gerekmektedir. Aksi halde, her bir spesifik yatırım projesi için ilgili Yasa ve mevzuat değişikliği gerekecektir.

Devlet yardımlarında oluşan etkinin geniş bir kitleye ulaşması ve sağlanan faydanın aktarımının mümkün olması kullanılan kaynağın özellikle sınırlı imkanlar da dikkate alındığında etkinliğini arttıracaktır. Örneğin, Ar-Ge’ye yönelik yeni devlet yardımı programları geliştirilmesinde, insan kaynağı geliştirme ve dolaşımının sağlanması, yaratılan sonuçların diğer firmalara aktarımının özendirilmesi, sektörel ve/veya bölgesel ortak faydanın gözetilmesi, uzun vadeli yeni teknoloji alanlarında gelişime odaklı stratejik bir sanayi politikası ile uyumun sağlanması, ticarileşme ve girişimcilik süreçlerinin yeni istihdam ve gelir yaratacak faaliyetler olarak öncelik alınması, firmalar arasında işbirliğini erken aşamadan sağlamaya öncelik vermesi, bu anlamda değerlendirilmesi gereken hususlar olarak önerilmektedir. Benzer esaslar tüm diğer ekonomik sektörleri ilgilendiren devlet yardımlarında da gözetilmelidir.

Sisteme Merkezi İdare Dışı Birimlerin Dahil Edilmesi

Ülkemizde yardım uygulamaları ağırlıklı olarak merkezi idare birimleri tarafından yürütülmektedir. Ekonomik ve sosyal yaşam içinde aktif olarak görev yapan sivil toplum örgütleri piyasa şartlarındaki değişimleri daha iyi takip edebilmektedir. Ayrıca, yerel

idarelerin sisteme dahil edilmesi halinde ise yardımlara erişim kolaylaşabileceği gibi yerel ihtiyaçlar daha iyi belirlenebilecektir. Dolayısıyla merkezi idare dışı birimlerin sisteme dahil edilmesi ile merkezi idarenin masa başında daha çok bazı makro ekonomik değişkenleri kullanmak suretiyle yürüttüğü bu uygulamaların daha somut gelişmelere göre şekillenebilmesinin sağlanması mümkün olabilecektir. Örnekleme gerekirse, bir Belediye, bölgesinde ciddi bir ekonomik hareketlilik sağlama potansiyeli olan bir yatırım projesi için uygun arsanın sağlanması yanında, yerel bazı vergiler ile su ve doğal gaz fiyatlarında indirim sağlanması gibi spesifik destek pazarlıkları yapabilmelidir. Yerel idarenin bu uygulama çerçevesinde ele alınan bu tür giderlerinin de belli ölçülerde kamu kaynaklarından finanse edilmesi gerekmektedir. (geri kalmış yörede tamamı, normal yörede yarısı, gelişmiş yörede % 0'ı gibi). Ayrıca yerel yönetimlerin bölgesel kaynaktan topladıkları gelir kaynaklarının artırılması bu yönetimlerin devlet yardımı kullandırmasını özendirici olacaktır. Sisteme yerel idareler ile sivil toplum örgütlerinin dahil edilmesinin bir diğer olumlu yanı ise, merkezi idare dışı birimlerin de bu alanda tahsis edilebilecek kamusal fonların boyutu ile bu alanda geliştirilen makro ekonomik politikalar konusunda bilgi sahibi olmalarının sağlanmasıdır. Edinilen tecrübelerden bu şekilde sisteme giren kurumların hem uygulamayı daha fazla benimsedikleri ve sahiplendikleri hem de çalışmalarda daha uygulanabilir öneriler getirmeye başladıkları tespit edilmiştir.

Bilgi İhtiyacı

Kamu Politikalarının oluşturulması, mevzuat çalışmaları, uygulama kriterlerinin belirlenmesi ve uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinde temel unsur sağlıklı ve güncel bilgi teminidir. Özellikle ekonomik ve sosyal alanda bir çok görev ifa eden yardım programlarının oluşturulmasında istatistiki bilgiler büyük önem taşımaktadır. Yardım verilecek alanın belirlenmesi (bölge, sektör ya da firma grubu), yardım miktarının ve süresinin tespitinde, istenilen nitelikte, güvenilir ve güncel bilgi temini şarttır. Ülkemizde devlet yardımları alanında istenilen standartta bilgi temininde yaşanan sıkıntılar, uygulamaların el yordamıyla yürütülmesine yol açmaktadır. Bu durum, aksaklık ve eksikliklerin ancak uygulama başladığında görülebilmesine yol açmaktadır. Uygulamaların değiştirilmesi ve aksaklıkların düzeltilmesi için yapılan mevzuat değişiklikleri de zaman alan süreçler olduğundan uygulamada etkinlik sağlanamamaktadır. Bu noktada devlet yardımlarına yönelik sağlanması gereken temel istatistiki bilgiler şunlardır.

1. Bölgesel Gelişmişlik Düzeyi

- Ekonomik ve sosyal göstergeler ile kişi başına milli gelir rakamının ilçe bazında belirlenmesi,

- Kişi başına milli gelir değerinin satın alma gücü paritesine göre hesaplanması
 - ve bölgesel yardım programları genelde 5 yıllık periyotları içerdiğinden bu hesaplamaların 5 yılda bir yenilenmesi gerekmektedir.
2. Sanayi Envanteri
- Sanayi Tesislerinin bölgesel dağılımı
 - Sektör bazında, işletme sayısı, üretim kapasiteleri, kapasite kullanım oranları, istihdam rakamları,
 - Hizmetler alanında faaliyet gösteren işletmelerin sayısı, bölgesel dağılımı, kapasite kullanım oranları,
3. İşletme Büyüklükleri
- Ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerin ciro ve istihdam yönünden sınıflandırılması(esnaf, küçük, orta ve büyük ölçekli gibi)
 - İşletmelerin yatırım, borçlanma, ihracat, kapasite kullanım oranı ve Ar-Ge harcamaları yönünden değerlendirilmesini mümkün kılacak nitelikte istatistiki bilgi sağlanması gerekmektedir.

Bu kapsamda, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin yürütecekleri ortak çalışma ile, yukarıda genel hatları ile özetlenen istatistiki veri tabanının derinleştirilmesi, bu veri tabanının işler hale getirilmesi için gerekli idari düzenlemeler ile kaynak ihtiyacı belirlenmelidir. Bu kapsamda yürütülecek çalışmalarda uygun projelerin hazırlanması halinde AB'nden de kaynak temininin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Diğer ülke uygulamalarından da görülebileceği üzere, günümüzde devlet yardımları kamu bütçesinde transfer harcamaları kategorisinde bir gider kalemi olmaktan çıkmış, uluslararası piyasanın akışını değiştirebilmesi ve ülke sanayinin rekabet gücünü etkileyebilmesi dolayısıyla, uluslararası anlaşmalarca da sıkı bir şekilde kontrol edilen önemli ve etkili bir kamusal müdahale aracı haline dönüşmüştür. Bu kamusal müdahale aracı aynı zamanda, kamunun ekonomik ve sosyal alanda geleceğe yönelik beklenti ve hedeflerini de gösteren bir araç niteliğindedir. Dolayısıyla, geleceğe yönelik ele alınan tüm kamusal politikaların, ekonomik ve sosyal yapıya göre şekillenen, uygun idari ve teknik yapıya sahip, ayrılan kaynağa göre şekillenebilen ve esnek bir yardım programına gereksinimi bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Dünya ölçeğinde ciddi ekonomik ve sosyal hedefleri olan ülkemizin bu alanda kullanabileceği en önemli enstrümanlardan biri olan devlet yardımları konusuna yukarıda özetlenen yasal, idari ve teknik dönüşümün gerçekleştirilmesi zorunlu

bulunmaktadır. Bu amaçla kamu ya da özel tüm kurumların üzerinde uzlaşabileceği bir yardım politikasının belirlenebilmesi, uygun bir idari yapılanmanın ve uygulama prosedürünün oluşturulabilmesi, teşvik tedbiri çeşitliliğinin artırılması ve kaynak ihtiyacının giderilebilmesi halinde, devlet yardımlarının ülkenin ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde daha fazla etkili olabilmesi, bu amaçla ayrılan kaynakların daha etkin kullanılabilmesi ve ekonomik faaliyetlerin kamu tarafından öncelikli görülen alanlara yönlendirilebilmesi mümkün bulunmaktadır.

5.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

	İstikrarlı Bir Ortamda Sürdürülebilir Büyümenin Sağlanması	Ekonomide Rekabet Gücünün Artırılması	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Sosyal İçermenin güçlendirilmesi	Bölgesel Gelişmişlik Farklılıklarının Azaltılması	Kamuda İyi Yönetişim Yaygınlaştırılması	Fiziki Altyapının İyileştirilmesi
Genel Nitelikli Uygulamalar ile Devlet Yardımlarının Ayrılması		Genel nitelikli olabilecek tedbirler teşvik sisteminden çıkarılarak KOBİ'ler başta olmak üzere tüm firmaların daha kolay faydalanabilmesi sağlanacaktır.		---	---	---	
Seçicilik Taşıyan ve Yönlendirme Gücü Olan Devlet Yardımlarının Sisteme Dahil Edilerek Yardım Çeşitliliğinin Artırılması	Ülke sanayinin dünyaya entegrasyonunun sağlanması uluslararası pazarlara girişi kolaylaştırıcı, bilgi eksikliklerini giderici devlet yardımları uygulanacaktır.	Firmalarımızın yatırım ve üretim maliyetlerini azaltıcı tedbirlere yer verilecektir.			Bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gözeterek yardımlar uygulanacaktır.		
Teşvik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması	Ülke kaynaklarının katma değeri yüksek alanlara yönlendirilmesi sağlanacaktır.				---	---	---

Kamusal Açından Fayda- Maliyet Analizi Yapılabilmesinin Temini,	Kaynağı, süresi ve etkisi belli programlar uygulanacaktır.	Kaynakların piyasa mekanizmasında yaratılan tahribatın üzerinde bir dışsal getiri sağlanan alanlara yönlendirilmesi sağlanacaktır.	---	---	Yardım uygulamasının bölgesel gelişmişlik farklılıklarına olan katkısı ölçülebilecek gerektiğinde düzenleme yapılabilecektir.	---
Şeffaflık	Firmaların geleceğe yönelik beklentilerini daha doğru belirlemesi sağlanacaktır.					
Uygulamaların Birleştirilmesi, Uyumlaştırılması (koordinasyonun sağlanması)	Kamu kaynaklarının israfı önlenecektir.	Sistemden faydalanmak isteyen firmaların daha doğru yönlendirilmesi sağlanacaktır.				Mükerrer uygulamalar ortadan kaldırılacaktır. Her kurumun devlet yardımı uygulamalarında görevi tanımlanacaktır.
Uluslararası Anlaşmalara Uyum Sağlanması	AB ve DTÖ başta olmak üzere uluslararası ilişkilerimizin daha düzgün ilerlemesi sağlanacaktır.				AB sistemine uygun olarak, yardım yoğunlukları, bölgesel gelişmişlik farklılıkları dikkate alınarak farklı oranlarda uygulanacaktır.	Kurulacak izleme ve denetleme sistemi ile AB'ye uyum sağlanacak, daha etkin bir devlet yardımları sistemi oluşturulacaktır.

Sisteme Merkezi İdare Dışı Birimlerin Dahil Edilmesi		Firmaların devlet yardımlarından yararlanması kolaylaşacaktır.			Devlet yardımı uygulamaları piyasa şartları ve bölgesel ihtiyaçlar dikkate alınarak belirlenebilecektir.	Merkezi birimler öncelikleri ve politikaları belirlemek, denetlemek gibi daha önemli uygulamalar üzerinde yoğunlaşabilecektir.	
Bürokrasinin Azaltılması		Firmaların devlet yardımlarından yararlanması kolaylaşacaktır.				Uygulamalar basitleştirilecektir.	

5.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar

Devlet yardımları ülke ekonomisinin uluslar arası alanda rekabet gücünü artırmalı, bölgeler arası sosyo ekonomik farklılıkları azaltmalı, ülke kaynaklarının katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojileri kullanan alanlara yönlendirmelidir.

Ekonomi politikasının temel araçlarından biri olan devlet yardımlarının etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, genel nitelikli olabilecek uygulamalar sistemden çıkarılarak otomatik hale getirilmeli, sisteme seçicilik taşıyan ve yönlendirme gücü olan unsurlar ilave edilmelidir. Uygulamalar tek elden belirlenecek devlet yardımları politikası çerçevesinde belirlenmeli, ilgili sektör politikaları (Ar-Ge, KOBİ, Çevre gibi) ile uyumlu olmalı, uygulamaların koordinasyonu sağlanarak mükerrer uygulamalara son verilmelidir. Yerel yönetimler ve STK'lar uygulamaya ve politika belirleme sürecine dahil edilmelidir. Oluşturulacak veri tabanı ile yardımların etkinliği takip edilmeli, buna göre uygulamalar ekonomik, sosyal, bölgesel gelişmeye katkısı ve rekabet üzerindeki etkisine göre gözden geçirilmelidir. Uygulamalarda öngörülebilirlik ve şeffaflık sağlanmalı, bürokrasi azaltılmalıdır. Sistemin AB'ye uyumu sağlanmalı, DTÖ kurallarının uygun hareket edilmeye devam edilmelidir.